

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

**«МОГИЛЯНСЬКІ ЧИТАННЯ – 2020:
Досвід та тенденції розвитку суспільства
в Україні: глобальний, національний
та регіональний аспекти»**

XXIII Всеукраїнська науково-методична конференція

ТЕЗИ

**Студентської наукової конференції
«Сучасні тенденції розбудови
правової держави в Україні та світі»**

Миколаїв, 18 листопада 2020 р.

Могилянські читання – 2020 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : XXII Всеукр. наук.-метод. конф. : тези доп. : Студентської наукової конференції «Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі», Миколаїв, 18 листоп. 2020 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. – 108 с.

Секція: Теорія, історія, філософія права

УДК 342.7:341.485](=411.16)(477.73)«1941/1945»(043.2)

Оганесян Тамара Агасіївна,

студентка 5 курсу,

юридичний факультет,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПРОЯВИ АНТИСЕМІТИЗМУ НА ТЕРИТОРІЇ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Актуальність цієї теми обумовлена тим, що виховуючи в своєму серці толерантність та миролюбність до інших національностей та народів, людство більше ніколи не повинно повторити помилок минулого – страшної сторінки у світовій історії – Голокосту як найбільш глобального прояву антисемітизму. Узагальнюючи отриману інформацію про крайні прояви антисемітизму в роки Другої світової війни, варто, в першу чергу, зосередити свою увагу на дослідженні усього явища на території свого місця проживання – Миколаївщині.

Уже 16 серпня 1941 року німецькі війська зайняли Миколаїв, а до кінця серпня окупували всю область. У пергу чергу, нацисти запровадили власні закони і таким чином сформувався режим, що мав назву «новий порядок». Головною метою його запровадження було тотальне викорінення єврейського населення. З вересня 1941 р. територію між Дністром та Південним Бугом було передано в управління румунським окупаційним органам під назвою Трансністрія. Водночас, західна частина Миколаївської області опинилася під румунською окупацією, а східна частина разом з Миколаєвом увійшла до складу генерального округу «Миколаїв» Рейхскомісаріату «Україна» [1].

Сумнозвісним історичним фактом є те, що протягом серпня-вересня 1941 року в західній частині Миколаївської області загин айнзатцгрупи D знищив усіх євреїв, яких зміг знайти. За переписом 1939 року в Миколаївській області проживало 44 269 євреїв, зокрема 25 280 осіб в самому Миколаєві, що становило понад 15 % жителів міста. Вірогідно, що саме через стрімкі темпи німецької окупації більшість з них не змогли евакуюватися.

Загалом в роки Другої світової війни на території Миколаївської області німецькими та румунськими окупантами було вбито 105 360 осіб, з них 74 660 мирних жителів, більшість з яких складало саме єврейське населення – 54 тисяч осіб. Узагальнивши статистичні

дані радянської Надзвичайної комісії, можна стверджувати, що в Миколаївській області розстріли євреїв відбувалися приблизно у 24 районах. На сьогодні дослідниками зафіксовано тридцять одне місце масових поховань жертв Голокосту, де найбільш сумнозвісним було гетто біля села Богданівка Доманівського району. Також на території Миколаївської області були розстріляні тисячі євреїв, котрих «перемістили» з сусідніх областей (Одеська, Вінницька, Кіровоградська) [2].

Масштабність трагедії демонструють дані радянської Надзвичайної комісії, відповідно до яких всього за роки Другої світової війни в Миколаївській області було знищено до 200 тис. євреїв.

На Півдні України, на відміну від інших окупованих регіонів, ворожі війська практично не створювали гетто як місця постійної концентрації євреїв (окрім гетто біля села Богданівка Доманівського району), оскільки стратегічний курс був узятий на масове невідкладне знищення євреїв безпосередньо після початку окупації.

На території Миколаївської області був створений табір – шталаг № 364 у селищі Темвод поблизу Миколаєва (наразі, Темвод є мікрорайоном), в якому були організовані камери смертників для євреїв [3].

Р. І. Капрелян, один із небагатьох в'язнів, який зміг втекти зі шталагу № 364, пізніше розповідав: «Після жорстокого допиту в гестапо мене помістили в одну камеру зі смертниками-євреями. Німці тримали нас 21 день. Кожен понеділок та п'ятницю у табір приїжджала машина з гестапівцями. До нашої камери заходив поліцейський осетин Бісаєв та оголошував список євреїв, яких нібито переводили в інший табір. Людей виводили, шикували та вели на територію табору, на пустир. Вставши на підвіконня, витягнувшись, ми бачили, як їх роздягали догола та підводили до задалегідь виритої ями. Десь в 25–30 кроках був столик, а на ньому – папери, склянка і пляшка шнапсу. Автоматчик-німець підходив до столу, випивав склянку шнапсу і розстрілював нещасних. Два офіцери гестапо виймали револьвери і добивали людей» [4].

Водночас, у різних районах Миколаївської області були створені табори для військовополонених, подекуди гетто та гестапо. Зокрема, найбільшу кількість євреїв було вбито нацистами в самому місті Миколаєві, біля станції Грейгово, Веселинівський район (села Подолянка, Градівка, Покровське, Ново-Павлівка, Криничка та хутір Іл'їнка), Доманівський район (села Доманівка, Богданівка, Мостове, Акмечетка, Володимирівка та хутір Казаріна), Жовтневий район (села Михайло-Ларине, Петровського), Снігурівський район, Варварівський район (села Трихати, Сливине, Варварівка), Вознесенський район (село Таборівка), Привільнянський район (хутір Карлівка), Баштанський район (село Новогорожено), Казанківський район (село Привільне) тощо.

У селі Богданівка Доманівського району (який називають «другим Бабиным Яром») на початку листопада 1941 року було створено гетто, в якому вміщувалося близько 54–55 тис. євреїв. Під конвоєм румунів з грудня 1941 по січень 1942 року з Миколаєва, Кіровограда, Вінниці, Одеси та інших областей були доставлені окремі партії по 1,5–5 тис. євреїв. Знесилене єврейське населення пройшло сотні кілометрів без їжі і води, проте більшість з них загинули дорогою.

Полонених утримували в колгоспі «Богданівка». Колони євреїв, зокрема жінки, діти, люди похилого віку, розташовувалися під відкритим небом у старих свинарниках і сараях. Людей позбавляли їжі, навіть води: щоб вгамувати спрагу взимку, доводилося використовувати сніг. Тих, хто намагався дістати за межами капусту, буряк, воду, жорстоко били і розстрілювали на місці. Щодня там помирало 150–200 чоловік від голоду і холоду. Приречених до страти зганяли до яру, далі роздягнених людей групами по 15–20 осіб розстрілювали на краю урвища, на дні якого було розведене велике полум'я для спалювання тіл. А малих дітей кидали звверху вогнища живими. Розстріли тривали з 21 грудня 1941 р. до середини січня 1942 р. За даними післявоєнного слідства, за перший день таким чином було вбито біля 3 000 осіб [5].

Формальною причиною рішення румунського губернатора знищити всіх євреїв, які перебували в той час в Богданівці, став спалах тифу серед ув'язнених. У зв'язку з цим з 21 грудня 1941 по 15 січня 1942 у гетто проводилася каральна акція, яку нацисти назвали «Подарунок Сталіну».

До лютого 1942 року загальна кількість страчених досягло 54 тисяч чоловік (з 21 по 29 грудня 1941 року був вбито 43 тисячі чоловік), з них 2 тисячі осіб були спалені заживо в 2 бараках. Станом на 1 лютого 1942 року в таборі було знищено 54 тисячі євреїв. Усього в живих залишилося лише 127 осіб.

Отже, наслідки Другої світової війни були неоправданими для євреїв та вкрай важкими, особливо в демографічній площині, оскільки ніколи знову з тих пір кількісний склад єврейської громади не досяг більше або навіть близько мільйона людей. З огляду на вищенаведені та досліджені матеріали, аби підростаюче покоління ніколи не забувало ті жахливі події ХХ століття та задля збереження в пам'яті кожної людини жахливих «уроків», котрі надала нам історія, необхідно пам'ятати та не допускати подібних проявів жорстокості та нетерпимості до інших націй і народів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Голокост – це спільна трагедія людей усіх національностей в Україні»: [інтерв'ю з істориком та директором Українського центру вивчення Голокосту Подольським А. Ю. / записала Костюк Б.]. Радіо Свобода. 2018.
2. Брандон Р., Лауер В. Шоа в Україні: історія, свідчення, увічнення. Пер. з англ. Н. Комарової. К., 2015. 17–18 с.
3. Мирський Р. Я., Голокост в Україні у регіональному і загальнолюдському вимірі, Львів: Видавництво університету «Львівська політехніка», 2005. 199 с.
4. Ташлай Л. Б., Даниленко Т. И. За колючей проволокой: «Шталаг-364» – лагерь смерти. Николаев: Издательство Ирины Гудым, 2011. 144 с.
5. Хемме, Амира Лapidот (2012). «Еврейская история Николаева (Николаева), Херсонской губернии» (Hemme, Amira Lapidot (2012). «Jewish History of Mykolayiv (Nikolayev), Kherson Gubernia»). JewishGen. Retrieved 29 December 2014.

УДК 340.15:346.7](477:470-44)«18»(043.2)

Поліщук Євгенія Василівна,

студентка 2 курсу,
юридичний факультет,

Науковий керівник:

канд. юрид. наук, доцент кафедри історії і теорії держави та права,

Ковальова С. Г.,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

СТАНОВЛЕННЯ ФАБРИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ХІХ столітті

Дослідження фабричного законодавства Російської імперії, де більша частина українських земель входила саме в її склад, є актуальним з точки зору того місця і ролі, яке воно відігравало протягом своєї історії.

Проблематика фабричного законодавства висвітлювалася в роботах Богдана В. І. [1], Божко В. М. [2], Васильєва Д. А. [3], Кісельова І. Я. [4], Напалкової І. Г. [5], Ниссєловича Л. Н. [6] Таля Л. С. [7; 8] та інших дореволюційних, радянських та сучасних дослідників та публіцистів. Їхня увага була приділена історичним, та юридичним аспектам. Політичний аспект ними не розглядався. Ці наукові праці дають можливість нам дослідити генезис розвитку трудових відносин в досліджуваний період.

Українські землі, за винятком Галичини, Буковини та Закарпаття, жили спільним життям під російською владою. Загальний характер реакційного режиму Російської імперії протягом XIX століття й політика русифікації на Україні та перетворення її на кілька звичайних російських губерній спричинилися до важкого соціального та національного гніту українського народу.

Завдяки «Звіду основних Державних законів» законопроекти розроблялись в Державній Раді та представлялись на затвердження імператору [3, с. 14].

Перше законодавство, що регулювало трудові відносини було пов'язане з реформами Петра I та його наступниками. Була видана низка законів, якими регулювалася праця на промислових підприємствах. Промислове право цієї епохи мало централізований характер та складало галузь адміністративного права. Поступово вільний труд робітників показав значно кращу продуктивність праці ніж праця кріпосних на фабриках та заводах.

Першими актами в галузі трудових відносин були «Положення про відносини між власниками фабричних установ та робітниками, працюючими по найму» 1835 р., розроблене московським генерал-губернатором Д. В. Голіциним та «Положення Комітету міністрів «Про заборону фабрикантам призначати в нічні роботи малолітніх, які не досягли 12 років», від 1845 р. що були затверджені Миколою I. [7, с. 2–3]. Ці акти можна віднести до перших фабричних законів, але вони носили більш декларативний характер, не вказували на санкції за недотримання, не передбачали створення спеціальних наглядових органів. Ці нормативні акти справедливо регулювали відносини між робітником та роботодавцем, але з іншого боку були прогресивні і важливі для подальшого формування фабричного (трудового) законодавства.

У червні 1882 року був створений проект закону про дитячу працю, на основі всіх розроблених раніше проектів за участі Міністерства внутрішніх справ, міністерств фінансів та юстиції, «Про малолітніх, працюючих на заводах, фабриках та мануфактурах». Цей законопроект був створений після кризи перевиробництва в грудні 1880 року. Більшість заводів та фабрик, які використовували застарілі технології, були вимушені піти на скорочення свого виробництва. Представники Санкт-Петербурга цим скористалися та підняли питання про обмеження дитячої праці. Згідно з цим законом можна сказати, що він заборонив використання праці підлітків та неповнолітніх. Надавати підліткам можливість відвідувати училища [7, с. 29].

Бурхливий розвиток підприємницької діяльності та ріст промислового виробництва викликали необхідність у законах, що регулювали трудові відносини. Норми фабричного законодавства застосовувалися

у приватних підприємствах, де контрольним органом за виконанням цього законодавства була фабрична інспекція. На державні підприємства норми не поширювалися, тому що мали більше декларативний характер. У 1882 встановлюється 8-годинний робочий день для малолітніх, а саме від 12 до 15 років. У 1886 році було видано ряд постанов про наймання фабричних і сільсько-господарських робітників та про їх взаємини з працедавцями. Наприклад «Про затвердження проекту правил про нагляд за фабричною промисловістю, про взаємні відносини фабрикантів та робітників та про збільшення кількості чинів фабричної інспекції»; «Положення про найм на сільські роботи».

Усі ці вищезгадані закони регулювали істотні умови праці робітників; особливості залучення до праці дітей і жінок; порядок найму та звільнення робітників; порядок початкової освіти малолітніх; тривалість і розподіл робочого часу та інше.

Таким чином можна зробити висновок, що фабричне законодавство сформувалось в Росії в дуже короткі строки. Протягом 21 року 1882–1903 рр. було послідовно прийнято дев'ять головних законів, які склали фундамент промислового (робітничого) права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богдан В. И. Становление и развитие фабричного законодательства Российской империи в конце XIX – начале XX века (историко-юридическое исследование: дис. ...канд. юрид. наук: 12. 00. 01 / Богдан В. И. – М., 2002. – 210 с.
2. Божко В. М. Генеза правового регулювання оплати праці / В. М. Божко. – Полтава: Полтавський нац. технічний ун-т імені Ю. Кондратюка, 2010. – 400 с.
3. Васильев Д. А. Фабричное законодательство России конца XIX – начала XX вв.: дис. ... канд. юрид. наук: 12. 00. 05 / Васильев Д. А. – М., 2001. – 168 с.
4. Киселев И. Я. Трудовое право России: историко-правовое исследование / И. Я. Кисилев. – М.: Норма., 2001. – 372 с.
5. Напалкова И. Г. Рабочий вопрос в России в XIX – начале XX века: традиции социального патернализма: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. истор. наук: спец. 07. 00. 02 «отечественная история» / И. Г. Напалкова. – Саранск, 2005. – 24 с.
6. Нисселович Л. Н. История заводско-фабричного законодательства Российской империи / Л. Н. Нисселович. – СПб., 1883. – Ч. I – 359 с.
7. Таль Л. С. Очерки промышленного права. / Л. С. Таль. – М.: Московское научное издательство, 1918. – 224 с.
8. Таль Л. С. Трудовой договор. Цивилистические исследования. Часть 2. Внутренний правопорядок хозяйственных предприятий / Л. С. Таль. – Ярославль, 1918. – 180 с.

Савінов Кирило Глібович,

студент 6 курсу,

юридичний факультет,

Науковий керівник:

канд. юрид. наук, доцент кафедри історії і теорії держави та права,

Ковальова С. Г.,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПРИРОДА НАРКОТИЗМУ

В умовах сьогодення кардинальне загострення криміногенної ситуації у сфері незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин в нашій державі, щорічне стрімке поширення наркоманії як надзвичайно негативного соціального явища, актуалізували важливість дослідження проблеми вдосконалення системи протидії незаконному обігу наркотиків і наркоманії із відображенням концептуального розуміння цієї проблеми, вироблення системи дієвого запобігання їй на національному та міжнародному рівнях. Саме тому, першочергово визначити поняття та соціально-правову природу наркотизму як важливої соціальної проблеми, з якою нині зіткнулась Україна.

Перш за все необхідно зазначити, що наркотичні засоби та їх вплив на особу відомі вже дуже багато століть. Проте, лише в другій половині минулого століття наркотики та близькі до них за дією на організм людини речовини визнані силою, яка здатна призвести навіть до загибелі людську цивілізацію, оскільки серед чинників саморуйнівної поведінки людей наркотики перебувають на одному рівні, а часто-густо й на вищому, ніж алкоголь, соціальні хвороби тощо [1, с. 140].

Варто зазначити, що серед різноманітних видів маргінальної (девіантної) поведінки людини найбільш розповсюджена наркоманія, яка фактично являє собою серйозну загрозу як для суспільства загалом, так і для окремих індивідуумів зокрема. Небезпека наркоманії полягає не стільки у небезпеці наркозалежної (хворої) людини для оточуючих під час вчинення ним кримінальних правопорушень, скільки в тому, що наркоманія перебудовує внутрішній світ людини, його установки і цінності. У таких осіб помітно звужується коло їх інтересів, зникають культурні (духовні) потреби, з'являється схильність до ведення анти-соціального та маргінального способу життя, морально-етичні норми поведінки втрачають свою регулюючу силу, відбувається розгальмування нижчих потягів тощо [2, с. 453]. Саме тому, цілком закономірно, що особливо серйозною загрозою для суспільства, яка стає однією з умов, що сприяють вчиненню нових кримінальних правопорушень виступає наркоманія.

Досліджуючи сутність поняття наркотизму, слід зазначити, що воно походить від слова «наркоманія». Зауважимо, що етимологія слова «наркоманія» має грецьке походження та буквально означає пристрасть до заціпеніння. Першочергово, наркоманія, як хвороблива тяга до вживання одурманюючих речовин, цікавила тільки медицину, і жодним чином не стосувалася права. Проте, згодом, коли з'ясувалося, що ця хвороба завдає шкоди не тільки людині, яка страждає на патологічну залежність від певного наркотичного препарату, а й має суспільне відлуння, проблема наркоманії стала предметом дослідження правознавців (насамперед кримінологів та фахівців в галузі кримінального права), філософів, соціологів тощо [3, с. 273]. Тобто, фактично наркоманія стала досліджуватися низкою суспільних наук.

Варто зазначити, що в науковій літературі термін «наркотизм» сформувався відносно давно та, що цікаво, спонтанно. Зокрема, уперше термін «наркотизм» зустрічається в працях видатного вітчизняного кримінолога М. Н. Гернета, у його роботі «Наркотизм, злочинність і кримінальний закон» [4, с. 30]. Зокрема, в цій та іншій роботі М. Н. Гернет досліджує практично всі основні форми соціальних відхилень, серед яких особливе місце відводить наркотизму. Проте, безпосередньо самого тлумачення наркотизму він не наводить. Але при цьому, дослідник робить спроби визначити внутрішні взаємозв'язки між наркотизмом та іншими суспільно-негативними явищами та поведінкою людини, шукає їх спільні причини появи в людей [5, с. 71]. Також радянський дослідник М. Н. Гернет досліджує статистичні дані про наркоманію, злочини, які пов'язані із наркоманією, про «таємне винокуріння» та боротьбу із ним, а також підкреслює неефективність заборонних заходів, які застосовувалися тодішнім керівництвом держави.

Отже, можемо констатувати, що вперше наркотизм став предметом дослідження правознавців, зокрема кримінологів 20-х рр. минулого століття. Зокрема, книга «Наркотизм, злочинність і кримінальний закон» була видана в 1924 р.

Окрім кримінології, наркотизм досліджується також в філософії та соціології, яка фактично об'єднується в соціальну філософію, яка є наукою про те, яка покликана відповісти на питання про те, що це таке суспільство та яке місце ньому в посідає людина [6, с. 19].

Варто зазначити, що вперше до соціальної філософії категорія наркотизму була введена відомим грузинським науковцем, доктором філософії, професором А. А. Габіані, який під наркотизмом розумів поширеність та характер споживання наркотичних речовин як соціальне явище [7, с. 80]. Тобто фактично, в цьому значенні дослідник не відокремлює наркотизм від наркоманії. Таку ж позицію підтримує низка й інших дослідників, серед яких Я. І. Гілінський та А. Я. Вілкс [8, с. 83].

Натомість, деякі дослідники трактували його більш широко ніж наркоманію. Зокрема, Д. В. Колесов та С. В. Турцевич визначали наркотизм як специфічне суспільно-негативне явище що охоплює все, що пов'язано із наркотичними речовинами, їх вживанням та його соціальними наслідками [9, с. 81].

Таким чином, можемо констатувати, що термін «наркотизм» знайшов своє відображення як в правовій думці, так і соціальній філософії.

Для розуміння сутності наркотизму, на нашу думку, необхідно проаналізувати сучасні підходи науковців до його тлумачення, оскільки наркотизм сильно еволюціонував.

Так, відомий вітчизняний кримінолог А. П. Закалюк слушно зазначає, що наркотизм – це суспільно-негативне та надзвичайно небезпечне суспільне явище, оскільки його негативний, а подекуди й руйнівний вплив поширюється майже на всі сфери суспільства: економіку, виробництво, обороноздатність, фізичне та моральне здоров'я нації, її культуру, процес відтворення населення, збереження генофонду, перспективи цивілізаційного розвитку [10, с. 4].

На думку О. В. Козаченка, автора дисертаційного дослідження «Поняття предмету наркотизму і його кримінально правове значення» наркотизм – це суспільно-негативне явище, яке здатне викликати у разі немедичного вживання наркотиків синдром наркоманії та токсикоманії, із масштабністю протиправних дій, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та інших засобів і речовин, особливу небезпеку серед яких представляє наркобізнес і наркомафія [11, с. 9].

З вищезазначеного випливає, що наркотизм є ширшим поняттям від наркоманії, оскільки вчений підкреслює протиправний характер окремих дій людини, предметом яких є наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори, що безпосередньо дає можливість розмежовувати вищезазначені дії з хворобливим станом, який охоплюється поняттям «наркоманія» [11, с. 10].

На відмінності наркотизму від наркоманії підтверджують положення вітчизняного законодавства. Зокрема, в ст. 1 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» наркоманія трактується як психічний розлад, зумовлений залежністю від наркотичного засобу або психотропної речовини внаслідок зловживання цим засобом або цією речовиною [12].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С. Криминология: Курс лекций. Київ: МАУП, 2002. 295 с.
2. Кашкаров О. О. Алкоголізм та наркоманія як фактор детермінації вбивств з сексуальних мотивів. *Форум права*. 2010. № 4. С. 453–457.
3. Голіна В. В., Головкін Б. М. Криминологія: Загальна та Особлива частини. Навчальний посібник. Харків: Право, 2014. 513 с.
4. Гернет М. Н. Избранные произведения. Москва: Прогресс, 1974. 461 с.
5. Сердюк О. О. Еволюція соціологічних поглядів на наркотизм. *Український соціум*. 2005. № 2–3 (7–8). С. 68–78.
6. Андрущенко В. Історія соціальної філософії. Західноєвропейський контекст. Київ: Тандем, 2000. 416 с.
7. Габиани А. А. Кто такие наркоманы? *Социологические исследования*. 1992. № 2. С. 78–83.
8. Гишинский Я. И. Наркотизм: мифы и реальность. *Молодёжь. Цифры, факты, мнения*. 1996. № 1. С. 80–84.
9. Колесов Д. В. Эволюция психики и природа наркотизма. Москва: Педагогика, 1991. 312 с.
10. Закалюк А. П. Наркозлочинність: криминологічна характеристика та запобігання: наук. -практ. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 296 с.
11. Козаченко О. В. Поняття предмету наркотизму і його кримінально-правове значення: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08; Нац. ун. -т «Одеська юридична академія». Одеса, 2000. 19 с.
12. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1995, № 10, ст. 62.

УДК 340.1

Самойленко Марія Сергіївна,
студентка І курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК СУСПІЛЬСТВО ВІДКРИТОГО ТИПУ

Однією з основних ознак держави є населення. Тип суспільства, а також способи управління ним вказують на сутність держави. Тож кожна держава, яка декларує демократизм та права і свободи людини як найвищу цінність, має забезпечити умови для формування суспільства відкритого типу. Метою цього дослідження є встановлення типу су-

часного українського суспільства. Виявлення у ньому рис, що відповідають суспільству відкритого типу, дозволить констатувати перспективність розбудови демократії в Україні.

Отже, насамперед встановимо, які особливості має відкрите суспільство.

Відкрите суспільство – тип суспільства, головною засадою якого є свобода особи та її відповідальність.

Уперше термін «відкрите суспільство» запропонував Анрі Бергсон. Проте його концептуальне дослідження здійснив Карл Поппер. У теперішній час дослідження концепції відкритого суспільства продовжує Джордж Сорос.

Цей термін був застосований А. Бергсоном у морально-релігійному контексті. Під цим поняттям він розумів суспільство, що характеризується відсутністю антагонізмів, віддаючи перевагу свободі особистості та свободі творчості. На відміну від статичного закритого суспільства, відкрите суспільство є максимально динамічним. Його основа – творча особистість, його властивість – дух новаторства, що здатний зламати будь-які фіксовані схеми закритого суспільства [1, с. 58].

Завдяки науковим розвідкам К. Поппера концепт відкритого суспільства набув широкої популяризації. Феномен відкритого суспільства він розглядав у протиставленні традиційному закритому суспільству. Основне значення відкритості він вбачає у можливості для індивіда та суспільства в цілому розвиватися та мати право на помилку [2, с. 264]. Тож відкрите суспільство дає кожній людині право вільного вибору й покладає на неї водночас відповідальність за цей вибір. Ідеологія відкритого суспільства не передбачає жодного універсального світогляду та не пропонує якогось обов'язкового, єдиного для всіх життєвого шляху для кожного індивіда. Відтак концепція К. Поппера підкреслює пріоритет індивіда над спільнотою, на противагу теоріям, що обстоюють пріоритет спільноти над індивідом, його прагненнями й потребами. Отже, К. Поппер доходить справедливого висновку, що перехід від закритого суспільства до відкритого був «найглибшою революцією, яку будь-коли пережило людство».

Подальшу теоретичну розробку проблематика відкритого суспільства отримала у працях Дж. Сороса, який аналізував відкрите суспільство, протиставляючи його не тільки закритому, але й перехідному суспільству. Дж. Сорос вважав, що задля того щоб вижити, глобальна капіталістична система потребує суспільства, яке б постійно прагнуло виправляти свої помилки, а саме глобального відкритого суспільства [3, с. 324]. Тож автор акцентує увагу на такій рисі відкритого суспільства, як його здатність до саморозвитку та самовдосконалення.

Поняття «закрите» і «відкрите» суспільство розрізняють не тільки в соціологічному, але і в політологічному сенсі. Ми пропонуємо додати ще і юридичне розуміння. У соціологічному розумінні мова йде про соціальну мобільність, переміщення людей у суспільстві. У політологічному трактуванні – про рух інформації, обмін ідеями. У юридичному розумінні відкрите суспільство існує у державі, в якій конституційно закріплені права та свободи людини і громадянина і наявні гарантії таких прав і свобод. Важливою характеристикою відкритого суспільства є наявність у ньому ефективно діючих ліфтів соціальної мобільності, що, у кінцевому підсумку, залежить від якості виконання державою своєї соціальної та економічної функцій.

Виділення цих трьох критеріїв відкритого суспільства вкрай важливо, і ось чому. СРСР був свого часу відкритим суспільством в соціологічному сенсі і закритим в політичному та юридичному [4]. У ньому існувала дуже інтенсивна вертикальна мобільність. Але одночасно над суспільством висіла так звана «залізна завіса», що обмежувала або зовсім забороняла виїзд людей за кордон і проникнення об'єктивної інформації про стан справ в зарубіжних країнах. Щодо прав і свобод людини, то їхнє конституційне закріплення не супроводжувалося наявністю жодних гарантій їх реалізації.

Після розвалу радянської тоталітарної системи в Україні сформувались нові демократичні інститути, що характерні для відкритого суспільства, а саме: багатопартійна система, парламентаризм, конституціоналізм, структури громадянського суспільства, свобода слова та друку [5]. Попри безсумнівні успіхи у цьому відношенні, слід зауважити, що частина сучасного українського соціуму так і не сприйняла цінності відкритого суспільства. Тому Україна і досі не виробила чіткого вектору розвитку, що сприяв би уникненню як авторитаризму, так і охлократії.

Сучасне українське суспільство формується в рамках демократії. Важливим є те, що на відміну від закритого суспільства, де переважає єдина модель розвитку, якій все без виключення підпорядковується, відкрите суспільство потребує громадян, здатних самостійно формувати власні погляди та висувати інноваційні ідеї побудови вільної, демократичної країни, а також відповідних інституцій, що допоможуть перетворити ці задуми у реальність.

Велику роль тут відіграють засоби масової інформації. Так, однією зі складових, що визначають ступінь відкритості суспільств, є наявність плюралістичних засобів масової інформації, які забезпечують відкритість на інституційному рівні. Важливу роль у процесах державотворення відповідно до принципів відкритого суспільства також відіграє чітка організація інформаційних каналів та зв'язків. У відкритому

суспільстві інформаційна підсистема припускає різноманітність джерел інформації, а також контроль з боку громадськості, що не дозволяє їй стати інструментом пропаганди. Ці та інші принципи закріплені в Законі України «Про інформацію» [6]. Формоване ЗМІ інформаційне поле має найбільш максимальну широту та простір дії [7, с. 90].

Таким чином, основа механізму розвитку відкритого суспільства в Україні ґрунтується на його динамічній соціальній структурі, на змозі надати індивідам можливість модифікувати свої цілі та інтереси відповідно до власних потреб та запитів, а також налаштуватися до вимог та пропозицій тих чи інших країн і суспільств. Сучасне українське відкрите суспільство пропонує низку альтернатив для культурного та соціального розвитку індивіда не тільки у межах своєї країни, але і допускає вихід на європейський та світовий рівень. Разом з тим, сучасна українська модель відкритого суспільства потребує визначення чітко окресленого вектору розвитку.

Протягом майже 30-річного існування незалежна Україна пододала шлях від закритого до відкритого суспільства. Зміни помітні в економічній, і соціальній, і в духовній сферах. В українській реальності присутні риси правової держави та громадянського суспільства. Утім, цього недостатньо. Існує необхідність оцінити можливості українського суспільства і далі розвиватися у напрямі відкритості.

Важливо також усвідомлювати, що існує ризик реверсу, тобто, повернення українського суспільства до закритого типу. В Україні сьогодні виникає необхідність побудови нової моделі державного розвитку. Ця модель повинна відображати основні цінності та установки, які притаманні суспільствам відкритого, демократичного типу.

Формування відкритого суспільства в Україні можливе за умови докорінних культурних змін, переорієнтації політичної влади у напрямі до відкритості, створення та закріплення на конституційному рівні механізмів та процедур, що сприятимуть впровадженню демократичних принципів і цінностей.

Наблизити Україну до готовності сприймати демократичні цінності та установки і допомогти поглибленню тенденцій «відкритості» суспільства найбільшою мірою сприяє наявність прозорості та публічності влади. Адже саме відкритість політичної системи дозволяє громадянам брати повноцінну участь в ухваленні державних рішень.

Сучасна ліберальна демократія значною мірою здатна запобігати появі злочинів та прояву суспільного «божевілля» завдяки міцній правовій базі. Решту лих у перспективі можливо буде подолати завдяки арсеналу сучасної науки (науковий розвиток стоїть на пріоритетному місці серед основних завдань відкритого суспільства), що дозволить людині самостійно творити власну долю.

Відкрите суспільство потребує активної позиції, максимального прояву творчого потенціалу від усіх своїх членів з приводу будь-якого питання, що виникає перед суспільством та державою. Спираючись на той факт, що Україна значний час перебувала під владою авторитарних політичних режимів, а тому український народ певним чином втратив навички критичного творчого мислення та виявлення власної свідомої позиції, зрозуміло, що формування в Україні відкритого суспільства – процес довготривалий та кропіткий, що потребує певних зрушень та трансформацій у суспільнополітичній, культурній та інших сферах життєдіяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бергсон А. Два источника морали и религии. Пер. с фр., послесловие, примечания А. Б. Гофмана. [2-е изд., испр.]. М.: КДУ, 2010. 288 с.
2. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: В 2-х т. Пер. з англ. О. Коваленка. Т. 1 У полоні Платонових чарів, К.: Основи, 1994. 444 с.
3. Сорос Дж. Открытое общество. Реформируя глобальный капитализм. Пер. с англ. М.: Некоммерческий фонд «Поддержки культуры, образования и новых информационных технологий», 2001. 458 с.
4. URL: https://stud.com.ua/74323/sotsiologiya/vidkrite_zakrite_suspilstvo. Підручники для студентів онлайн.
5. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>.
6. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2658-ХІІ URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
7. Яцура К. Г. *Відкрите суспільство: механізми розвитку та перспективи впровадження в Україні. Сучасне суспільство*. 2013. С. 85–92.

Секція: Публічне право. Права людини та їх захист

УДК 347.73:[336.741.24:004.087]](043.2)

Авдєєва Катерина Русланівна,
студентка 4 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ В УКРАЇНІ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Початок ХХІ ст. характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій, що безпосередньо впливає на всі сторони суспільного життя і, безсумнівно, на сферу грошових відносин. У повсякденному житті українців електронні гроші з'явилися не так давно, проте, наприклад, у США цьому ринку вже років тридцять. Зростання розвитку нових технологічних можливостей та інтересу суспільства до них обумовлено як швидким розвитком інформаційних, так і криптографічних технологій, які дали змогу зберігати грошову вартість на електронних пристроях. Тому, можемо зазначити, що виникнення і розвиток такого явища як електронні гроші є об'єктивним процесом, адже вони наділені такими перевагами, як зручність, оперативність, доступність, мобільність, простота використання, підтримка мікро-платежів, що зробило їх доволі привабливими для користувачів в повсякденному використанні. Роль електронних грошей в буденності підвищується з кожним днем, тому сьогодні дослідження місця електронних грошей є актуальним [1, ст. 1–2].

Над вивченням цієї теми працювали такі, вчені як: Кравчук В., Науменко Д., Коен Б., Берендстейн А., Грицюк Ю., Глибовець А., Петрофанова Р. К., Егіазарян Ш. П., Дерев'янка С., та інші. Вони у своїх працях досліджують інститут електронних грошей, змальовують свої судження на цю тему, з огляду на їх праці можна зробити висновок, що більшість учених досліджують електронні гроші як економічну категорію, аналізують переваги та недоліки електронних грошей як засобу платежу.

Фактично, електронні гроші в Україні функціонують з початку ХХІ ст., незважаючи на те, що деякий час нормативно-правове регулювання такого явища, як електронні гроші було відсутнє. Тому, для

забезпечення стабільності грошового обігу України, а також для захисту прав користувачів електронних грошей, є зрозумілою необхідність ефективної законодавчої бази в країні. З огляду на це Верховною Радою України 18.09.2012 р. були внесені зміни до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р. (далі – Закону України «Про платіжні системи»), а також 25.06.2008 р. постановою Правління Національного банку України № 178 було затверджено Положення «Про електронні гроші в Україні» [2, ст. 2].

Перейдемо до детального вивчення поняття електронних грошей. Тож, відповідно до п. 15. 1 ст. 15 ЗУ «Про платіжні системи» електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі. З визначення можемо виокремити кілька основних ознак: такі гроші зберігаються на електронному пристрої, мають прийматися як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі [3]. Наведене вище визначення електронних грошей цілком узгоджується з нормами Директиви 2009/110/ЄС. Таким, чином, електронні гроші мають свої особливості: вони повинні бути мірою та еквівалентом вартості, засобом обігу, платежів чи накопичення, і при цьому існувати в особливій електронній формі, з прив'язкою до звичайних грошей. Можемо зробити висновок, що єдина відмінність електронних грошей від звичайних – це електронна форма, тому, слід зазначити, що електронні гроші – це такий собі віртуальний заміник традиційних банкнот і монет, що зберігається на спеціальному електронному носії користувача [4, ст. 3].

Не менш важливим у функціонуванні електронних грошей є, безпосередньо, їх випуск в Україні, так розглядаючи це питання, не можливо не зазначити, що відповідно до національного законодавства право випускати електронні гроші українські банки можуть на базі карткових платіжних систем: НСМЕП, «FORPOST», MasterCard, «Максі», Visa, ПРОСТІР, «ГлобалМані», «ЕЛЕКТРУМ». В Україні також активно функціонують платіжні системи, які не узгодили правила використання електронних грошей з НБУ. Проте є нюанс, формально категорія «електронних грошей» ними не застосовується, натомість такими установами активно вживаються поняття «електронні одиниці» та «титільні знаки». Варто звернути увагу, що 7 листопада 2016 року НБУ розіслав по банках телеграму № 57-0002/90626 «Щодо діяльності окремих платіжних систем та систем розрахунків». У ній зазначається, що правила використання електронних грошей «Webmoney», «QIWI

Wallet», «Wallet one», «Єдиний гаманець» не узгоджувалися Національним банком України і надання послуг з використанням цих торгових марок користувачам заборонено. Саме тому, у судовій практиці у разі використання титульних знаків не застосовуються положення про електронні гроші. Крім того, варто зазначити, що здійснювати випуск електронних грошей мають право лише 23 банки. Небанківські фінансові установи України поки що не мають права випуску електронних грошей [5].

Тож, на основі вищевикладеного, можемо виділити такі явища, що не є електронними грошима на цей момент. Тож, до поняття електронні гроші наразі ми не включаємо: транзакції інтернет-банкінгу зі звичайними рахунками та коштами в звичайних державних валютах, звичайні грошові перекази за допомогою інтернет-порталів. З точки зору регулятора такий вид фінансових відносин – це форми звичайного платежу зі традиційною валютою, віртуальні локальні валюти, що діють всередині окремих інтернет-порталів, тому що таке явище можна назвати псевдо-монетарною формою приватного обміну, незалежно від способу їх придбання і погашення. Розглядаючи це питання не можливо не зазначити про найвідомішу криптовалюту сьогодення – Bitcoin. Досить велика кількість людей помилково відносять біткоїн до виду електронних грошей, але на цей момент більшість законодавчих баз світу називають таке явище віртуальними активами або ж цифровими коштами, слід зазначити, що це питання досі відкрите і воно є спірним серед багатьох експертів і науковців [6].

Важливо приділити увагу, питанню функціонування «українських» електронних грошей. Для використання електронних грошей, як правило, потрібно створити, а потім поповнити електронний гаманець. Після виконання вищезазначених дій перед особою з'являється можливість оплачувати послуги багатьох українських компаній, отримувати перекази на власний електронний гаманець, самостійно здійснювати вивід грошей через відділення банків-партнерів і перераховувати кошти на карти. Аби використання електронних коштів було можливим клієнт в банку відкриває рахунок для обліку електронних грошей, вносить готівку в касу або перераховує безготівкові гроші на рахунок в банку. Для поповнення рахунку можна використовувати банкомати та платіжні термінали, банк конвертує готівку/безготівкові кошти в електронні гроші. Спеціально уповноважені банки конвертують електронні гроші в готівку/безготівкові кошти. А сам власник електронних грошей, в свою чергу, за допомогою спеціального програмного забезпечення може купувати товари, перераховувати ці гроші іншим особам, міняти їх на інші електронні гроші, дарувати якщо потрібно, обміню-

ватися з іншими особами. Фактично це повноцінні гроші, які повноцінно знаходяться в обігу. Власник електронних грошей має право їх знову перевести в готівку або в безготівковий вигляд, для цього він звертається в банк. Здійснювати управління електронними грошима також можна через мобільний додаток, що дозволяє використовувати послугу в будь-якому місці в будь-який час. Робити обмін валют між гаманцями і управляти лімітами можна самостійно, без необхідності звертатися в банк [7, ст. 87–89].

Аналізуючи електронні гроші, ми визначили, що вони є засобом платежу та самостійним об'єктом цивільних прав, а також виділили їх особливості, тож до них відносять, те, що електронні гроші зберігаються на електронному пристрої, їх випуск може здійснювати виключно банк, який має на це право.

Отже, можемо зробити висновок, що електронні гроші характеризуються загальними ознаками грошей, так як після обміну готівкових або безготівкових грошей на електронні гроші вони зберігають свою вартість, і можуть виступати як засіб платежу, але, в той же час, електронні гроші не можуть бути прирівняні до статусу грошової одиниці України, оскільки випускаються банками для обмеженого кола осіб, які на договірних засадах погодилися використовувати їх для здійснення оплати товарів, робіт і послуг. Таким чином, можемо зазначити, що електронні гроші наділені властивістю погашати реальні грошові зобов'язання, які виникли між суб'єктами договірних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравчук В., Науменко Д., Глибовець А. Електронні гроші в Україні: аналітичний посібник. Київ: Альфа-ПІК, 2012. С. 64.
2. Петрофанова К. Р. Особливості правової регламентації електронних грошей в Україні: цивільно-правовий аспект. *Теорія і практика правознавства*. – 2016. – Вип. 2. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_2_6. (дата звернення 13.10.2020).
3. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-3.2>. (дата звернення 13.10.2020).
4. Верес І. Поняття та ознаки електронних грошей . *Підприємництво, господарство і право*. – 2017. – № 8. – С. 15–19. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_8_4. (дата звернення 13.10.2020).
5. Узгодження правил використання електронних грошей. *Офіційний сайт Національного Банку України*. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=66296&cat_id=66292. (дата звернення 13.10.2020).

6. Електронні гроші: види і системи. Дізнайтеся, які електронні гроші дозволені в Україні, як здійснюється обмін віртуальних грошей. URL: https://bankchart.com.ua/e_banking/statti/elektronni_groshi (дата звернення 13.10.2020).
7. Пожидасва М. А. Правове регулювання операцій з електронними грошима в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 3(9). С. 87–95.

УДК 343.137

Белій Євгеній Олександрович,
студент 6 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ІНСТИТУТ САМОСТІЙНОГО АДВОКАТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

З прийняттям у 2012 році нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) та конституційних змін значних реформувань зазнав інститут захисту. Але як свідчить досвід і неопозитивна практика, спроба реалізації приписів нових правових норм щодо особливостей захисту в кримінальному процесі показує наявність багатьох проблем, що лежать як у площині недосконалості законодавства, так і в реаліях виконання функції захисту.

Із внесенням змін до чинного законодавства, пов'язаних з проведенням так званої «малої судової реформи», КПК України був доповнений статтею 161, яка закріплює принцип змагальності [1].

Однак дія цього принципу поширюється лише на стадію судового розгляду кримінальних справ. А тому, незважаючи на зміни, внесені до кримінально-процесуального законодавства, у стадії досудового слідства обвинувачений та його захисник знаходяться в нерівному процесуальному становищі відносно органів досудового розслідування.

Це вимагає перегляду цілої низки положень чинного кримінально процесуального законодавства, зокрема, зміни та доповнення норм, які регулюють участь захисника у стадії досудового слідства, з метою надання йому більш широкого комплексу прав. Розширення прав захисника обумовлене потребою підвищення ефективності його діяльності щодо захисту прав та інтересів обвинуваченого [2, с. 276–284].

Актуальність досліджуваної теми обумовлюється тим, що проблеми ефективності інституту захисту взагалі та питання юридичного визначення інституту самостійного адвокатського розслідування в кри-

мінальному процесі зокрема, потребують глибшого аналізу на основі нових конституційних і кримінально-процесуальних норм.

Досить тривалий час вчені-юристи розглядають різні доктринальні конструкції та концептуальні моделі щодо місця, функцій і доказової ролі захисника у кримінальному провадженні. У різні часи науковцями пропонувалось назвати самостійну діяльність захисника щодо здобуття доказів приватними заходами з розслідування, то паралельним розслідуванням чи слідством, то адвокатським розслідуванням, то «самостійним розслідуванням», але досі вчені так і не визначились ні в понятійному апараті такої діяльності ні в її концептуальній моделі, а дискусії з цього приводу набирають обертів [3].

Інститут захисту – це окрема система відокремлених і самостійних та об'єднаних особливим предметом регулювання специфічних правових норм, які в єдності із загальною системою права регулюють важливу частину суспільних відносин у державі щодо забезпечення верховенства права, законності та захисту прав і свобод учасників кримінального провадження [4, с. 170–175].

За чинним законодавством України законодавче твердження, що «захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим» насправді не є розширенням прав сторони захисту, а навпаки, вказує на обмеження можливостей здійснення функцій захисту, тому потребує системної розробки інституту паралельного розслідування стороною захисту (адвокатського розслідування), за якого захисник не користувався б однаковими правами з підозрюваним, обвинуваченим, а мав би окремо визначені права та повноваження, які могли б гарантувати й забезпечувати ефективну реалізацію права на захист [4, с. 170–175].

Діяльність захисника має як ознаки доказування, які є єдиними для усього кримінального процесу і усіх його учасників (поняття доказів, види доказів, належність, допустимість та достовірність доказів, правила оцінки доказів), так і має ознаки, притаманні саме адвокатському доказуванню (особливість обставин, які утворюють предмет доказування сторони захисту, можливість спиратись на додаткові презумпції, наприклад презумпцію невинуватості, нетрадиційні засоби отримання доказів) [5, с. 336].

В інституті захисту в контексті кримінального процесу можна виділити такі його основні елементи:

- консультативна допомога;
- безпосередня участь в слідчих діях;
- самостійно здійснювана захисником доказова діяльність щодо здобуття доказів;

— виконання комплексних захисних дій у судовому слідстві та судовому роз'язді справи.

Кожен з перелічених елементів є вкрай важливим у забезпеченні ефективного захисту свого клієнта так і правосуддя в цілому.

Наприклад чинним КПК України закріплено норми, які надають стороні захисту право витребування й отримування від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб копій документів, проте, згідно з ч. 2 ст. 84 КПК України від 2012 р., копії документів не належать до процесуальних джерел доказів, так само як і отримування від громадян пояснень, коли такі пояснення за приписами ч. 8 ст. 95 КПК України «не являються джерелом доказів» [1].

З огляду на це І. М. Одинцова пропонує, ч. 2 ст. 84 КПК України [1] необхідно доповнити переліком видів (джерел) доказів. Зокрема, до видів (джерел) доказів слід зарахувати копії документів, пояснення осіб, матеріали технічного документування юридичних фактів та іншої доказової інформації, висновки спеціалістів і результати технічних розслідувань.

По-друге, ч. 8 ст. 95 КПК України [1] підлягає скасуванню як юридична фікція, що обмежує можливості доказової діяльності захисника. У законі має бути прописано право захисника опитувати осіб за їхньою згодою та фіксувати хід і результати опитування, а результати опитування мають бути визнані доказами, за умови їх належності, й допустимості до справи та достовірності.

Розглядаючи питання самостійного адвокатського розслідування треба акцентувати увагу саме на самостійно здійснюваній захисником доказовій діяльності щодо здобуття доказів з декількох причин. По-перше, саме від швидкого і професійного виконання цього напряму роботи, часто залежить кінцевий результат захисту. По друге здобуті адвокатом докази є основою усієї справи.

Головним змістом адвокатського розслідування в кримінальному процесі є саме самостійно здійснювана доказова діяльність захисника щодо пошуку джерел доказової інформації, отриманні і фіксації доказів, перевірки та оцінки доказів, з'ясування їх належності до справи, допустимості і достовірності. Така діяльність передуює використанню доказів в судових дебатах чи під час обґрунтування клопотань, скарг чи складанні інших документів захисту [6, с. 27].

У структурі паралельного адвокатського розслідування як різновиду доказування незмінно присутні і поєднуються традиційні для доказової діяльності пізнавальні (пошукові та інформаційні процеси), комунікативні (фіксація та забезпечення передачі фактичних даних у часі та просторі), засвідчувальні (закріплення, підтвердження достовірності

фактичних даних) та обґрунтовуючі (використання доказів у встановленні юридичних фактів) елементи [7, с. 313].

Інститут паралельного адвокатського розслідування нині стикається з певною конкуренцією правових норм, зокрема норм КПК України і Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», тому потребує окремого й системного кримінально-процесуального регулювання.

У ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] можна вбачати основи так званого інституту паралельного адвокатського розслідування. Але, згідно з ч. 3 ст. 9 КПК України, «закони та інші нормативно-правові акти України, положення яких стосуються кримінального провадження, повинні відповідати цьому Кодексу. При здійсненні кримінального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить цьому Кодексу» [1].

Отже, інститут адвокатського розслідування може стати ефективним лише після того, як буде по-новому сформульовано і закріплено в КПК України основні його положення. На нашу думку найбільшою проблемою самостійного адвокатського розслідування в кримінальному процесі стає питання щодо визначення процесуальної форми діяльності захисника щодо здійснення ним самостійного пошуку, отримання та фіксації доказової інформації, створення умов для набуття отриманими фактичними даними значення судових доказів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 11.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 16.10.2020).
2. Попелюшко В. О. Щодо питання інституту адвокатського розслідування та його джерельної бази. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2008. – С. 276–284. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/3715/1/Popeliushko.pdf>. (дата звернення: 16.10.2020)
3. Адвокатське розслідування у кримінальному процесі. URL: http://stud.com.ua/13283/pravo/advokatske_rozsliduvannya_kriminalnomuprotsesi (дата звернення: 16.10.2020).
4. Одинцова І. М. Інститут самостійного адвокатського розслідування у кримінальному процесі. Правова позиція. – 2016. – № 2. – С. 170–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2016_2_21. (дата звернення: 17.10.2020).
5. Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні: теорія та практика: монографія; за загал. ред. д. ю. н., проф. М. А. Погорельського. – Київ: Алерта, 2016. – 336 с.
6. Одинцова І. М. Ефективність інституту захисту в кримінальному процесі. автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Дніпро, 2017. 27 с.
7. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Загальна частина: підручник. Академічне видання / В. М. Тертишник. – Київ: Алерта, 2014. – 440 с.

Галстян Араксія Гагіківна,
студентка 6 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

У сучасному світі динамічно зростають міграційні рухи населення, наслідками яких є не лише соціально-економічні та безпекові проблеми, але й істотні зміни етнорелігійного складу суспільств приймаючих держав і відповідно загострення міжетнічних відносин у них. Тому проблеми міжетнічних відносин, порушення прав національних меншин є надзвичайно актуальними та потребують формування виваженої етнополітики на рівні держав і координації зусиль усієї світової спільноти.

В Україні гарантії та захист прав національних меншин на законодавчому рівні відповідають світовим і європейським стандартам. Проте існує потреба в удосконаленні законодавства, що регулює міжетнічні відносини та визначає механізми захисту прав національних меншин, немає контролю за виконанням прийнятих нормативно-правових актів, є проблеми з розробкою та фінансуванням державних і регіональних програм етнокультурного розвитку нацменшин, визначення політико-правового статусу корінних народів [1, с. 15].

У світовій практиці відомо кілька правових моделей розв'язання проблеми захисту національних меншин у багатоетнічних суспільствах. Зокрема, це:

1. Модель захисту прав національних меншин через національно-державний устрій. Кожна етнічна група процес свого самовизначення доводить до рівня державного утворення (федерація, конфедерація) і таким чином у правовому просторі держави етнічна група постає не як етнічна, національна меншина, а як певний державний етнос.

2. У другій моделі намагаються поєднати забезпечення прав національних меншин як на рівні індивідуальних, так і колективних суб'єктів. У законодавствах низки країн колективні права національних меншин піднесено до юридичного забезпечення гарантій у політичній сфері. Для них законодавством гарантовані квоти в парламенті, представництво в місцевих органах влади, участь у виборах.

3. У третій моделі держава забезпечує всім громадянам рівні права і жодних додаткових прав національним меншинам не надає. Прикладом реалізації такої моделі є Франція, Греція, Японія [2, с. 70].

Важливим нормативно-правовим актом для захисту прав національних меншин є Декларація про державний суверенітет України, яка проголосила, що «громадяни республіки всіх національностей становлять народ України», закріпила рівність усіх громадян України перед законом, незалежно від расової та національної належності, а також гарантувала «всім національностям, що проживають на території Республіки, право їхнього вільного національно-культурного розвитку» [3].

Основною проблемою у захисті прав національних меншин є необізнаність етнічних меншостей у роботі механізму захисту їх прав. Більшість представників національної меншості не знають до кого можна звернутись у разі виникнення проблем. Ці групи людей повинні знати, що є відповідні органи та посадові особи, які є гарантами їх прав та свобод.

Проблема обізнаності національних меншин про механізми захисту їх прав у сучасних умовах потребує негайного вирішення. Для цього необхідно скоординувати діяльність ЗВО, громадських організацій, правоохоронних та правозахисних органів, центрів соціально-психологічної підтримки для проведення просвітницької роботи серед представників національних меншин. Серед основних просвітницьких заходів варто виділити такі: тренінги, семінари, конференції, круглі столи із залученням провідних експертів сфери захисту прав національних меншин.

Особливе місце в цій системі гарантування прав і свобод національних меншин посідає Президент України, який відповідно до статті 102 Конституції України є гарантом прав і свобод людини та громадянина [4]. Одним із основних гарантів прав і свобод громадян, що належать до національної меншості виступає Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Він приділяє значну увагу захисту прав національних меншин, адже ці права є невід'ємною складовою загальної системи захисту прав людини. А тому їх дотримання розглядається Уповноваженим як один з важливих пріоритетів діяльності.

У Верховній Раді України створено Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин. У системі центральних органів виконавчої влади діє Державний комітет України у справах національностей та міграції. При Президентові України створено Раду з питань мовної політики, Раду представників громадських організацій національних меншин України. За участі Кабінету Міністрів України створено ряд міжурядових комісій: Українсько-Словацьку комісію з питань національних меншин, освіти і культури; Українсько-Угорську комісію з питань забезпечення прав національних меншин; Змішану міжурядову Українсько-Румунську комісію з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин тощо.

На сьогодні актуальними для України стають проблеми ксенофобії, міжетнічної й расової нетерпимості. Слід відмітити, що прояви зазначених негативних явищ, попри відсутність в Україні відкритої дискримінації етнічних і релігійних меншин, визнання державою прав і свобод усіх груп населення, їх захист законодавством України й гарантування Конституцією України, останнім часом набувають кримінального й політичного забарвлення.

Обумовлено це, в насамперед, економічною кризою й політичною нестабільністю в країні, різким розшаруванням суспільства, високим рівнем міграції, слабким реагуванням органів влади на проблеми суспільства, поширенням наркоманії й алкоголізму серед молоді. Зазначене створює підґрунтя для поширення ненависті серед проблемної молоді щодо інших національностей й рас, у яких вони помилково бачать причину власних проблем або проблем свого суспільства.

Для вирішення проблем ксенофобії та дискримінації необхідні такі заходи: забезпечення правопорядку в місцях компактного проживання та перебування національних меншин; формування толерантного світогляду серед молоді; навчання співробітників правоохоронних органів щодо недопущення ксенофобії та дискримінації.

Тому, для того, щоб права національних меншин не порушувалися і не виникало глобальних проблем із захистом їх прав потрібно викорінювати всі стереотипи, що склалися про ці народи в суспільстві. Потрібно проводити просвітницьку роботу, розповідати та показувати, що національні меншини це теж люди. Преса, радіо і телебачення є оперативними каналами інформації, що здатні конструювати національні ідеї, національні стереотипи й установки і відповідно впливати на настрій у суспільстві, на формування масових позитивних і негативних етнічних поглядів людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федунь О. В., Папіш Н. І. Політико-правові аспекти захисту прав національних меншин в Україні. *Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах «Грані». Серія «Політологія»*. 2016. № 2 (130). С. 15–21.
2. Луцишин Г. І. Роль національних меншин в євроінтеграційному процесі України. *Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах «Грані»*. Серія «Політологія». 2014. № 12 (116). С. 66–71.
3. Про державний суверенітет України: Декларація від 16 лип. 1990 р. № 55–XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
4. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254>.

Демченко Катерина Андріївна,
студентка 3 курсу,
спеціальність «Право»,
Коледж МНУ ім. В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЯК ІНСТИТУТІВ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Громадянське суспільство – це сфера взаємодії індивідів і груп та організацій, які вони утворюють. Однією з цілей цієї взаємодії є формування, висловлення і захист індивідами та їх об'єднаннями своїх інтересів. Це той зріз суспільних відносин, коли громадські організації виступають як групи інтересів, що є посередниками в стосунках індивідів з владою та рештою суспільства.

Демократичне громадянське суспільство вирізняється насамперед тим, що його суб'єкти наголошують на політичній участі та потенційній опозиційності громадських об'єднань до владних структур (функція противаги). Головною справою громадянських об'єднань тут є «прищеплення громадянам почуття політичної дієздатності, здатності до розгляду політичних питань, а також схильності розглядати їх в ім'я загального добра. Для цієї цілі, вони повинні внутрішньо бути ліберально-демократичними «міні-республіками», орієнтованими на публічні аргументи обговорення і здійснення політики» [1, ст. 27–28].

Невід'ємною частиною політичної системи сучасного демократичного суспільства є політичні партії – політичні громадські організації, що беруть активну участь у здійсненні публічної влади, «зареєстровані згідно з законом як добровільні об'єднання громадян-прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, і що мають за мету сприяти формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть активну участь у виборах та інших політичних заходах» [2, ст. 2].

Політичні партії відіграють важливу роль у політичній системі суспільства, функціонуванні держави. Політичні партії – це не тільки об'єднання громадян, що створені для реалізації та захисту політичних, економічних і соціальних інтересів, але й також суб'єкти владних відносин, утворені відповідно до конституційно-правових норм громадянами України [3, ст. 4–5].

Діяльність політичних партій розповсюджується на всі сфери суспільного та державного життя і, саме тому, потребує належної конституційно-правової регламентації. Однак, незважаючи на численні полі-

тико-правові перетворення, що відбуваються в Україні, процес функціонування багатопартійної системи, як і діяльність окремих політичних партій, протікає подекуди складно, неоднозначно і суперечливо [4, ст. 19–20].

У сучасній Україні ідеї політичного плюралізму і багатопартійна політична система одержали своє закріплення на конституційному рівні, що виражається насамперед у визнанні права громадян на об'єднання в політичні партії і громадські організації, організації громадського життя на принципах політичного, економічного й ідеологічного різноманіття.

Таким чином, у Конституції України зафіксовано провідну роль політичних партій у державотворчих процесах: «Політичні партії є тією демократичною інституцією, яка сприяє формуванню і вираженню політичної волі громадян шляхом участі у виробленні та реалізації державної політики» [5, ст. 36–37].

Базовими законодавчо-нормативними актами України, які регулюють питання утворення та функціонування політичних партій, на сьогодні є Конституція України, закони України «Про політичні партії в Україні», «Про вибори народних депутатів України», «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», інші нормативно-правові акти, які визначають питання взаємодії політичних партій з іншими органами виконавчої влади [1–4].

Найбільш повно питання, пов'язані з утворенням та діяльністю політичних партій, їх правами, державною підтримкою та контролем за їх діяльністю, розкриваються у Законі України «Про політичні партії в Україні». Правова основа і регламентація діяльності політичних партій трактується цим законом так: «Політичні партії провадять свою діяльність відповідно до Конституції України, цього Закону, а також інших законів України та відповідно до партійного статуту, укладеного у визначеному цим Законом порядку» [2, ст. 3].

Партія має власну ідеологію, політичну платформу, організаційну структуру, певні методи й засоби діяльності, соціальну базу, електорат. Основний зміст діяльності будь-якої політичної партії – здобути політичну владу в державі та реалізовувати свої програмні цілі: економічні, політичні, ідейно-теоретичні, моральні за допомогою законодавчої, виконавчої та судової влади. Свої програмні цілі політичні партії проводять у життя через ідейно-політичну, організаційну, пропагандистську, державну (у разі здобуття державної влади) діяльність, виробляючи певну стратегію й тактику своєї поведінки [6, ст. 7–18].

Як висновок зазначу, що у сучасному демократичному суспільстві політичні партії, як інститути політичної системи та водночас інститу-

ти громадянського суспільства, відіграють найважливішу роль, що виявляється в наступних напрямках їх діяльності: участь у виборах до органів державної влади і місцевого самоврядування; робота представників партій в органах державної влади та місцевого самоврядування; сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, що передбачає формування та розвиток політичної та конституційної правосвідомості громадян. Ця діяльність політичних партій є необхідною передумовою формування демократичної правової держави і громадянського суспільства та їхньої взаємодії [7, с. 65].

Разом з цим, нагальними напрямками розвитку конституційно-правового статусу політичних партій в Україні є деталізація конституційно-правового регулювання інституту програм політичних партій, конкретизація обов'язків політичних партій, встановлення ефективного механізму функціонування опозиційних партій, посилення відповідальності політичних партій за порушення норм Конституції та чинного законодавства держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підруч.: У 2 т. / За ред. В. Ф. Погорілка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. – Т. 1, 544 с.
2. Закон України «Про політичні партії в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>.
3. Політичні партії в Україні: Інформаційно-довідкове видання / ред.: Я. Давидович (голова), В. Завалевська, О. Вишневська та ін. – К.: Атіка, 2005. – 440 с.
4. Лемак В. Політичні партії як інститут громадянського суспільства: проблеми правового регулювання в Україні / В. Лемак // Право України. – 2010. – № 7. – С. 18–23.
5. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%1%80#Text>.
6. Кормич Л. І. Громадські об'єднання та політичні партії сучасної України / Л. І. Кормич, Д. С. Шелест. – К.: АВРІО, 2004. – 262 с.
7. Астахова Т. В. Конституційно-правовий аналіз діяльності політичних партій в сучасній Україні: до постановки доктринальних проблем / Т. В. Астахова // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 63. – С. 64–73.

Коржова Вікторія Ігорівна,
студентка 6 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ВИПАДКІВ ВТРУЧАННЯ В ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ОРГАНІВ

Стаття 126 Конституції України гарантує незалежність і недоторканість суддів. Незалежність судової влади є головною умовою забезпечення верховенства права, ефективного захисту прав і свобод фізичних та юридичних осіб, інтересів суспільства й держави [1]. Відповідно до ст. 48 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя забороняється і має наслідком відповідальність, установлену законом [2].

На сучасному етапі розвитку нашої держави надійні гарантії незалежності суддів є вкрай необхідними. На цей час в країні зберігається високий рівень злочинності й тенденція якісного погіршення її структури. Окрім цього, зростає необхідність у зміцненні кримінально-правових гарантій незалежності осіб, що здійснюють правосуддя, у захисті цих осіб від посягань, що вчиняються з метою перешкоджання їх законній діяльності.

Тому в законодавстві про кримінальну відповідальність у системі злочинів проти правосуддя особлива роль відводиться групі злочинів, які посягають на незалежність органів, що здійснюють правосуддя, шляхом протиправного впливу на осіб.

Зважаючи на зміст диспозиції статті, передбаченої ч. 1 ст. 376 КК України, ознакою об'єктивної сторони цього складу злочину є діяння – втручання у будь-якій формі в діяльність судді [3]. Практично всі українські науковці розглядають втручання в діяльність судді винятково як незаконний вплив на відповідного потерпілого, при цьому виділяють різні форми такого незаконного впливу. Подібну позицію свого часу висловив і пленум Верховного Суду України у п. 11 своєї постанови № 8 від 13 червня 2007 року, зокрема, зазначив, що під втручанням у діяльність судових органів слід розуміти вплив на суддю у будь-якій формі (прохання, вимога, вказівка, погроза, підкуп, насильство, критика судді в засобах масової інформації до вирішення справи у зв'язку з її розглядом тощо) з боку будь-якої особи з метою схилити його до

вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення [4].

Не дивлячись на те, що відповідальність за втручання в діяльність суддів законодавчо закріплена, гарантії самостійності суддів та незалежності суддів в Україні належним чином не забезпечені. На практиці законодавчим органом, органами виконавчої влади, їх посадовими особами ігнорується конституційний принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову. Мають місце спроби втручання в організацію діяльності суддів, вирішення конкретних судових справ, перешкоджання здійсненню судами правосуддя на визначених законом засадах, тиск на суддів шляхом погроз, шантажу та іншого протиправного впливу, в тому числі у формі прийняття незаконних нормативно-правових актів та правових актів індивідуальної дії, неправомірного використання суб'єктами влади наданих їм повноважень, а також незаконного наділення деяких державних органів відповідними повноваженнями, що посилює залежність від них суддів та суддів.

Останнім часом факти тиску на суддів і втручання в діяльність суддів набули системного та відвертого характеру, зокрема під час розгляду судами справ, формуванні суддівського корпусу, призначенні суддів на адміністративні посади, вирішенні питань про відповідальність суддів. Грубо порушується визначений законом порядок притягнення суддів до відповідальності в частині встановлення її підстав, строків притягнення до неї, забезпечення суддям, стосовно яких вирішується питання про відповідальність, можливості вжити передбачених законом заходів щодо свого захисту. У діяльності суб'єктів, до компетенції яких належить вирішення питань про відповідальність суддів, у деяких випадках вбачається упереджений підхід та намагання вчинити розправу над суддями за їх професійну діяльність. Проведення такими суб'єктами перевірок супроводжується виходом за межі компетенції та перешкоджанням виконанню суддями професійних обов'язків (це виявляється, зокрема, у незаконному вилученні судових справ, пред'явленні вимоги надати відомості, які становлять таємницю нарадчої кімнати).

Керуючись ст. 48 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», суддя зобов'язаний звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора.

Але на практиці, реагування Генпрокуратури на звернення суддів щодо втручання в їхню діяльність, у тому числі й працівниками правоохоронних органів, залишається на неналежному рівні, як висловився голова Вищої ради правосуддя – пан Андрій Овсієнко у своєму висно-

вку в Щорічній доповіді Вищої ради правосуддя про стан незалежності суддів в Україні, затвердженій Радою 9 квітня 2020 р. [5]. За даними Офісу Генпрокурора, упродовж 2019 р. обліковано 10 310 злочинів, передбачених розд. XVIII «Особливої частини» ККУ (злочини проти правосуддя), зокрема, за ст. 376 ККУ (втручання в діяльність судових органів) обліковано 168 справ, з яких 121 закрито [6].

Відповідно до ст. 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», передбачено, що Вища рада правосуддя з метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя веде і оприлюднює на своєму офіційному вебсайті реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, проводить перевірку таких повідомлень, оприлюднює результати та ухвалює відповідні рішення. [7] Реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, оприлюднений на вебсайті Вищої ради правосуддя, містить 1220 повідомлень суддів про втручання, з яких: у 2016 році надійшло 23 повідомлення; у 2017 році – 312 повідомлень; у 2018 році – 436 повідомлень; у 2019 році – 450 повідомлень. Протягом 2019 року Вища рада правосуддя розглянула 618 повідомлень суддів про втручання. У низці рішень Вища рада правосуддя встановила, що різновидами впливу на діяльність суддів є зокрема невнесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за повідомленням судді про втручання в її діяльність. За результатами перевірки повідомлень суддів Вища рада правосуддя у 2019 році виявила також інші зловживання з боку правоохоронних органів: зафіксовано випадки втручання правоохоронних органів у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя шляхом зловживання процесуальними правами (а саме заявлення необгрунтованого відводу судді, поданого з формальних і надуманих підстав з метою затягування розгляду відповідної скарги, свідомо спрямованим на усунення судді від участі у розгляді цієї скарги).

Під час перевірки повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність Вища рада правосуддя виявляла непоодинокі випадки надмірної тривалості досудового розслідування за фактом вчинення суддею кримінального правопорушення, що також є неприпустимим.

Відомі непоодинокі випадки втручання в діяльність суддів окремих громадян як до так і під час судового процесу, ЗМІ, депутатів та інших посадових осіб.

Припис ст. 48 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» може бути дієвою гарантією незалежності суддів лише у разі, якщо відповідні органи вживатимуть належних заходів у межах своєї компетенції для розслідування випадків ймовірного втручання в діяльність судді та адекватно реагуватимуть на таке втручання.

Винні особи, що вчинили правопорушення щодо суддів, мають бути притягнені до встановленої законом відповідальності. Усвідомлення безкарності протиправних дій, спрямованих на втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя, спричиняє продовження вчинення подібних правопорушень у майбутньому, в результаті чого нерідко унеможливується здійснення правосуддя в окремих справах.

За даними ДСА України щодо розгляду судами кримінальних справ за злочинами, передбаченими статтями 375, 376 КК України, у 2019 році такі справи судами апеляційної інстанції не переглядалися, за судовими рішеннями, що набрали законної сили, у 2019 році засуджено осіб не було. При цьому за статтею 376 КК України розглянуто одну справу стосовно однієї особи. Таким чином, незважаючи на численні заяви суддів про втручання у їхню діяльність щодо здійснення правосуддя, кількість проваджень, направлених до суду з обвинувальним актом, є незначною. Це свідчить про неефективність застосування статті 376 КК України для гарантування незалежності та безпеки суддів [5].

Судді є публічними особами, а отже, можуть піддаватися критиці, яка ґрунтується на праві інших осіб висловлювати свої оціночні судження стосовно здійснення правосуддя як у засобах масової інформації, так і в соціальних мережах. Однак висловлювання, що містять прямі погрози, мають ознаки переслідування та спрямовані на підриг авторитету правосуддя, є недопустимими в демократичному суспільстві.

Важливим аспектом забезпечення незалежності суддів та судової влади є швидке та ефективне розслідування правоохоронними органами повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність, що до певної міри залишається недієвим.

Реалізація зазначених правових гарантій здійснення правосуддя є необхідною передумовою належного виконання судом своїх конституційних функцій із забезпечення дії принципу верховенства права, захисту прав і свобод людини та громадянина, утвердження і забезпечення яких є головним обов'язком держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 01. 01. 2020 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 20. 06. 2020 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 16.10 2020 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

4. Про незалежність судової влади: Постанова Пленуму Верховного суду України від 13.06.2007 № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07#Text>.
5. Щорічна доповідь Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні за 2019 рік. *Вища рада правосуддя*: [сайт]. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2019_rik.pdf.
6. ВРП: реагування ГПУ на звернення щодо втручання в діяльність суддів - на неналежному рівні. Юридична газета online. Всеукраїнське щотижневє професійне юридичне видання. 17 квітня 2020. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/vrp-reaguvannya-gpu-na-zvernennya-shchodo-vtruchannya-v-diyalnist-suddiv-na-nenalezhnomu-rivni.html>.
7. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 11.03.2020 № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>.

УДК [343,132:343,344] (477)(043,2)

Костенко Катерина Вікторівна,
студентка 5 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

Складне суспільно-економічне становище України, високий рівень криміналізації населення, відсутність Закону України «Про Зброю» створили підґрунтя для збільшення злочинів, пов'язаних з використанням вогнепальної зброї. Криміногенна ситуація, що склалась в Україні характеризується новими способами вчинення злочинів, що становлять суспільну небезпеку для держави. На сьогоднішній день дістати вогнепальну зброю чи зробити її індивідуально або саморобним способом стало для злочинців простіше. На це сприяє використання Інтернет простору, і продаж на чорному ринку зброї привезеної із зони ООС. За даними незалежного дослідницького проєкту The Small Arms Survey, в 2017 році в Україні було від 3 до 5 млн одиниць нелегальної зброї, при цьому з кожним роком ця кількість зростає на десятки тисяч. Україна станом на 2020 рік залишається єдиною державою в Європі, яка не має власного Закону, який би регулював обіг цивільної вогнепальної зброї.

Кримінальна відповідальність за незаконний обіг вогнепальної зброї передбачена ст. 262 КК України («Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин

чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем»), ст. 263 КК України («Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами») і ст. 264 КК України («Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів»). З криміналістичної точки зору розслідування всіх цих злочинів має багато спільного, що дозволяє дати їх загальну характеристику.

Виявлення, фіксація, огляд і вилучення слідів застосування вогнепальної зброї та самої зброї мають певну специфіку. Виявлення вибухової зброї, гільз, куль, патронів, шротинок, пижів тощо передбачає цілеспрямований пошук цих об'єктів серед інших предметів на місці події, а також на інших можливих місцях.

Практиці відомі випадки, коли стріляні гільзи, викинуті з автоматичної зброї, виявлялись у неочікуваних місцях – у кишені того, хто стріляв, потерпілого, за кабелями зовнішньої електропроводки, на шафах, за картинами, в абажурах, усередині порожніх пляшок тощо.

Кулі зазвичай залишаються в перепоні або, подолавши її та втративши кінетичну енергію, виявляються на підлозі або ґрунті тощо.

Особливу увагу треба приділяти одягові потерпілої особи, бо куля на виході з тіла може залишитися між шарами одягу.

Призначення балістичної судової експертизи має бути своєчасним, тому нині діючий кримінально-процесуальний закон надає можливість проведення експертних досліджень прямо на місці події. Водночас дії слідчого не повинні бути поспішними, оскільки це може відбитися на якості висновку експерта. У зв'язку з цим питання про час, місце і суб'єктах експертизи повинні включатися в загальний план розслідування з кримінальної справи.

Важливим під час огляду місця події, пов'язаного із застосуванням вогнепальної зброї, є складання планів місцевості або приміщення, оскільки план сприяє зведенню в єдину систему різних слідів, які часто перебувають на значному віддаленні між собою, а також створює умови для встановлення місця, з якого стріляли, чи місця перебування потерпілого, використовуючи розрахунково-графічний спосіб. [Королишин, Савченко].

Тому слідчим, експертам-криміналістам потрібно діяти за таким алгоритмом:

1. При виявленні зброї на місці пригоди його фотографують, не беручи в руки, відмічають місце його знаходження в протоколі і на плані (схемі), вказують вид і систему зброї, місце розташування зброї у відношенні до трупа, куди направлений ствол, на якій стороні (боці) лежить зброя, яка відстань він неї до обох долонь трупа.

2. Вилучають зброю з відомими застереженнями, маючи на увазі, що вона може бути заряджена. У першу чергу зброю розряджають, після чого приступають до огляду. Оглядаючи зброю, звертають увагу на те, чи немає на її поверхні відбитків пальців, частин крові, грязі та ін. Потім ретельно відмічають всі її ознаки, наявність маркірованих позначок, дефектів та ін. Особливу увагу звертають на стан зброї, в тому числі її ударно-спускового механізму, наявності патрону в патроннику і патронів в магазині (барабані), наявність в стволі порохового нагару і незгорілих порошків, запаху згорілого пороху в каналі ствола.

3. Після огляду зброї її упаковують і відправляють на експертне дослідження.

Дослідження зброї дозволяє встановити факт проведення із неї пострілу безпосередньо після чистки зброї. Взагалі розповсюдженням являється дослідження зброї на предмет її справності і придатності до проведення пострілу. Рішення кожного з цих питань має самостійне значення. Зброя може бути несправною, але придатною для стрільби, тому ставити на рішення експертизи питання тільки про справність зброї було б неправильним. Визначення справності зброї виявляють чи можлива з неї систематична стрільба або тільки одиночні постріли.

Якщо експертизою буде встановлено несправність зброї, то потребується вирішення, наскільки легко вона усувається. Злочинці нерідко вилучають яку-небудь частину ударно-спускового механізму зброї (як правило бойок) і зберігають його окремо, щоб у випадку виявлення послатися на її принципову непридатність.

Тому ретельне дослідження зброї є залогом успіху в розслідуванні кримінальних справ і притягнення злочинців до відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Королишин І. М., Савченко В. А. Опис речових доказів у протоколі огляду (вогнепальна та холодна зброя, боєприпаси, кулі, гільзи та сліди застосування вогнепальної зброї): навч.-практ. посібник – Івано-Франківськ, Львівський держ. ун-т внутр. справ. Прикарпатський юрид. ін-т., 2007 – 73 с.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341–ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Котова Олена Дмитрівна,
студентка 6 курсу,
юридичний факультет,
Науковий керівник:
канд. юрид. наук, доцент кафедри
цивільного та кримінального права і процесу,
Тунтула О. С.,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СВІТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Досить часто зустрічаються випадки, коли потерпілі чи свідки ускладнюють роботу органів досудового розслідування через відмову давати показання, дачу неповних чи нечітких показань, ухилення від участі в процесуальних діях. Така поведінка учасників кримінального провадження зумовлена їх обґрунтованими побоюваннями за своє життя, здоров'я і безпеку рідних, коли небезпека виходить з боку підозрюваних, обвинувачених, їх співучасників. Щоб подолати цю небезпечну тенденцію та підвищити довіру суспільства до системи кримінального судочинства, необхідно задіяти ефективний механізм забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Для цього необхідно удосконалювати законодавство в сфері забезпечення безпеки осіб в рамках кримінального провадження із врахуванням європейських стандартів безпеки.

Основним нормативно-правовим актом у сфері забезпечення безпеки учасників кримінального провадження є Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». Цей закон передбачає підстави, приводи та порядок застосування заходів безпеки щодо учасників кримінального провадження. Іншим нормативно-правовим актом можна назвати КПК України – в ньому доповнюється та розширюється система заходів безпеки, зокрема йдеться про норми, які містяться в главах 1, 2, 3, 18, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 43 КПК України. Не можна не згадати КВК України – його норми, передбачені ст. 10, ч. 3 ст. 50, ч. 1 ст. 104 покликані забезпечити безпеку засуджених, які відбувають покарання. Також гарантією забезпечення безпеки учасників кримінального провадження є кримінальна відповідальність за нежиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист (ст. 380 КК України), розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381 КК України), перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови

від давання показань чи висновку (ст. 386 КК України). До системи вітчизняного законодавства в сфері забезпечення безпеки слід віднести Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. та протоколи до неї, Європейську конвенцію про взаємну допомогу в кримінальних справах 1959 р. та Другий додатковий протокол до неї 2001 р., Директиву Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу щодо встановлення мінімальних стандартів забезпечення прав, підтримання та захисту жертв злочинів від 25 жовтня 2012 р. та Рекомендації Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям, практику Європейського Суду з прав людини тощо.

Щодо Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», то в ньому передбачено коло осіб, щодо яких можуть бути вжиті заходи безпеки, приводи для цього. Проте недоліком закону можна назвати відсутність індивідуалізації рішення про обрання таких заходів, зазначено лише, що орган, якому доручено здійснення заходів безпеки, встановлює перелік необхідних заходів, зважаючи на оцінку обставин справи. Корисним було б перейняття положення Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу щодо встановлення мінімальних стандартів забезпечення прав, підтримання та захисту жертв злочинів від 25 жовтня 2012 р., а також до Рекомендації Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям, в яких чітко визначені як критерії застосування заходів безпеки (залучення особи до програми захисту свідків), так і критерії обрання необхідної комбінації ефективних заходів безпеки.

У відповідності до Рекомендації Rec (2005) Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям, заходи забезпечення безпеки традиційно поділяють на короткострокові та довгострокові. При цьому перші, як правило, застосовуються у разі необхідності негайного усунення загрози, а другі – для тривалого захисту особи. На відміну від європейських країн, в Україні механізм застосування короткострокових заходів не відрізняється від довгострокових. Проте в перспективі це має бути змінено, оскільки останні значно витратніші. До передбачених національним законодавством короткострокових заходів можна віднести: особисту фізичну охорону, охорону житла і майна тощо. Довгостроковими заходами можуть бути: зміна особистих документів, зміна зовнішності, зміна місця роботи і навчання, переселення в інше місце проживання та інші. Поєднання різних заходів повинно ретельно продумуватися та плануватися уповноваженими суб'єктами, наскрізну роль серед яких відіграє прокурор.

Загалом вітчизняне законодавство щодо забезпечення безпеки учасників кримінального провадження відповідає європейським та світовим стандартам, проте є і ряд проблем, які потребують вирішення через адаптацію вітчизняної законодавчої бази. У першу чергу необхідно спростити механізм обрання та застосування короткочасних заходів безпеки та деталізувати механізм довгострокових заходів. Для вирішення цієї проблеми доцільно виділити критерії оцінки для індивідуалізації потреб особи, щодо якої передбачається застосування заходів безпеки. Також доречним виглядає розширення меж законодавства з тим, щоб захищати вразливих учасників кримінального провадження не лише від фізичного, але й від емоціонального впливу, відповідно до вимог Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу щодо встановлення мінімальних стандартів забезпечення прав, підтримання та захисту жертв злочинів від 25.10.2012 р. До особливо вразливих учасників зазначена Директива відносить дітей, жінок, котрі стали жертвами насильства за ознакою статі та їх діти; жертви, котрі постраждали від дискримінаційного злочину, за мотивами, що пов'язані з їх особистими характеристиками; жертви, які є особливо вразливими через залежність від злочинця; жертви-інваліди, а також жертви тероризму, організованої злочинності, торгівлі людьми, статевого насильства, експлуатації або злочинів на ґрунті ненависті.

Наразі аналіз української та європейської нормативної бази у сфері забезпечення безпеки учасників кримінального провадження свідчить про певну кількість прогалин вітчизняного законодавства та досить чітке й ґрунтовне закріплення основних європейських стандартів, що зумовлює наявність широких перспектив для проведення подальших наукових досліджень питань адаптації у розглядуваному напрямі.

УДК 342.5(352.07)

Кривцов Артем Олегович,
студент 3 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

РОЛЬ ПАТРОНАТНОЇ СЛУЖБИ ГОЛОВИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА ТА ВРЯДУВАННЯ

Патронатна служба голови облдержадміністрації є структурним підрозділом апарату Миколаївської обласної державної адміністрації, яка утворюється розпорядженням голови Миколаївської облдержадміністрації та відіграє важливу роль у публічному праві, адже саме пред-

ставники цієї служби беруть активну участь у розробці проєктів нормативно-правових актів, розпоряджень та доручень голови Миколаївської обласної державної адміністрації, співпрацюють з громадськими об'єднаннями, професійними спілками та благодійними фондами, з метою захисту прав та інтересів громадян, а також дослідження громадської думки [3].

Патронатна служба голови облдержадміністрації створена та діє згідно з ст. 92 Закону України «Про державну службу», ст. 44 «Про місцеві державні адміністрації» та Положення про патронатну службу голови облдержадміністрації апарату Миколаївської обласної державної адміністрації, затвердженого розпорядженням Миколаївської обласної державної адміністрації від 14.08.2017 р. № 301-р [1; 2; 3].

Частина перша ст. 92 Закону України «Про державну службу» передбачає: до посад патронатної служби належать посади радників, помічників, уповноважених та прес-секретаря Президента України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, його Першого заступника та заступника, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України, працівників патронатних служб Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України, помічників-консультантів народних депутатів України, помічників та наукових консультантів суддів Конституційного Суду України, помічників суддів, а також посади патронатних служб в інших державних органах [1].

Тому, патронатна служба складається з керівника служби, штатних і позаштатних радників. Штатні радники є штатними одиницями облдержадміністрації, отримують заробітну платню та відносяться до категорії державних службовців. Позаштатні радники працюють на громадських засадах. Усі категорії радників голови облдержадміністрації у своїй діяльності керуються Конституцією України, Законом України «Про державну службу», Законом України «Про місцеві державні адміністрації» та іншими законами України, актами Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами, що регламентують діяльність органів державної виконавчої влади в Україні, рішеннями обласної ради, розпорядженнями та дорученнями голови облдержадміністрації [1; 2; 3].

Патронатну службу голови облдержадміністрації очолює керівник цієї служби та підпорядковується голові облдержадміністрації. Керівник служби і штатні й позаштатні радники призначаються на посаду на строк повноважень голови облдержадміністрації. Повноваження радника міського голови можуть бути припинені за його власним бажанням або за рішенням голови облдержадміністрації. Дострокове припинення повноважень здійснюється розпорядженням голови облдержадміністра-

ції. Кожен радник голови облдержадміністрації має службове посвідчення, яке підлягає поверненню у разі припинення повноважень [3].

Кожен позаштатний радник голови облдержадміністрації відповідає за певну сферу діяльності, зокрема: питання туристичної індустрії, соціальні питання, розвиток інфраструктури, освітні питання, розвиток спорту, питання гендерної політики, правові питання, тощо [3].

Згідно з розпорядженням Миколаївської обласної державної адміністрації від 05.10.2018 р. № 429-р, кількість штатних радників голови облдержадміністрації не має перевищувати 5 одиниць, а кількість позаштатних радників голови облдержадміністрації може бути необмеженою [4].

До основних завдань патронатної служби голови облдержадміністрації відносять: роботу з документами та кореспонденцією надісланою на ім'я голови облдержадміністрації, підготовку інформаційно-аналітичних документів, організацію стаціонарних і виїзних прийомів громадян, підготовку документальних матеріалів для проведення прес-конференцій, брифінгів, офіційних зустрічей голови облдержадміністрації, виконання завдання за дорученням голови облдержадміністрації тощо [3].

Також, патронатна служба голови облдержадміністрації, як суб'єкт публічного права надає фахові консультації та роз'яснення з питань діяльності голови облдержадміністрації, організовує методичну правову допомогу структурним підрозділам облдержадміністрації, а також проводить консультації щодо ефективності та розвитку публічного управління, займається координацією структурних підрозділів обласної державної адміністрації та її апарату, районних державних адміністрацій, територіальних органів центральних органів виконавчої влади в області, органів місцевого самоврядування, які пов'язані з участю голови облдержадміністрації у вирішенні певних питань [3].

До основних прав патронатної служби голови облдержадміністрації відносять активну взаємодію зі структурними підрозділами облдержадміністрації та її апарату, органами місцевого самоврядування, територіальними органами виконавчої влади, Офісом Президента України, Секретаріатом Кабінету Міністрів України, брати участь в роботі дорадчо-консультативних органів, колегій обласної та районних державних адміністрацій, виконавчих комітетів міських рад, отримувати необхідну публічну інформацію від юридичних осіб, які відносяться до суб'єктів публічного та приватного права [3].

Радники і позаштатні радники голови Миколаївської облдержадміністрації є представниками колегії Миколаївської обласної державної адміністрації, робочої групи з розробки проєкту стратегії розвитку міста Миколаєва на 2020–2027 роки, робочої групи з розроблення проєкту Стратегії розвитку Миколаївської області на 2021–2027 роки та Плану заходів з її реалізації у 2021–2023 роках тощо [5; 6; 7].

Тому, базуючись на вищезазначеному, можна зробити такий висновок, завдяки патронатній службі голови облдержадміністрації, зокрема радникам голови облдержадміністрації в Миколаївській області реалізовується робота консультаційних і експертних органів, забезпечується дотримання публічного права та законодавства України, відбуваються процеси дослідження і аналізу правових соціально-економічних аспектів, які розвиваються в територіальних громадах, а також радники активно долучаються до розробки обласних цільових програм, з метою розвитку різних сфер діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про державну службу: Закон України від 01.05.2016 р. № 889–VIII. Дата оновлення: 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
2. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. №586-XIV. Дата оновлення: 17.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.
3. Про затвердження Положення про патронатну службу голови облдержадміністрації апарату Миколаївської обласної державної адміністрації: розпорядження Миколаївської обласної державної адміністрації від 14.08.2017 р. № 301-р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/M1170133.html.
4. Про положення про деякі структурні підрозділи апарату облдержадміністрації: розпорядження Миколаївської обласної державної адміністрації від 05.10.2018 р. № 429-р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/M1180296.html.
5. Про затвердження Положення про колегію Миколаївської обласної державної адміністрації: розпорядження Миколаївської обласної державної адміністрації від 17.05.2018 р. № 182-р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/M1180039>.
6. Про утворення робочої групи з розробки проекту стратегії розвитку міста Миколаєва на 2020-2027 роки: розпорядження Миколаївського міського голови від 25.04.2019 р. № 125р. URL: <https://mkrada.gov.ua/documents/31571.html>.
7. Офіційний сайт Миколаївської обласної державної адміністрації. URL: <https://www.mk.gov.ua/>.

УДК 342.9

Кулик Ярослав Ігорович,
ад'юнкт І курсу,

Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У МОЛОДІЖНІЙ СФЕРІ

З моменту проголошення незалежності України сформувалася дуже розгалужена нормативно-правова база, яка безпосередньо забезпечує

участь молоді в суспільному житті. Це зумовлено насамперед тим, що молодь є важливим елементом сучасного українського суспільства, носієм інтелектуального потенціалу та одним із ключових факторів соціально-економічного прогресу держави [1]. Разом з тим, останніми роками відбувається оновлення законодавства в низці сфер суспільного життя. Не стала винятком і сфера молодіжної політики, адже 21 липня 2020 р. в першому читанні прийнято Закон «Про основні засади молодіжної політики». Саме тому, в зв'язку з оновленням законодавства особливо актуальним нині постає дослідження проблем здійснення законодавчого регулювання у сфері молоді.

На сьогодні базовим законодавчим актом яким визначені головні принципи створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молоді, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні є Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Цим законом визначено компетенцію органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері соціального становлення та розвитку молоді. Зокрема, в ньому визначено, що координуючу роль щодо проведення державної політики у сфері розвитку молоді здійснює центральний орган виконавчої влади (далі – ЦОВВ), який забезпечує формування державної політики у сфері молоді, фізичної культури та спорту, а саме Міністерство молоді та спорту України. Крім того в ньому визначено особливості участі молоді в різноманітних сферах суспільного життя за сприянням держави. Наприклад, в ст. 12 визначено, що держава забезпечує молоді рівне із іншими громадянами право на охорону здоров'я, заняття фізичною культурою та спортом [2]. Аналогічні норми також регулюють відносини молоді та держави з питань освіти, працевлаштування, соціально-економічних питань, функціонування молодіжних організацій тощо.

Так само, необхідно звернути увагу на те, що цей Закон містить низку недоліків, попри те, що протягом часу його дії було внесено низку змін до нього. Так, наприклад, у ньому існують неузгодженості пов'язані із визначенням компетенції органів державної влади та місцевого самоврядування, що безпосередньо призводить до відповідного дублювання функцій органів управління. Крім того відмічаємо, що ст. 4 Закону, має назву «Компетенція органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері соціального становлення та розвитку молоді», а визначення компетенції органів місцевого самоврядування не містить, права та обов'язки органів місцевого самоврядування в молодіжній сфері розкидані різними статтями Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [3, с. 105]. На нашу думку, в такому випадку було б доцільно чітко визна-

чити повноваження як органів державної влади, так і органів місцевого самоврядування з метою розмежування їх повноважень, що в свою чергу вирішить питання дублювання повноважень вказаних органів влади.

Також слід зазначити, що існують проблеми в розмежуванні повноважень міністерства та інших ЦОВВ. Наприклад, як вже було зазначено, в ст. 4 цього Закону визначено, що координуючу роль щодо здійснення державної політики в сфері соціального становлення та розвитку молоді здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері молоді, фізичної культури і спорту. Але при цьому, Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р. в ст. 2 покладає безпосередньо на міністерства не тільки формування, але й реалізацію державної політики в одній або ж декількох сферах [4]. Як слушно зауважив В. І. Загуменник, таке формулювання певною мірою призводить до протиріч у повноваженнях між міністерством та іншими ЦОВВ, оскільки, інші утворюються для виконання окремих функцій із реалізації державної політики як служби, агентства, інспекції, комісії. Наприклад, державне агентство – це ЦОВВ, більшість функцій якого становлять безпосередньо функції з реалізації державної політики у вузькопрофільній сфері державного управління [5, с. 117]. Тому, після утворення Державного агентства розвитку молоді та громадянського суспільства виникла колізія щодо дублювання повноважень між Міністерством молоді та спорту та цим агентством. Проте, цю проблему швидко вдалося усунути. Урядовою постановою від 25 березня 2020 р. № 233 «Деякі питання Державного агентства спорту і Державного агентства розвитку молоді та громадянського суспільства» вказані ЦОВВ були ліквідовані [6].

Безперечно, ліквідацією вказаних ЦОВВ було усунуто проблему дублювання повноважень міністерства та державного агентства, але вирішення цієї проблеми можна було зробити іншим шляхом – без ліквідації цих агентств. Тому, було б доцільно внести зміни до Положення про Міністерство молоді та спорту та залишити тільки формування державної політики у молодіжній сфері, сферах фізичної культури та спорту, національно-патріотичного виховання, а реалізацію державної політики у вказаних сферах залишити за державними агентствами [7, с. 139].

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, ми дійшли висновку, що оновлення законодавства у молодіжній політиці є необхідним, в тому числі й для удосконалення порядку здійснення управління в цій сфері, оскільки сьогодні законодавство в означеній сфері містить низку недоліків та дублювань, які потребують вирішення. Ухвалення Закону «Про основні засади молодіжної політики» спрямоване на їх усунення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Молодь: її права та соціальне становлення в сучасній Україні: Роз'яснення Міністерства юстиції України від 13.09.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0032323-12#Text>.
2. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 № 2998-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 16, ст. 167.
3. Панасюк В. М. Конституційно-правові засади реалізації державної молодіжної політики в Україні: дис. ... канд. юрид наук: 12.00.02. Одеса, 2017. 215 с.
4. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 38, ст. 385.
5. Загуменник В. І. Державне управління та виконавча влада в Україні: навч. посіб. Київ. Поліграфіст. 2015. 295 с.
6. Деякі питання Державного агентства спорту і Державного агентства розвитку молоді та громадянського суспільства: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2020 № 233 *Офіційний вісник України* від 10.04.2020. 2020 р., № 28, стор. 20, стаття 1020.
7. Кулик Я. І. Деякі проблемні аспекти оптимізації центральних органів виконавчої влади у сферах культури, молоді та спорту. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2020: матеріали міжнар. наук. -практ. конф. (м. Чернігів, 23–24 квіт. 2020 р.): у двох томах*. Т. 2. Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів: Академія ДПТС, 2020. С. 137–140.

УДК 336.221-027.21(043.2)

Купенко Анастасія Ігорівна,

студентка 4 курсу,

юридичний факультет,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ТЕОРІЯ ОПТИМАЛЬНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ще з часів Давнього Єгипту та Римської імперії податки є невід'ємною частиною суспільного життя народів та цивілізацій. Для забезпечення скарбниць і господарств постійними джерелами надходжень в економіці стародавніх держав було своєрідне нормування у вигляді твердо фіксованих витрат і доходів. З роками змінювалось все, але не податки. Так, навіть сьогодні, щороку, щодня постає питання про призначення податків, способи їх стягнення, визначення їх розміру тощо, і, як наслідок, це постійна тема для гарячих дискусій як у суспі-

льстві поміж людей, так і серед законодавців та науковців. Тому, зараз, коли розвиток технологій прогресує вже не раз на 5 років, а щодня – питання оптимального оподаткування у кожній державі стає все більш актуальним та суперечливим.

Спираючись на роботи В. Парето, Ф. Рамсея, теорію оптимального оподаткування збагатили результати досліджень П. Даймонда, Дж. Стігліца, Д. Рікардо, В. Федосова та В. Письменного. Ці та інші вчені та науковці займаються дослідженнями питань у сфері теорії оподаткування та утвердження методологічних засад.

Як відомо з історії в давнину податки, зазвичай, використовувались на ведення воєн, підтримання армій та озброєння, в той час як в ХХІ столітті завдання податків видозмінилися і розширилися в колі надання суспільних благ та послуг. Відповідно до ст. 6 Податкового кодексу України податок – це обов’язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку [1]. Платниками податку за українським законодавством є фізичні та юридичні особи, причому дія щодо сплати податків є примусовою, а не добровільною. У цьому проявляється імперативний характер податкової діяльності. Уся система державних фінансів тримається на дрібних внесках мільйонів українців. Ці гроші утримують величезний державний апарат, оплачують державні закупівлі і сплачують рахунки за усіма соціальними зобов’язаннями.

За загальним правилом, податки поділяють на прямі та непрямі.

Першу групу прямих податків можна умовно розділити на податки, які перераховує у бюджет роботодавець із заробітної плати: податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) у розмірі 18 % від заробітної плати, єдиний внесок на загальнообов’язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) – 22 % та військовий збір у розмірі 1,5 %. Також це податки з фізичних осіб-підприємців (ФОП). Вони сплачують єдиний податок та ЄСВ самостійно залежно від особливостей діяльності, а також ПДФО та військовий збір за умови загальної системи оподаткування. І третя група – так звані пасивні доходи – аналогічно з ПДФО у розмірі 18 % з банківських відсотків, роялті тощо. Відповідно до оцінок CASE Україна, податок на споживання, або непрямий податок, стягується з отриманої заробітної плати чи інших доходів, і це приблизно четверта частина доходів фізичних та юридичних осіб. Щоразу як ми купуємо щось у магазині або отримуємо якусь послугу (у тому числі сплачуємо за комунальні послуги), ми сплачуємо 20 % від собівартості товару у вигляді податку на додану вартість (ПДВ). До речі, уперше ПДВ в Україні запровадили ще у 1991 році. Тютюнові та алкогольні вироби і пальне обкладаються ще й акцизом, а імпортні товари – імпортним ми-

том [2]. Тож, як ми бачимо, податки в Україні займають вагому нішу в життєдіяльності країни.

Думка більшості, що в Україні високі податки є такою, що не відповідає дійсності. Порівнюючи податки в європейських країнах з українськими, можна дійти висновку, що в Україні досить низькі загальнообов'язкові платежі. Так, крайня межа ПДФО у Франції становить 45 % [3], тоді як в Україні – це 18 %. Попри все, питання запровадження в Україні оптимального оподаткування залишається незмінно актуальним. Існує багато теоретичних досліджень про те, як отримувати від податків оптимальні результати. Теорія оптимального оподаткування спрямована на розв'язання проблеми максимізації суспільного добробуту, враховуючи ряд політичних, економічних, інформаційних обмежень тощо. Найкращим способом вирішення такої дилеми є встановлення фіксованого податку. Але, на жаль, в Україні такий крок в оптимізації податкової сфери не закінчиться успіхом, бо є велика класова розбіжність: неспіврозмірність доходів громадян – від дуже низьких до непомірно великих. Основна мета теорії оптимального оподаткування має бути спрямована на зменшення негативних наслідків для добробуту та продуктивності платників податків, створити сприятливе поле для перерозподілу та корегування вадів ринку.

Для запровадження в Україні системи оптимального оподаткування держава має забезпечити функціонування основоположних принципів цієї теорії не лише в законодавчих документах, а й на практиці, в реальному житті. Найбільш вагомим принципом ефективного оподаткування, визнаного більшістю країн світу, є принцип справедливості. Він полягає у закономірному розподіленні аналогічних сум податків: горизонтальна та вертикальна рівність. Горизонтальна рівність полягає у тому, що платники податків з однаковим рівнем доходу мають сплачувати однакову суму податків. Тобто, якщо в Україні умовно всі працівники-інженери отримують заробітну плату у розмірі 22 500 грн на місяць, то сплата податку має бути так само чітко визначена. Вертикальна рівність має зворотню дію: платники податків, які мають дохід вищий, за інших – сплачують відповідно більше. До останнього аспекту існує декілька підходів: прогресивний (багаті віддають державі вищу частку своїх доходів, ніж бідні); регресивний (вищі ставки для платників з нижчим рівнем доходу); пропорційна шкала – коли всі платники податків сплачують однакову частку свого доходу [4].

Не менш важливими є принципи простоти та зручності дотримання: платники податків мають розуміти і знати, яка сума стягується і які особи мають виконати у зв'язку з цим податкові зобов'язання. Принцип прозорості та впевненості полягає у відкритості всіх загальнообов'язкових

платежів та відстеження зв'язку між податковим навантаженням та обсягом і кількістю суспільних благ, які в результаті отримують платники. Баланс між податковими витратами та податковими надходженнями знайшов своє відображення у принципі простоти адміністрування. Вартість стягнення податків варто знизити до мінімального порогу до реальної платоспроможності всіх суб'єктів оподаткування. Останнім принципом є нейтральність: податкова система повинна мінімізувати економічну неефективність і втрату добробуту та бути нейтральною до поведінки економічних агентів (за винятком випадків, коли податки навмисно запроваджуються для зміни поведінки). Тож, вважаємо, що вищезгадані принципи відображають ті суттєві характеристики, що відповідають за правильне функціонування системи оптимального оподаткування, без яких вона не зможе виконувати свого призначення.

Україна, аби підняти рівень податкової політики та стати на шлях запровадження оптимального оподаткування, має подолати недоліки та прогалини у законодавстві. Зокрема, змінити фіскальну спрямованість податкової політики держави, тобто враховувати платоспроможність платників податків і намагатися максимально враховувати їх податковий потенціал. По-друге, варто змінити підхід з боку держави до категорії платників, який виявляється в наданні одним з них численних невинуватених пільг у списанні та реструктуризації їх заборгованості перед бюджетом і перекладанні податкового тягаря на інших, що свідчить про дискримінаційний характер оподаткування в Україні. Так, прикладом є постійне списання податкового боргу компанії НАК «Нафтогаз» та її дочірнім підприємствам [5]. По-третє, знайти шляхи вирішення проблеми з еквівалентністю у відносинах не лише між державою та окремими платниками, а й із загалом платників унаслідок великих масштабів марнотратства та наявності факту застосування корупційних схем.

Найголовнішим недоліком також є те, що існуюча податкова система України пригнічує всі види підприємництва. Сьогодні в Україні відповідно до Податкового кодексу України налічується 42 види податків та зборів. За умови добросовісної сплати усіх цих податків та зборів підприємство зобов'язано перераховувати до бюджету 45–50 % створюваної на ньому доданої вартості. Навіть розвиненим країнам зі стабільним соціально-економічним становищем такий рівень не властивий і, як правило, призводить до низьких темпів економічного зростання. Українським підприємствам найтяжче, порівняно із західними. Відтак, підприємства на території України мають пристосовуватися до змін у відносинах власності, опановувати принципи корпоративного управління, адаптуватися до конкуренції. З огляду на це та за обставин, що вказують на існування несприятливого податкового режиму, це малоймовірно, що і підтверджується вітчизняною практикою, досвідом попередніх років [5].

Отже, як казав колись один із засновників США Бенджамін Франклін, неминучі тільки дві речі: смерть і податки. Тому, Україна має створити всередині держави міцну та єдину систему принципів оптимального оподаткування: справедливість, відкритість, нейтральність, простота адміністрування, дотримання, прозорості та надійності – аби комбінувати різні види податків, тим самим виправити прогалини в податковому законодавстві. Ми вважаємо, що гарантування державою основоположних принципів на практиці дозволить створити в Україні надійну податкову систему та знищити проблему високих та неспівмірних податків назавжди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02. 12. 2010 року № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17?find=1&text=податки+#w1_1. (дата звернення: 13.10.2020 року).
2. Податки в Україні: хто, за що і скільки платить державі: веб-сайт. URL: <https://voxukraine.org/uk/podatki-v-ukrayini-hto-za-shho-i-skilki-platit-derzhavi/> (дата звернення: 13.10.2020 року).
3. Франція та ставки податків. Aston Financial Services: веб-сайт. URL: <https://astonfs.com/blog-uk/frantsiya-ta-stavki-podatktiv/> (дата звернення: 13.10.2020 року).
4. Податки у світі: навіщо нам потрібні податки та як створити ефективну систему оподаткування. Вісник: веб-сайт. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016559-podatki-u-sviti-navischo-nam-potribni-podatki-ta-yak-stvoriti-efektivnu-sistemu-opodatkuvannya> (дата звернення: 13.10.2020 року)
5. Прийняття Податкового кодексу як шлях до ефективності системи оподаткування України. Веб-сайт КМУ: https://minjust.gov.ua/m/str_23409 (дата звернення: 13.10.2020 року)

УДК 347.9(091)(477)

Михайлова Юлія Володимирівна,
студентка 6 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім Петра Могили, м. Миколаїв

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У НАПРЯМІ ЙОГО ЗБЛИЖЕННЯ ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС

Важливим елементом проведеної правової реформи в Україні є наближення національної правової системи до законодавства Європейського Союзу. Необхідність такого наближення виходить з того, що роз-

виток і поглиблення торгово-економічних відносин з країнами Європи залежить від соціально-економічних і правових умов. Проголошений нашою державою стратегічний курс на інтеграцію в Європейський Союз передбачає всебічне входження в політичний, економічний і правовий простір Європи.

Жодна країна не може розвиватися поза загальносвітовими економічними законами та тенденціями. Україна зробила свій вибір, і цей вибір – приєднатися до Європейського Союзу. Тому, щоб наблизити національну правову систему до правової системи Європейського Союзу, ми передусім намагаємося спрямувати розвиток правової реформи, щоб у її основу було покладено найбільш прогресивне й досконале світове законодавство, яке формувалось протягом тривалого часу і відображає досвід багатьох країн [1, с. 121].

Гармонізація національного законодавства з правом ЄС є однією з найважливіших умов для поглиблення співробітництва з Європейським Союзом та поступової інтеграції до його лав (набуття статусу асоційованого або повного члена) будь-якої країни, що має намір увійти до його складу. Україна, що перебуває на передінтеграційній стадії, вже тепер може й повинна здійснювати певні кроки до зближення свого законодавства з європейським.

Питання приведення національної правової системи України у відповідність з діючою системою Європейського Союзу має велике значення для розвитку української економіки. Зокрема, як ми знаємо, проблема недотримання нашого законодавства є ключовим фактором, що перешкоджає вступу Європейського союзу до Світової Організації Торгівлі [2, с. 108].

Розвиток відносин з Європейським Союзом значною мірою залежить від законодавчого закріплення незворотності ринкових перетворень в Україні та надання надійних гарантій захисту прав людини, що, в свою чергу, свідчитиме про готовність нашої країни виконувати взяті на себе міжнародні зобов'язання і про щирість наших намірів стосовно європейської інтеграції.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу визначає, що адаптація законодавства є одним з основних напрямів інтеграційного процесу. Наша держава керується в цьому питанні положеннями ст. 51 Угоди про партнерство і співробітництво (далі УПС) між Україною і ЄС, відповідно до якої вона взяла на себе зобов'язання вжити належні заходи для забезпечення поступового наближення та приведення національного законодавства у відповідність із законодавством ЄС.

В УПС визначені 17 галузей, у яких необхідно насамперед мати адекватні норми: митне законодавство, корпоративне право, банківська справа, бухгалтерський облік та оподаткування, інтелектуальна вла-

сність, охорона праці та безпека, фінансові послуги, правила конкуренції, державні закупівлі та охорона здоров'я. Як і життя людей, тварин і рослин, навколишнє середовище, захист споживачів, непрямі податки, технічні правила і стандарти, закони і правила для ядерної енергії, транспорту [2, с. 109].

З приводу цього в УПС основний наголос зроблено на тому, що зближення правової системи є важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною і країнами ЄС. Отже, проблеми гармонізації правової системи виходять за межі питань суто міжнародного права і стають важливим фактором вирішення «внутрішніх» проблем розвитку національної економіки.

Наближення і поступове приведення вітчизняної правової системи у відповідність з вимогами законодавства Європейського Союзу в жодному разі не може розглядатися Україною як самоціль. Це складний і тривалий процес. Передусім нашою метою є забезпечення відповідності правової системи України зобов'язанням, що випливають з Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 11 червня 1994 року, що є важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між обома сторонами [3, с. 158].

По-друге, адаптація правової системи є важливою основою і рушійною силою правової реформи в Україні на шляху до створення ринкової соціально-орієнтованої економіки.

І нарешті, адаптація правової системи, яка має створити причинну базу для майбутнього членства України в ЄС, є основним напрямом поступової інтеграції України до Європейського Союзу.

Таким чином, адаптація законодавства – це складне і багатогранне явище, і майбутнє членство України в Європейському Союзі – не єдина його мета. Розвиток національного законодавства в напрямі наближення до законодавства Європейського Союзу має забезпечити високий рівень підготовки проєктів нормативних актів у нашій країні, що, в свою чергу, допоможе створити ринкове соціально-орієнтоване законодавство, яке забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, піднесенню його до рівня країн-членів ЄС.

Планомірність і поступальність роботи з адаптації правової системи є одним з основоположних принципів Концепції адаптації правової системи України до правової системи ЄС, затвердженої Кабінетом Міністрів України у серпні 1999 року. Цей процес розділено на три окремих етапи, на кожному з яких має досягатися певний ступінь відповідності законодавства України законодавству ЄС у визначених концепцією сферах. На першому етапі, що триває в цей період, завдан-

ням уряду є: забезпечення розвитку правової системи в Україні відповідно до вимог ЄС; приведення законодавства України у відповідність до вимог УПС; забезпечення розвитку законодавства України у пріоритетних сферах у напрямі його поступового зближення із законодавством Європейського Союзу. На цьому етапі не може бути повного перегляду чинної правової системи України та забезпечення його повної відповідності. Про це може зазначатися лише на наступних станах розвитку процесу інтеграції України з ЄС [4, с. 27].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевчук О. Р., Ментух Н. Ф. Фінансово-правові засади діяльності Національного банку України у сфері стабілізації грошово-кредитного та валютного ринків України / О. Р. Шевчук, Н. Ф. Ментух / Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. 2012. №30. Т. 2.С. 29–32.
2. Шемшученко Ю. Теоретичні проблеми гармонізації законодавства України з європейським правом. *Вісник Академії правових наук*. 2004. Вип. 3(38). С. 108–109.
3. Катеринчук І. Проблема управління адаптацією права України до права ЄС у вітчизняній та зарубіжній думці. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 10. С. 158–161.
4. Міщишин В. Окремі питання модернізації інституту державної служби в Україні, Росії та Польщі: компаративістський підхід. *Вісник державної служби України*. 2010. № 2. С. 27–31.

УДК 342.72

Ніколайчук Володимир Сергійович,

студент 6 курсу,

Навчально-науковий інститут післядипломної освіти,

Науковий керівник:

канд. юрид. наук,

доцент, доцент кафедри конституційного
та адміністративного права і процесу,

Коваль А. А.,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ГЕНЕЗА ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Визначення особливостей генезису прав людини, їх видів, структури має важливе значення для розуміння специфіки їх захисту. Історичний розвиток прав людини тісно пов'язаний з еволюцією уявлень про їх забезпечення.

В українській державі про зародження прав людини можна говорити з прийняттям «Руської Правди» – найвагомішої пам'ятки давньоруського права, яка є важливим джерелом для вивчення найдавніших норм українського звичаєвого права, а згодом – законодавства і судових вироків, що стосуються захисту прав людини [1]. Хоча права людини, які були у ній закладені суттєво відрізняються від теперішніх, вони цілком відповідали вимогам того часу. Вивчення цієї правової пам'ятки свідчить, що характер і об'єм прав залежав від стану особи (положення у суспільстві). Майже всі норми «Руської Правди» спрямовано на захист князівського маєтку, земельної власності князя тощо. Так, за вбивство селянина чи холопа сплачувався штраф 5 гривень, за князівського дружинника – 80 гривень. Розширена редакція «Руської Правди» (121 ст.) всебічно відстоювала інтереси земельної аристократії, захищала її власність на землю, закріплювала безправ'я холопів, які перетворювалися на кріпаків, визнавала обмеження майнових та особистих прав різних категорій залежного населення. Усе це вказує на те, що права людини визнавалися державою та закріплювалися у законі, але вони були нерівними залежно від статусу особи [2].

Безсумнівно, «Руська Правда» мала безпосередній вплив на всі подальші пам'ятки права (Литовські статuti, «Права, за якими судиться малоросійський народ»), в основу яких її і було покладено. Таким чином, «Руська Правда» заклала фундамент законодавчого врегулювання прав людини та механізмів їх захисту.

Новий час у світі ознаменувався виникненням та утвердженням буржуазного права. У цей час розвиток науки й техніки увійшов на новий щабель. Нового забарвлення набули й уявлення про загальнолюдські цінності, серед яких права людини і громадянина. Зародилася нова теорія прав людини, що найбільш повно розроблена у працях Ф. Бекона, І. Бентама, Г. Гегеля, Г. Гроція, Т. Джеферсона, І. Канта, Дж. Локка, Д. Медисона, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо [3]. Вони зважали на те, що головне для людини – право на життя, а держава повинна все зробити для того, щоб забезпечити безпеку людині.

Одним з визначних кроків в історії прав та свобод людини був договір між гетьманом Пилипом Орликом, старшиною і козацтвом, проголошений 5 квітня 1710 року, який отримав назву «Пакти і конституції законів і вольностей Війська Запорізького». Останній став, дійсно, першою у світі конституцією. Цей документ був написаний під значним впливом ідей західноєвропейського парламентаризму. Його форма – договір між гетьманом та Військом Запорізьким (народом України), була характерною для західної традиції. Досвід нормотворення Пилипа Орлика відіграв суттєву роль у формуванні норм сучасного законодавства,

зокрема щодо захисту прав людини. Слід зауважити, що окремі пункти цього документу висвітлюють проблеми народу та містять у собі вказівки органам влади щодо забезпечення прав людей, а саме заборона старшині утискувати й пригноблювати простий народ у здійсненні їх прав на володіння землею, ведення сільського господарства, заняття ремеслом, права на вільні вибори Гетьмана тощо. На початку XVIII ст. цей правовий акт не мав аналогів у світі.

Певний внесок у розвиток прав людини здійснила й Конституція УРСР 1936 р. Вона ґрунтувалася на концепції «право як обов'язок», усі права надані людині як засіб для здійснення своїх обов'язків перед державою. Варто відзначити, що дев'ятнадцять статей Конституції були присвячені правам, свободам і обов'язкам людини, серед яких було десять новел (право на охорону здоров'я, право на житло, право на використання досягнень культури, свободу науково-технічної і художньої творчості, вносити у державні органи і громадські організації пропозиції щодо покращення їх діяльності, право оскаржувати дії посадових осіб, вчинені з порушенням закону, перевищенням повноважень, які утискують права громадян, у судовому порядку). У той же час діяв принцип соціалістичного суспільства – «немає прав без обов'язків». Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок про те, що на різних етапах розвитку української держави, змінювалися і розвивалися права людини залежно від типу держави, характеру влади, соціально-економічного розвитку й політичної ситуації у суспільстві.

Обравши європейський шлях розвитку, Україна проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю. Визнаючи необхідність дотримання міжнародних стандартів у галузі забезпечення прав людини, парламентом була імplementована низка міжнародно-правових актів (Загальна декларація прав людини (1948), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права людини (1966), Конвенція про захист прав і основоположних свобод (1950)). Підтвердженням вибору демократичного і правового курсу стало прийняття Конституції України 1996 року, яка стала базою для законодавства у сфері прав особи. Невідворотність обраного напрямку підтверджує підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом 2014 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наиболее подробное издание (академическое издание): Русская Правда / Под редакцией академика Б. Д. Грекова. Москва: Издательство АН СССР, 1940 – 1963.

2. Русская Правда (Пространная редакция) / Подготовка текста, перевод и комментарии М. Б. Свердлова . Библиотека литературы Древней Руси. [Электронное издание] / Институт русской литературы (Пушкинский Дом) РАН. Т. 4: XII век.
3. Безродний Є. Ф., Ковальчук Г. К., Масний О. С. Світова класична думка про державу і право: Навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 400 с.

УДК 342.9.03(477)(043.2)

Пахомова Вікторія Андріївна,
студентка 2 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ОСНОВНОГО ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) – це кодифікований нормативно-правовий акт, який прийнятий 7 грудня 1984 року і вступив у дію з 1 червня 1985 року. До нього 654 рази вносили поправки, а число змін перевищувало 4800.

У КУпАП зосереджено матеріальні та процедурні норми, що охороняють важливі деліктні відносини у сфері суспільного життя через встановлені інститути адміністративного правопорушення та адміністративної відповідальності. Саме КУпАП охороняє права та свободи громадян, їх власність, охороняє конституційний лад України, додержання Конституції та інших законів України. Регламентує суспільні відносини щодо притягнення до адміністративної відповідальності. Також встановлює з якого віку людина притягується до адміністративної відповідальності, які є види адміністративного правопорушення, які органи виконують роль щодо прийняття рішення до притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Цією темою займалися В. Б. Авер'янов, А. Б. Агапов, О. М. Бандурка, В. М. Бевзенко, Ю. П. Битяк, В. В. Богущкий, В. М. Гаращук, І. С. тощо. [1, с. 179]

КУпАП складається з п'яти розділів, об'єднаних у 37 глав. Загальна частина КупАП містить поняття адміністративного правопорушення, елементи об'єктивних і суб'єктивних ознак складу адміністративного проступку, види адміністративних стягнень і правила їх накладання.

Особлива частина закріплює види адміністративних проступків у різноманітних галузях: охорона праці населення, посягання на влас-

ність, охорону природи, пам'яток історії та культури, у сільському господарстві, на транспорті, у торгівлі, фінансів. Також ті, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку і на останок ті, що посягають на встановлений порядок управління.

Спеціальна частина регулює процесуальну адміністративно-правову діяльність суб'єктів щодо порядку притягнення до адміністративної відповідальності та реалізації постанов про накладання адміністративних стягнень.

Кожен розділ КУпАП має свої особливості. Згідно з статтею 1 КУпАП завданнями кодексу є охорона прав та свобод громадян, їх власності, охорона конституційного ладу України, права підприємств, установ та організацій, встановлення правопорядку, запобігання правопорушенням, виховання у громадян повагу до Конституції та додержання законів України, честь та гідність інших громадян, відповідальність перед суспільством [2, с. 10]. Розділ II «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність» складається з двох частин – Загальної та Особливої, але також виділяють третю частину – Спеціальна. У загальній частині описано поняття адміністративного правопорушення, об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу адміністративного правопорушення, відповідальність неповнолітніх осіб, посадових осіб, які обставини можуть виключити адміністративну відповідальність, види та розміри адміністративних стягнень та як саме накладають адміністративні стягнення. Особлива частина дещо більше пояснює види адміністративних проступків та правила стягнення у випадку коли вони були здійснені. [3]

Розділ III «Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративне правопорушення» містить перелік державних органів, їхні компетенції, як утворюються колегіальні органи, які зокрема розглядають справи пов'язані з адміністративними правопорушеннями.

Розділ IV «Проведення в справах про адміністративне правопорушення» містить завдання і принципи щодо проведення по справах адміністративних правопорушень. Також урегульований порядок щодо проведення в справах з адміністративних правопорушеннях (стаття 246 КУпАП), хто має повноваження складати протоколи (стаття 255 КУпАП), що включає в собі зміст протоколу про адміністративні правопорушення. (стаття 256 КУпАП), а статтею 258 КУпАП описані випадки коли протокол може не складатися.

Розділ V «Виконання постанов про накладання адміністративних стягнень» це останній розділ у КУпАП у якому закріплюються: обов'язковість постанови про накладання адміністративного правопорушення (стаття 298 КУпАП), порядок його виконання у різноманітних

сферах (статті 300¹ – 300² КУпАП). Зокрема закріплюються основні положення провадження з виконання постанови про винесення попередження, накладання штрафу, позбавлення спеціального права, застосування адміністративного арешту, відшкодування майнової шкоди.

На сьогоднішній день у юристів сформувалося два підходи до подальшого розвитку законодавства про адміністративну відповідальність. Перші переконують зберегти чинний КУпАП, оскільки у ньому закріплені всі загальні положення матеріального та процесуального характеру в сфері адміністративного права. Другі стверджують, що треба повна кодифікація і обов'язково внести до нової редакції всі види адміністративних проступків.

Обидва мають як переваги так і недоліки. Якщо залишити чинний КУпАП у такому вигляді яким він є, це буде не дуже зручно для правозастосування. Але якщо навіть звести до одного кодифікованого акту всі види адміністративних проступків, то це може призвести до того що Кодекс прийдеться ще частіше доповнювати та корегувати.

Зміни, які вносились до КУпАП останнім часом, пояснюють тенденцію щодо збільшення складів адміністративних правопорушень, які передбачають відповідальність за невиконання приписів або законних вимог, або ухилення від виконання, або перешкоджання посадовим особам, які мають відповідні повноваження, щодо усунення порушень законодавства або виконання покладених на них обов'язків.

Не дивлячись на те що КУпАП є одним з кодексів до якого дуже часто робляться зміни він все одно потребує змін. Багато статей все ще не є такими які не викликали сумнів. Наприклад, якщо взяти статтю 15 КУпАП яка закріплює, що військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. Цей перелік вважається недостатнім для забезпечення настання негативних наслідків за вчинення адміністративних деліктів.

У КУпАП серед суттєвих недоліків є те що в ньому не прописано норми про презумпцію невинуватості – коли особа підозрюється у певному скоєнні адміністративного правопорушення, за яке потім буде винесено адміністративну відповідальність у виді арешту. Ще є недоліком, коли особі, яка підозрюється у скоєнні адміністративного правопорушення і була за це притягнута до адміністративного арешту, не надано права, як право вимагати щоб допитали свідків, якщо такі є, право на безоплатну правову допомогу, наприклад у послугах перек-

ладача. Крім того, чинна редакція КУпАП не дає змогу зробити можливим відкриття провадження про адміністративне правопорушення у тому разі якщо відсутній склад правопорушення.

Якщо досліджувати КУпАП, то можна побачити що у деяких статтях є певні техніко-юридичні недоліки. Наприклад, у статті 21 треба додати третій абзац, а у статті 22 додати другий абзац, тому що ці дві статті в свою чергу складаються не з абзаців, а з двох та однієї частин.

Необхідні зміни і до частини 6 статті 263 КУпАП. Причиною є зловживання тривалості доставлення того хто порушив норму Кодексу для складання протоколу з тим щоб приховати подовження строку для затримання.

Змін потребують статті 268 і 287 КУпАП. Варто зробити доповнення до положень, які б давали право у випадках коли це необхідно право апеляційно та касаційно оскаржити рішення деяких постанов судів. Такі зміни дадуть змогу усунути певні недоліки чинного КУпАП.

Підсумовуючи, можна сказати, КУпАП попри часті зміни не відповідає потребам розвитку демократичного суспільства. Чинний кодекс України про адміністративні правопорушення врегульовує матеріально-правові та процесуальні адміністративні делікатні правовідносини. Одні юристи вважають, що чинний КУпАП потрібно вже змінити на сучасний, на той, який би відповідав сучасному адміністративному праву, інші вважають, що зміна чинного КУпАП на новий може призвести до того щодо нього прийдеться ще частіше вносити зміни через те, що будуть внесені усі види адміністративних проступків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цуркаленко Ю. В. Джерело сучасного Адміністративного права: проблеми розуміння та способи їх вирішення. Правовий часопис Донбасу № 4 (65) – 2018. С. 179 – 184. [електронний ресурс]. – режим доступу до ресурсу: file:///D:/Downloads/pppd_2018_4_32.pdf.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. [електронний ресурс]. – режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#text>.
3. Система і джерела адміністративного права. Характеристика Кодексу України про адміністративні правопорушення. [електронний ресурс]. – режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/18150409/pravo/sistema_dzherela_administrativnogo_prava_harakteristika_kodeksu_ukrayini_pro_administrativni_prapoporu
4. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: у двох томах: том 1. Загальна частина / ред. Колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К. : вид-во «юридична думка», 2004. – 584 с.

5. Самбор. М. А. Правопорушення та проступок: до питання співвідношення понять в умовах розвитку законодавства про адміністративні та кримінальні правопорушення / М. А. Самбор // Юридична наука. – 2013. – № 8. – С. 39-48. [електронний ресурс]. – режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

УДК 343.3/7

Савченко Станіслав Олександрович,
студент 6 курсу,
юридичний факультет,
Науковий керівник:
д-р юрид. наук, професор,
Стратонов В. М.,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Кожна особа має природне невід’ємне і непорушне право на охорону здоров’я. В умовах небезпеки поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, особливу увагу почали приділяти різним питанням у сфері охорони здоров’я, у тому числі діяльності медичних працівників, а також порядку та умовам надання медичної допомоги. Як свідчить досвід та практика, переважна більшість медичних працівників та навіть керівників закладів охорони здоров’я мають поверхове уявлення про юридичну відповідальність, яка встановлена чинним законодавством за правопорушення у сфері охорони здоров’я, а саме за неналежне надання медичної допомоги.

Масштабні порушення прав пацієнтів через неякісну або невчасну медичну допомогу, професійну недбалість та брак правової культури лікарів призводять до числених смертей, інвалідностей та сотень тисяч додаткових випадків непрацездатності громадян. Незважаючи на це, притягнути медика або медичну установу до відповідальності доволі складно. На перешкоді стають здебільшого «корпоративна» солідарність медиків або ж недосконалість законодавчого врегулювання цього питання. Забезпечення кримінально-правовими засобами охорони життя і здоров’я людини є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави. Злочини, вчинювані у зв’язку з наданням медичної допомоги, посягають на найбільш значущі блага людини – її життя і здоров’я, які відповідно до Конституції України є найважливішими соціальними цінностями [1].

Варто зауважити, що випадки притягнення медичних працівників до кримінальної відповідальності, а тим більше винесення щодо них обвинувального вироку в Україні є порівняно нечастими [2]. Така категорія злочинів є надзвичайно латентною, та, як зазначалося вище, значною мірою пов'язана з традиційною професійною корпоративністю медиків.

Загалом злочини, що вчиняються медичними працівниками у зв'язку зі здійсненням ними професійної діяльності, можна поділити на такі категорії: злочини проти життя і здоров'я особи (пацієнта):

- злочини проти прав особи (пацієнта);
- злочини у сфері господарської діяльності з медичної практики;
- злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів;
- інші злочини, вчинені медичними працівниками у зв'язку з їхньою професійною діяльністю.

До суспільно небезпечних діянь, заборонених Кримінальним кодексом України під загрозою покарання і пов'язаних з медичною діяльністю, належать такі злочини як [4]:

- неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 131 КК України);
- розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної хвороби (ст. 132 КК України);
- незаконне проведення абортів або стерилізації (ст. 134 КК України);
- незаконна лікувальна діяльність (ст. 138 КК України);
- ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139 КК України);
- неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК України);
- порушення прав пацієнта (ст. 141 КК України);
- незаконне проведення дослідів над людиною (ст. 142 КК України);
- порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини (ст. 143 КК України);
- насильницьке донорство (ст. 144 КК України);
- незаконне розголошення лікарської таємниці (ст. 145 КК України).

Для вирішення питання щодо притягнення медичних працівників до кримінальної відповідальності за злочини вчинені у сфері медичної діяльності слідчому і суду необхідно виявити наявність таких обставин:

1. Неправильність або несвоєчасність надання медичної допомоги, а у випадках її ненадання – наявність або відсутність на те поважних

причин і небезпечного для життя стану хворого в момент ненадання допомоги;

2. Настання смерті або серйозної шкоди здоров'ю потерпілого;

3. Причинно-наслідковий зв'язок між перерахованими діями (бездіяльністю) медичних працівників та зазначеними несприятливими наслідками;

4. Наявність вини медичного працівника;

5. Встановлення причин і умов, що сприяють вчиненню злочину.

Г. Чеботарьова визначає злочини у сфері медичної діяльності як передбачене КК України суспільно небезпечне діяння, яке вчиняється медичним працівником у зв'язку з виконанням (а також невиконанням або неналежним виконанням) ним своїх професійних обов'язків з надання медичної допомоги чи медичної послуги, а також діяння, що завдає шкоди суспільним відносинам, які охороняються кримінальним законом, у зв'язку з зайняттям медичною діяльністю особою, яка за законом не має на це права [3].

Розглядаючи кримінальну відповідальність медичного працівника, необхідно зазначити обставини, які виключають злочинність діяння. До таких обставин відносяться крайня необхідність (ст. 39 КК України) та діяння, пов'язане з ризиком (ст. 42 КК України) [4].

Отже, медична діяльність повністю відрізняється від інших видів, тому, що орієнтована на найвищу цінність – здоров'я. Відмінною рисою її є ризикованість. Будь-яке втручання в процеси життєдіяльності людини супроводжується певним ступенем лікарського ризику, і якщо цей ризик обґрунтований, то навіть у разі заподіяння шкоди здоров'ю пацієнта, він не буде визнаний злочином. Медична та юридична практика свідчить, що чим вище правова культура медичних працівників, тим неухильно ними виконуються професійні обов'язки, тим вище якість і ефективність лікувально-діагностичної допомоги пацієнту, тим реальніше забезпечуються права і законні інтереси громадян у сфері охорони здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, тлумачення від 12.04.2012 [Електронний ресурс]: режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
2. Лист Міністерства юстиції України Департаменту конституційного, адміністративного та соціального законодавства управління соціального, трудового та гуманітарного законодавства «Відповідальність медичних працівників» від 20.06.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0040323-11>.

3. Чеботарьова Г. В. Поняття та види злочинів у сфері медичної діяльності / Г. В. Чеботарьова // Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права України: матеріали міжнар. наук. -практ. конф., м. Луганськ, 20–21 травня 2011 р. // редкол.: Г. Є. Болдарь, А. О. Данилевський, О. О. Дудоров та ін. ; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 557-562 с.
4. Кримінальний Кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001. № 25–26.

УДК 342.729(477)

Томченко Софія Олегівна,
студентка 5 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА МИРНІ ЗБОРИ, МІТИНГИ, ДЕМОНСТРАЦІЇ І ПРОБЛЕМИ ГАРАНТІЙ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

В умовах розроблення правової держави та на шляху України до євроінтеграції реалізація прав людини є актуальною проблемою на цей час. Наразі в Україні дуже швидко змінюється законодавство, воно вдосконалюється у напрямі до європейських стандартів. Але питання щодо проведення мирних зборів і мітингів досі не врегульоване єдиним законодавчим актом.

Через відсутність єдиного нормативно-правового акту щодо врегулювання питань реалізації прав людини на мітинги, збори і демонстрації, народ як єдине джерело влади в державі не може правильно реалізувати це право тому, що немає нормативної бази і чітких правил втілення його у життя. Через це виникають сутички і непорозуміння людини і держави, що є негативним явищем. Тому ця проблема потребує якнайшвидшого вирішення, для досягнення мети – удосконалення національного законодавства до європейських стандартів.

Дослідженням проблеми, щодо громадянства в Україні займалися різні науковці, серед яких можемо виділити: Г. В. Задорожню, Г. Г. Кравченко, Г. Г. А. Олійник, М. Колісникова та ін.

Одним з важливих напрямів сучасного розвитку України є прагнення до демократизації державного та суспільного життя. Це означає, що людина в державі виступає єдиним джерелом влади та найвищою соціальною цінністю.

Серед конституційних політичних прав і свобод місце займає одна із форм безпосередньої демократії – це збори, мітинги походи і де-

монстрації громадян. Стаття 39 Конституції України передбачає наступне: «Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування [1].

Це право є однією з конституційних гарантій права громадянина на свободу свого світогляду і віросповідання, думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір, права на вільний розвиток своєї особистості тощо.

Проведенням таких заходів може виступати різна мета. Вони проводяться з ціллю: прилюдного обговорення та вираження свого ставлення до дій чи бездіяльності органів державної влади і місцевого самоврядування; привернення уваги до вирішення нагальних соціально-політичних, економічних та інших проблем держави, суспільства, місцевої територіальної громади; прилюдного протесту проти заходів чи рішень з боку держави [2].

Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися лише судом відповідно до закону і в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушень чи злочинів, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», вирішення питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, інших масових заходів, а також здійснення контролю за забезпеченням під час їхнього проведення громадського порядку покладається на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад. Проводити збори, мітинги, походи і демонстрації громадяни можуть за умови обов'язкового завчасного сповіщення про це органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування [3].

Таке сповіщення має здійснюватись громадянами через організаторів масових зібрань. Завчасне сповіщення відповідних органів про проведення тих чи інших масових зібрань – це строк від дня такого сповіщення до дати проведення масового зібрання.

Проблема реалізації здійснення права на свободу мітингів та інших масових заходів полягає у тому, що на даний момент в Україні це питання не регулюється спеціальним нормативно-правовим актом. Через таку нерегульованість досить часто відбуваються свавілля і хаос органів державної влади та суду стосовно права на мітинги, збори.

Наведемо конкретні приклади. У справі «Веренцов проти України» заявник був визнаний винним за те, що «порушив порядок організації

й проведення демонстрації», і засуджений до трьох діб адміністративного затримання на підставі положень Кодексу про адміністративні правопорушення. Європейський суд з прав людини ухвалив рішення, що за умов, коли не існує жодних чітких і передбачуваних законодавчих положень щодо регламентування порядку організації і проведення демонстрацій, засудження заявника за порушення неіснуючої процедури несумісне зі ст. 7 (ніякого покарання без закону) і ст. 11 (свобода зібрань та об'єднання) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [5].

Конкретно в Миколаєві була порушена справа проти громадянки України від 30.11.2010 року, яка у м. Миколаєві по вул. Декабристів, 5, брала участь у мітингу, проведення якого було заборонено, чим порушила порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. Суд встановив визнати винною у вчиненні правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 1851 КУпАП та притягнути її до адміністративної відповідальності і накласти адміністративне стягнення у вигляді попередження [6]. Але ж справа в тому чи мав право суд притягати до відповідальності цю особу, якщо немає акту який би регулював питання щодо порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій? У цьому ми бачимо велику прогалину в законодавстві України, яка веде до неприємних наслідків.

Який вихід із цієї ситуації? Історія розгляду законопроектів про мирні зібрання також показує, що на законодавчому рівні часто вживаються спроби встановити межі права на мирні зібрання, без регулювання питання законодавчих гарантій цього права, але оскільки ми прагнемо розбудувати передусім демократичну державу де людина є найвищим джерелом влади і найвищою соціальною цінністю то треба більше уваги приділити саме гарантіям. Такими гарантіями реалізації права на мирні зібрання мали б бути:

- вичерпний перелік місць, де проведення зібрання не допускається, для унеможливлення неправомірних заборон чи територіальних обмежень проведення мирних зборів;
- чіткі повноваження органів державної влади для максимального забезпечення проведення мирних зібрань громадян;
- забезпечення вільної можливості проведення спонтанних/термінових зібрань, про які не було попередньо повідомлено, для скасування дозвільної форми проведення зібрань та бюрократичної процедури повідомлення про них завчасно;
- встановлення чітких обмежень реалізації права на свободу мирних зібрань для уникнення зловживань влади у цій сфері [7];

– регламентація прав учасників мирних зібрань та їх обов'язків; встановлення процедури оскарження порушення прав учасників мирних зібрань.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши зазначене питання стан сьогодишнього законодавства України, свідчить про те, що необхідно його глобальне вдосконалення. Тому що єдиною нормою сьогодні є тільки 39-та стаття Конституції яке регулює реалізацію права на мирні зібрання. Закону, який стосується права на мирні зібрання, в Україні не прийнято, хоч спроб його прийняття було декілька. Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував на необхідності прийняття відповідного законодавства в Україні. Ця правова невизначеність у питанні мирних зібрань грає на користь влади, органи влади і судові органи діють на власний розсуд у питаннях що стосуються реалізації цього права, допускається певне свавілля.

Щодо вирішення цієї проблеми, то треба розробити вдалий нормативно-правовий акт який би якомога чітко регулював питання про право людини на проведення мітингів, зборів та мирних зібрань. Це серйозна нагальна потреба в нашому сучасному суспільстві, адже ми прагнемо до демократії і порозуміння в державі. Громадяни мають вільно реалізовувати свої права і свободи, це питання має бути відповідно впорядковане державою, чого немає на цей момент.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Задорожня Г. В. Специфіка державного захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні // Право України. – 2008. – № 1. – С. 28–30.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 02.08.2017 // ВВР України №13. – 2017. 2.
4. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. посіб. / В. В. Кравченко. – К.: Атіка, 2008. – 592 с.
5. Право на мирні зібрання – європейський підхід і українські законопроекти – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ua.racurs.ua/1349-pravo-na-myrni-zibrannya-ievropeyskyu-pidhid>.
6. Єдиний державний реєстр судових рішень України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/>.
7. Право на мирні зібрання та його законодавче регулювання – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.gromada.lviv.ua/analytic/859>.

Федосова Олена В'ячеславівна,
студентка 2 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Процес формування та становлення адміністративного права України є досить складним. На сьогодні адміністративне право є однією з провідних та базових галузей вітчизняного права, тому вивчення накопиченого досвіду і розуміння всієї історії його формування та розвитку дає можливість знайти оптимальні шляхи вдосконалення системи правових норм, необхідних для ефективної регуляції суспільних відносин у сфері публічного управління. Виникнення, становлення та функціонування правових норм, які в сукупності утворюють систему адміністративного права, безпосередньо пов'язані з управлінням, спрямований на забезпечення досягання відповідних завдань і є невід'ємною частиною сучасного життя.

Питання відповідності адміністративного права дійсності, його розвитку, розглядаються в працях В. Б. Авер'янова, С. Братуся, Ю. П. Бітяка, І. П. Голосніченка, Т. А. Коломєць, В. К. Колпакова, А. С. Литошенко, Д. М. Лук'янця та інших. Однак і на сьогодні питання вимагає комплексного дослідження з урахуванням досягнень юридичної науки [1, с. 105].

На формування адміністративного права здійснили великий вплив суб'єктивні фактори, оскільки воно великою мірою залежить від зміни політичних режимів і форм правління в країні. Крім того, на відміну від цивільного та кримінального права, сучасне розуміння адміністративного права нараховує трохи більше 110 років.

Аналізуючи загальну історію становлення адміністративного права можна виділити такі основні етапи:

1. Виникнення науки камералістики (XVII–XIV ст.). Прийнято вважати, що розвиток науки адміністративного управління було започатковано наукою про фінанси, економіку і господарство, яка з'явилася в Австрії та Німеччині в XVII ст. і мала назву «камералістика» [2, с. 74]. Зростання потреби у фінансах для утримання держави, чиновників і війська стали головними чинниками виникнення та розвитку наукових знань, що вивчалися камералістикою. Саме камералістика передусім забезпечувала раціональне управління державним май-

ном, що простежується і в наш час, адже адміністративне право безпосередньо пов'язане з державним бюджетом. Таким чином можна сказати, що ця обставина (управлінська) свідчить про зв'язок камералістики та сучасного адміністративного права. Також прийнято вважати, що розвиток науки адміністративного управління було започатковано саме камералістикою, тобто наукою про фінанси, економіку і господарство.

2. Становлення поліцейського права (XIV–XIX ст.). На основі кодексів, виданих царською адміністрацією і поліцією, французький вчений Ніколас Деламар у своїй праці «Трактат про поліцію» (1722 р.) уперше окреслив предмет поліцейського права, вказав на групи суспільних відносин, об'єднані поліцейською діяльністю [2, с. 75]. Таким чином, до середини XIX ст. поліцейське право оформилося в самостійну галузь права, покликану забезпечувати суспільний порядок і вести боротьбу з правопорушеннями [3, с. 44]. На думку основоположників поліцейської держави, з метою реалізації державних обов'язків, виникає необхідність застосовування державного примусу для забезпечення громадського порядку. У цей період філософсько-правова думка обґрунтувала принцип, відповідно до якого верховний правитель мав право діяти на власний розсуд, проте воно обмежувалося з метою реалізації загального добра, а примус передбачав охорону громадського порядку і громадської безпеки – з'являються обмеження правителя і функції органів охорони громадської безпеки наближуються до тих, що існують в сучасному світі [4, с. 122].

3. Утвердження виконавчої влади (XIX ст.). Приблизно з 20-х років XIX ст. в більшості країн Західної Європи відбувається утвердження конституційних форм правління, унаслідок чого відбувається утвердження виконавчої влади як окремої гілки влади, а отже, сфера регулювання адміністративно-правових відносин розширюється. Формуються нові погляди на управління, відповідно до яких воно здійснюється на основі законів та підзаконних нормативних актів, з дотриманням прав та свобод громадян і з урахуванням державних інтересів. Тобто методи та засоби впливу рухаються в сторону легітимності, що є пріоритетом сучасного права.

4. Фактичний перехід до адміністративного права (друга половина XIX ст.). Відбувся під впливом буржуазних революцій (насамперед Французької революції 1789 р.), коли права та свободи людини були протиставлені могутній держави. Методи прямого примусу, що використовувалися поліцейським правом, було змінено на підставах верховенства права, ідей про те, що адміністрування повинно ґрунтуватися на вимогах закону з обов'язковим урахуванням інтересів, прав і свобод

громадян, що публічне адміністрування не може здійснюватися на власний розсуд чиновників [2, с. 75–76]. Таким чином, термін «адміністративне право» міг об'єднати в єдине ціле дві частини адміністративно-правової діяльності – управлінську та поліцейську.

Ускладнення підзаконної діяльності стало поштовхом для формування адміністративного права («права управління»), як такого, яким ми його бачим зараз – дуалістичним: воно одночасно існує у сфері державного управління та у сфері громадського порядку.

5. Новітній етап, який передбачає перегляд сутності, змісту, а також призначення адміністративного права; перехід від державоцентричного, коли інтереси держави стоять вище за інтереси людини, до людиноцентричного, тобто в цьому випадку саме людина стоїть на першому місці – це безпосередньо виражає засади діючої Конституції України.

Із здобуттям Україною незалежності та зародженням демократичного суспільства, виникає необхідність нових теоретико-правових засад щодо розуміння права, яке починається із розвитку ідей про предмет правового регулювання. Більшість науковців вважає адміністративне право поліструктурною галуззю права, що охоплює відносини, які виникають під час здійснення правосуддя у формі адміністративного судочинства, відносини адміністративної відповідальності [4, с. 125].

Наукові здобутки вчених-адміністративістів сприяли перегляду поняття адміністративного права, яке стало більш об'ємним та вийшло за межі державного управління. Більшість напрацювань вчених лягли в основу формування нових підходів до розуміння предмету адміністративного права як відносин у сфері публічного права. В умовах проведення адміністративної реформи важливим є розуміння того, що адміністративне право України повинне стати основою ефективної організації та діяльності органів публічної влади з метою забезпечення належного рівня захисту публічних інтересів, а його розвиток має відбуватися з урахуванням принципу пріоритетності інтересів особи та відповідно до демократичних принципів, закріплених у Конституції України та нормах міжнародного права.

Основоположними ознаками адміністративного права України на сучасному етапі розвитку є: – встановлення та закріплення принципів правової держави (верховенство права, рівність громадян перед законом тощо); – побудова національного адміністративного права з урахуванням норм міжнародного права; – забезпечення судового контролю за діяльністю суб'єктів, наділених владними повноваженнями; – впровадження європейських стандартів адміністративного права у практику діяльності публічної адміністрації.

Надзвичайно важливою, в умовах демократичних перетворень українського суспільства є реформа правової системи загалом та реформа адміністративного права зокрема. Вона опосередковує і найтіснішим чином поєднана з функціонуванням органів державної виконавчої влади, істотна особливість полягає в тому, що в більшості розвинених європейських країн адміністративне право базується на ряді загально-визнаних демократичних принципів [4, с. 124].

Концепція ідеї впровадження в адміністративне право пріоритету принципу верховенства права полягає в тому, що відповідно до нього ключовими характеристиками повинні стати не «управлінські», а такі нові функції:

1. Правозабезпечувальна (забезпеченням реалізації прав і свобод людини);

2. Правозахисна (захист порушених прав) [5, с. 201–202].

Таким чином, метою реформи адміністративного права є:

– переосмислення принципових науково-методологічних засад цієї галузі права (з урахуванням наслідків колишньої тоталітарної системи) і утвердження нових політико-ідеологічних та соціально-економічних орієнтирів історичного розвитку українського суспільства;

– трансформування змісту і системи чинного адміністративного законодавства відповідно до потреб якісної зміни ролі адміністративного права у регулюванні взаємовідносин між державою і людиною, а також більш ефективного здійснення державного управління в різних сферах суспільного життя.

Виникнення, становлення та функціонування правових норм, які в сукупності утворюють систему адміністративного права, безпосередньо пов'язані з управлінням, що в широкому розумінні представляє собою організуючий вплив на технічні, біологічні, соціальні системи, який спрямований на забезпечення їх цілісності та досягнення відповідних завдань.

Загалом виникнення та розвиток науки адміністративного права є одним з елементів правової науки та юридичної дійсності. Відповідно до змін історичних типів держави, її політичної системи та економічних відносин відбувається еволюція галузі адміністративного права, яка супроводжується формуванням відповідної галузі наукових знань. Унаслідок чого адміністративне право стає однією з основних галузей публічного права, що регулює державно-владні, управлінські суспільні відносини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Становление современного административного права в Украине: правовой дискурс // Синюта Людмила Леонтьевна – 2014, 105–110 с.
2. Наукові аспекти розвитку адміністративного права / Р. П. Панасюк // Наукові праці МАУП. Серія: Юридичні науки. – 2017. – Вип. 1. – с. 73–79.
3. Становление полиции Франции в контексте модернизации общества (вторая половина XVII–XVIII вв.) / Андреева Ирина Анатольевна // научный вестник омской академии МВД – 2011, с. 40–44.
4. Еволюція адміністративного права України / І. Бородин, Л. Шапенко // *Evropsky politicky a pravni diskurz.* – 2016. – Vol. 3, Iss. 2. – С. 121–125.
5. Напрями адміністративної реформи в Україні / В. В. Галуцько // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 199–205.

УДК 342.5

Чеботарьов Ігор Олегович,
студент 6 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ОХОРОНА ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ, ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ ЯК ОДНЕ З ВИЗНАЧАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Прийняття Закону України «Про Національну поліцію» обумовило виникнення нового державного органу – Національної поліції, службу в якій проходять поліцейські. Тому, в зв'язку з цим, чітке розуміння сутності правового статусу поліції, а також функцій поліції сприяє чіткому визначенню їх ролі та місця у системі правоохоронних органів та інших органів публічної влади. При цьому, запропонована та поступово здійснювана реформа правоохоронної системи передбачає саме коригування завдань і функцій правоохоронних органів, зокрема, зміну ставлення органів правопорядку до виконання службових обов'язків у напрямі усвідомлення їх як надання оплачуваних державою послуг щодо забезпечення безпеки кожної людини, її особистих та майнових прав, суспільних і державних інтересів.

До основних завдань поліції, відповідно до п. 2 частини 1 Закону України «Про національну поліцію» є також надання поліцейських послуг у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави. Тому, охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави посідає особливо вагомe місце в діяльності націo-

нальної поліції [1]. У зв'язку з цим проаналізуємо особливості такого завдання поліції.

Необхідність правоохоронної діяльності як напряму поліцейських послуг виникла внаслідок того, що в ст. 1 Конституції України проголошено: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» [2]. Серед органів держави дедалі більше виникають функції й завдання з контролю, захисту та охорони прав людини, інтересів громадянського суспільства й самої держави. Держава взяла на себе обов'язок охороняти людину та суспільство від негативних проявів, соціальних відхилень. Людину, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку визнано найвищою соціальною цінністю [3, с. 98]. Власне через таку ключову роль людини в побудові правової держави визначається основна ідея досліджень правоохоронної діяльності з позиції її місця й ролі в забезпеченні основних прав і свобод людини й громадянина та встановлення правопорядку. При цьому людина виступає як об'єктом правоохоронної діяльності, так і її суб'єктом [4, с. 3]. У зв'язку з вищезазначеним цей напрям в роботі поліції є надзвичайно важливими.

Так, вчені пов'язують правоохоронну діяльність із формами діяльності держави, відповідно, визначаючи її як одну з правових форм діяльності держави, що має на меті захист суспільних відносин від протиправних посягань, відновлення порушеного правопорядку, притягнення винних у правопорушенні суб'єктів до передбаченої законом відповідальності. Згідно з таким визначенням правоохоронна діяльність включає в себе профілактичну, захисну, охоронну (охорона громадського порядку, громадської безпеки та власності), ресоціалізаційну, оперативно-розшукову діяльність, а також розслідування злочинів, виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів дізнання й досудового слідства та прокурорів [5, с. 27–28].

Варто зазначити, що змістом надання поліцейських послуг у цій сфері є здійснення органами і посадовими особами поліції комплексу засобів і заходів, спрямованих на встановлення і підтримку режиму безпеки життєдіяльності суб'єктів суспільних відносин. Специфіка поліцейських послуг у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави як окремого напряму діяльності Національної поліції, на відміну від охоронної діяльності, що здійснюється в межах інших її напрямів діяльності (наприклад, охорони публічного (громадського) порядку), полягає у тому, що під час їх надання охорона здійснюється по відношенню до конкретного суб'єкта і має на меті забезпечення його певного суб'єктивного права (кола прав), свободи (свобод), законного інтересу (законних інтересів). Надаючи послуги у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і

держави, Національна поліція здійснює послуги за такими напрямками: охорона особистих прав і свобод фізичних осіб. Ці права мають немайновий характер, тож і безпосереднім об'єктом охорони виступають немайнові блага: життя, здоров'я, свобода; охорона об'єктів майнових (речових) прав фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності; охорона об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення; охорона об'єктів культури [6, с. 95].

Специфічною властивістю поліцейських послуг зі здійснення охорони прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин є те, що вони надаються окремою, спеціальною ланкою Національної поліції – поліцією охорони.

Одним із ключових нормативно-правових актів, який сьогодні визначає правовий статус поліції охорони, є прийнята ще у 1993 році Постанова КМУ № 615 «Про заходи щодо вдосконалення охорони об'єктів державної та інших форм власності», у якій затверджено Положення про Державну службу охорони при Міністерстві внутрішніх справ. Відповідно до цієї постанови, Державна служба охорони при Міністерстві внутрішніх справ створена для здійснення заходів щодо охорони нерухомих об'єктів та іншого майна, в тому числі вантажів, тимчасового зберігання валютних цінностей, забезпечення особистої безпеки громадян, а також технічного захисту інформації на договірних засадах у порядку, встановленому законодавством. Окрім Державної служби охорони ще одним важливим суб'єктом охоронної діяльності у складі органів внутрішніх справ був спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон», до завдань якого, зокрема, належать охорона приміщень суду, виконання функцій щодо державного захисту суддів, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу, а також працівників Антимонопольного комітету України та уповноважених осіб Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України при виконанні ними службових повноважень; забезпечення заходів безпеки при розгляді судових справ у всіх інстанціях, працівників правоохоронних органів, інших органів, які здійснюють правозастосовчі або правоохоронні функції, членів їх сімей і близьких родичів [7].

Таким чином, діяльність Національної поліції у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави являє собою окремий напрям діяльності органів і посадових осіб Національної поліції, що здійснюється на користь як індивідуальних (фізичні особи), так і колективних (юридичні особи та інші колективні утворення, в тому числі держава і суспільство в цілому) суб'єктів з метою забезпечення нормального ходу реалізації ними своїх суб'єктивних прав, свобод та (або) законних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 40–41, ст. 379.
2. Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Нікітенко О. І. Правоохоронна діяльність щодо забезпечення внутрішньої безпеки держави. *Право і суспільство*. 2015. № 3. С. 98–101.
4. Фатхутдінов В. Г. Правоохоронна діяльність: природа, сутність, гуманізм (теоретико-правові та методологічні аспекти): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. К., 2006. 16 с.
5. Бистрик Г. С. Правоохоронна діяльність у контексті вдосконалення правових форм діяльності держави. *Юридична Україна*. 2010. № 2. С. 20–27.
6. Ластович Д. М. Адміністративно-правові засади надання поліцейських послуг в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Харківський національний університет внутрішніх справ. - Х., 2016. 224 с.
7. Про затвердження Положення про спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон»: Наказ МВС України: від 19.11.2003 № 1390. 207 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1139-03> (дата звернення: 15.10.2020).

УДК 343.13

Ювченко Олександр Андрійович,
студент 6 курсу,
юридичний факультет,
Науковий керівник:
канд. юрид. наук, доцент кафедри
цивільного та кримінального права і процесу,
Тунтула О. С.,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

Тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо жоден із більш м'яких запобіжних заходів не може запобігти ризикам перешкоджати кримінальному провадженню. На жаль, національні суди не завжди дотримуються всіх вимог, що ставляться чинним законодавством щодо порядку обрання, продовження, зміни та скасування цього найбільш суворого запобіжного заходу. У результаті цього суди постановляють явно незаконні, невмотивовані і необґрунтовані рішення, чим порушують конституційні права людини.

Завдяки рішенням КСУ від 13.06.2019 року, справа № 3-208/2018 (2402/18) судові рішення щодо застосування запобіжного заходу, ухвалені як під час досудового розслідування, так і під час судового провадження можуть бути оскаржені до суду апеляційної інстанції. Тому буде доречним навести практику ЄСПЛ щодо порушення прав, пов'язаних із незаконним триманням під вартою чи продовження його строків, оскільки така практика є одним із джерел кримінального процесуального законодавства.

Однією із підстав застосування будь-якого запобіжного заходу є обґрунтованість підозри у вчиненні кримінального правопорушення, яку суд зобов'язаний встановити під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу. Згідно з рішенням ЄСПЛ «Чевотарі проти Молдови», п. 48, «...вимога, що підозра має ґрунтуватись на обґрунтованих підставах, є значною частиною гарантії недопущення свавільного затримання і тримання під вартою. Більше того, *за відсутності обґрунтованої підозри особа не може бути за жодних обставин затримана або взята під варту з метою примушення її зізнатися у злочині, свідчити проти інших осіб або з метою отримання від неї фактів чи інформації, які можуть служити підставою для обґрунтованої підозри...*». З цієї ж підстави неможливо не згадати рішення ЄСПЛ «К. Ф. проти Німеччини», п. 57, обґрунтованість підозри, на якій має ґрунтуватись арешт, складає суттєву частину гарантії від безпідставного арешту і затримання, закріпленої у статті 5 § 1 (с) Конвенції, передбачає наявність обставин або відомостей, які переконали б неупередженого спостерігача, що ця особа, можливо, вчинила певний злочин.

Також однією зі складових підстав для застосування запобіжного заходу є наявність ризиків, передбачених ч. 1 ст. 177 КПК України. Одним з таких ризиків є переховування від органів досудового розслідування та/або суду. З цього приводу можна навести рішення ЄСПЛ «**Боротюк проти України**», п. 62. Наступним ризиком, що згадує кримінальна процесуальна норма, є знищення, спотворення доказів чи вплив на учасників кримінального провадження. З цього приводу доречно навести рішення ЄСПЛ «Москаленко проти України», п. 37; «Хайредінов проти України», п. 29; «Лабіта проти Італії», пп. 162-165. Спільним для цих справ є те, що щодо наявності зазначених ризиків ЄСПЛ *наголошує, що обґрунтування наявності ризиків лише тяжкістю інкримінованого кримінального правопорушення, є неправомірним*.

Показовим також є рішення ЄСПЛ «Москаленко проти України», в п. 36 якого зазначено, що «...органи судової влади неодноразово посилялися на імовірність того, що до заявника може бути застосоване суворе покарання, враховуючи тяжкість злочинів, у скоєнні яких він об-

винувачувався...Однак Суд неодноразово встановлював, що *сама по собі тяжкість обвинувачення не може слугувати виправданням тривалих періодів тримання під вартою...*». Тобто крім тяжкості покарання суд зобов'язаний врахувати і інші чинники.

У ст. 178 КПК України передбачено ряд обставин, що враховуються під час обрання запобіжних заходів. Проте, як свідчить практика, суди не завжди звертають увагу на цю обставину – про це свідчить рішення ЄСПЛ «Хайредінов проти України», п. 29, «...на момент взяття заявника під варту йому було близько двадцяти років, він не мав судимості та мав постійне місце проживання, де, як підтвердили місцеві органи влади, він мав добре налагоджені соціальні зв'язки. Як вбачається з відповідних постанов суду, жоден із цих факторів не брався до уваги національними судами при ухваленні ними рішення про взяття заявника під варту. Крім того, здійснюючи оцінку особистості заявника, національні суди вирішили посилалися виключно на негативні характеристики та не враховували позитивні.

Варто звернути увагу на обов'язковість доказування існування ризиків, а не лише зазначення їх стандартного переліку. Відповідно до рішення ЄСПЛ «Белевиський проти Росії», пп. 111–112, суду *необхідно враховувати, що обмеження розгляду клопотання про обрання, продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою лише переліком законодавчих (стандартних) підстав для його застосування без встановлення їх наявності та обґрунтованості до конкретної особи є порушенням вимог п. 4 ст. 5 Конвенції*. З цього ж приводу постановлені рішення «Харченко проти України», п. 85; «Вітрук проти України», п. 88.

Важливим моментом також є строк тримання під вартою. Згідно з КПК України, запобіжний захід застосовується на період, протягом якого обґрунтовано існують ризики, передбачені ст. 177 КПК України. Як зазначає ЄСПЛ, *застосування запобіжного заходу не повинно бути «очікуванням» обвинувального вироку* («Лабіта проти Італії», п. 152), «...відповідно до практики Суду, на питання про те, чи є розумним строк тримання під вартою, не можна відповісти абстрактно... . *Передусім національні судові органи мають забезпечити, щоб у будь-якому конкретному випадку досудове тримання обвинуваченої особи під вартою не перевищувало розумного строку*. З цієї метою вони повинні вивчити всі факти «за» і «проти» наявності справжньої вимоги громадських інтересів, яка, за належного врахування принципу презумпції невинуватості, виправдовувала б відступ від правила поваги до особистої свободи, та викласти їх у своєму рішенні щодо відхилення клопотання про звільнення...».

Останньою та ключовою підставою для застосування такого запобіжного заходу, як тримання під вартою, є обов'язок суду перевірити можливість застосування більш м'якого запобіжного заходу. У своїх рішеннях ЄСПЛ «Харченко проти України», п. 80; **«Шалімов проти України»**, суд визнає порушенням Конвенції продовження/обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою за умови, якщо національні суди «...не розглянули жодних альтернативних триманню під вартою запобіжних заходів...».

Як бачимо, лише баланс між дотриманням національного законодавства та практики ЄСПЛ, яка також є його частиною, є запорукою дотримання конституційних прав та свобод особи під час застосування найсуворішого запобіжного заходу – тримання під вартою.

Секція: Проблеми теорії та практики приватного права в Україні

УДК 346.548(477)(043.2)

Артёмов Ілля Ігорович,
студент 3 курсу,
юридичний факультет
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЕФЕКТИВНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ДЛЯ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Якщо споживачам пропонується продукція поганої якості, якщо ціни надмірно завищені, якщо лікарські препарати є небезпечними або марними, якщо споживач не може бути обізнаний про свій вибір, то його долар витрачається даремно, його здоров'я і безпека можуть опинитися під загрозою, і від цього страждають національні інтереси. З іншого боку, активні зусилля щодо максимального використання доходів споживачів можуть зробити більший внесок у добробут більшої частини сімей, ніж аналогічні зусилля по підвищенню їх доходу

– Джон Ф. Кеннеді, 35 президент США. 1963р.

Сучасне суспільство – суспільство споживання. Беручи капіталізм, як найбільш поширену, а отже – ефективну форму економічного устрою, ми неминуче зустрічаємося з фактом існування ринку товарів і послуг, з необмеженою кількістю як нині існуючих, так і потенційних економічних агентів – продавців і покупців. Усе наше життя ґрунтується на задоволенні своїх життєвих потреб шляхом участі в економічних правовідносинах. Зважаючи на вищесказане, очевидно є необхідність існування в державі правових інститутів, здатних забезпечити ефективне, справедливе і чесне функціонування торгівельних відносин у суспільстві.

Низький рівень ефективності захисту прав споживачів неминуче веде до зниження їх купівельної активності. Страх не отримати бажаного товару, при цьому, не отримавши і необхідної компенсації за витрачений час і гроші, змушує потенційних покупців відмовлятися від здійснення економічних операцій. У резолюції ООН 70/186 про захист прав споживачів, визнається важливість боротьби з контрафактною продукцією, яка становить загрозу для здоров'я і безпеки споживачів і стану навколишнього середовища, а також знижує споживчу довіру до ринку [1, с. 3]. Таке порушення визнається складовою несправедливої торгівлі, яка підбиває довіру споживачів до окремих продавців, ринку та правозахисних органів і, відповідно, заморожує економічну активність.

Цю ж думку у своєму сумісному дослідженні підтверджують Європейська організація споживачів «BEUC» та німецька організація споживачів «VZBV»: «Необхідно, щоб особи, які приймають політичні рішення, усвідомлювали, що відсутність захисту споживачів є ключовою перешкодою для торгівлі, і забезпечували включення глобального захисту споживачів в юридично обов'язкові інструменти» [2, с. 5].

Через загальне зниження споживчого попиту, значно погіршується становище малого бізнесу. Не володіючи ефектом масштабу, який дозволяє великим суб'єктам економічних відносин зберігати свої позиції навіть в кризові періоди, дрібні підприємства, через недостатній прибуток, змушені закриватися, внаслідок чого відбувається монополізація ринку, яка ще більше пригнічує права споживачів.

Загалом захист прав споживачів покликаний забезпечити оптимальне функціонування сторони попиту в ринковій економіці, з метою забезпечення ефективності ринкової економіки. Захист прав споживачів доповнюється політикою в області конкуренції для такого ж оптимального функціонування сторони пропозиції. Держава затверджує закони про захист прав споживачів з таких питань, як добросовісна конкуренція, інформація, механізми компенсації і доступ до необхідних товарів і послуг. Колишній Президент США Барак Обама казав: «Підтримка і заохочення справедливих умов і конкуренції на ринку, а також забезпечення його ефективного функціонування – основа американської економіки. Для усвідомленого вибору споживачам і працівникам необхідні як конкурентні ринки, так і інформація».

Конкуренція може принести вигоду з точки зору збільшення ефективності ринку, наприклад, стимулювати компанії підвищити продуктивність, знизити ціни, розвивати інновації та забезпечити виробників прибутком, сприяти встановленню більш низьких цін, високої якості і широкого вибору для споживачів порівняно з менш конкурентним ринковим середовищем [3, с. 57].

Отже, зрозумілим є те, що низький рівень охорони прав споживачів веде не тільки до пригнічення інтересів цієї категорії осіб, а й до загальної деградації економіки країни, в особливості – підприємницької діяльності. Люди, усвідомлюючи весь той обсяг труднощів, з якими їм доведеться зіткнутися при спробі зайнятися бізнесом, відмовляються від цього задуму і обирають роботу «на дядю», що в свою чергу губить соціальну активність громадян, виховує у населення патерналістський, непристосований до розвитку менталітет.

Логічною буде думка, начебто рівень захисту прав споживачів в насамперед залежить від того, наскільки змістовно ця сфера врегульована національним законодавством країни. Так, домінуючим механізмом управління захистом споживачів є відповідні закони про захист прав споживачів, які існують у 77 % країн. Однак, в країнах з низьким

рівнем доходів населення (НРД), вони значно менш розповсюджені: лише 66 % таких країн мають необхідне законодавство, на відміну від країн з високим рівнем доходів (ВРД) – 77 % і середнім рівнем (СРД) – 90 %. При цьому, існує також залежність між рівнем доходу та існуванням національної політики захисту прав споживачів: 68 % у країнах з ВРД, 50 % і 33 % у країнах з СРД і НЗД відповідно. [4, с. 3].

І тут вкрай необхідно зазначити, що високий рівень правової регламентації прав споживачів, ще ніяк не гарантує високий рівень їх фактичної захищеності. Парадоксально, але навіть такий основоположний документ як Конституція, не є запорукою ефективного правового захисту. ВРД мають найвищий рівень доступу до основних товарів і послуг, але не демонструють більш високе розповсюдження відповідних конституційних положень в цій сфері. З найбільшою ймовірністю в НРД будуть прийняті конституційні заходи щодо продуктів харчування (39 %), і майже рівною мірою з СРД будуть прийняті положення щодо води та санітарії та охорони здоров'я (39 % і 40 % відповідно для обох секторів). Це говорить про те, що НРД і СРД з більшою ймовірністю будуть дотримуватися декларативного підходу до задоволення основних потреб споживачів, ніж ВРД. [4, с. 7].

Існує мало доказів того, що багатіші країни використовували ці механізми. Це не означає, що конституційні положення не мають цінності, але вказує на те, що вони ще не принесли відчутних результатів у багатьох країнах. Конституційні положення та відповідні їм закони – механізми, за допомогою яких можна реалізувати гарантовані права. Більш актуальне питання – це те, як наміри законодавства фактично реалізуються. За свідченнями респондентів з Індії та Домініканської республіки: « Незважаючи на положення Конституції і законодавства, результати все ще незадовільні. Хоча правові положення (часто обов'язкові) існують по відношенню до всіх перерахованих вище питань, їх реалізація чи забезпечення дотримання в більшості випадків дуже погана або неефективна. Як такий захист споживачів залишається на папері і часто є ілюзією». Джерелом багатьох проблем, на які вказують респонденти є поєднання повільності офіційних механізмів і стриманості або низької обізнаності з боку споживачів. Як свідчить Коаліція Державної ревматологічної організації, Афганістану: «Усі правила існують, але вони не застосовуються на практиці, і проти винних нечасто вживаються заходи. Тим часом, більшість споживачів не обізнані про свої права». [4, с. 11].

Таким чином, реальна проблема в країнах з низьким рівнем доходів, а за сумісництвом – з низьким рівнем правового захисту споживачів полягає не стільки в наявності правового регулювання та інститутів як таких, скільки в їх ефективності. [4, с. 15].

Як писав відомий економіст Дарон Аджемоглу: «Економічний успіх тієї чи іншої країни залежить від інститутів – правил, за якими працює її економіка, – і стимулів, які отримують її громадяни» [5]. А економічний розвиток, згідно з позицією американського економіста, професора економіки Нью-Йоркського університету Майкла Пола Тодаро: «Це процес поліпшення якості всіх людських життів і можливостей підвищення рівня життя, самоповаги і свободи» [6].

Як було продемонстровано – високий рівень правової захищеності споживачів прямо корелює з високим рівнем розвиненості країни. Варто відмітити, що Україна навіть близько не посідає перші місця в жодному з нині існуючих світових рейтингів, незалежно від критеріїв оцінювання: ми не входимо в двадцятку найсприятливіших для відкриття бізнесу країн за рейтингом «Doing Business 2019», посідаємо 123-тє з 153 місць в всесвітньому рейтингу щастя населення «World Happiness Report», 101 місце в рейтингу політичних і громадянських свобод «Freedom in the World» і 131 місце за рівнем економічних свобод в рейтингу канадського університету «Fraser Institute». Інакше кажучи – низький рівень захисту прав споживачів докорінно суперечить намірам нашої держави вийти з категорії «наздоганяючих» і опинитися поруч з провідними країнами світу.

Я не можу назвати нормативну базу України, щодо захисту прав споживачів, недостатньо змістовною. У нас існують закони «Про захист прав споживачів», «Про електронну комерцію», «Концепція державної політики у сфері захисту прав споживачів»; права споживачів захищені Конституцією, цивільним та господарським кодексам і багатьма іншими нормативно-правовими актами. Недоліків у кількості законів у нас немає, проте їх додержання викликає труднощі. Навіть у виданому державою документі – вищезгаданій концепції – споживачі в Україні не захищені державою і законом унаслідок декларативного характеру проголошених прав та відсутності механізмів їх реалізації та відновлення [7, с. 15].

Про неефективність захисних механізмів також свідчать слова колишнього т. в. о. заступника Голови Держпродспоживслужби Л. Стиренко: «Якщо у 2016 році до Держпродспоживслужби надійшло 463 скарги споживачів щодо порушення їх прав під час інтернет торгівлі, то вже за перше півріччя 2017 року таких скарг було 539. У той же час рівень задоволення цих скарг залишається вкрай низьким – близько 1 % «відновлення» [8, с. 4].

Загалом, підстав для невтішного стану захищеності прав споживачів в Україні достатньо: недостатня правова обізнаність громадян, величезна кількість невідконтрольних державі стихійних ринків, низька ефективність державного апарату і звісно, як це часто буває, суворість законів, яка компенсується необов'язковістю їх додержання.

Між ефективним і ефектним захистом прав споживачів є велика різниця, яку всі українці, в особливості ті, що мають владні повноваження повинні усвідомити. Прийняти чергову дюжину законів, які не варті навіть паперу, на якому вони надруковані, оскільки не будуть виконуватися – ефектно. Проте, вжити усіх можливих заходів для покращення вже нині існуючих інститутів, націлитися не на кількісний, а на якісний розвиток – ось, що буде дійсно ефективним для розвитку нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Генеральная Ассамблея ООН, Резолюция 70/186. Защита интересов потребителей, принятая 22 декабря 2015 года, 23 с., Офіційний веб-сайт ООН URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/70/186>.
2. Спільне дослідження BEUC та німецької організації споживачів «vzbv» The challenge of protecting EU consumers in global online markets, 2017. 63с. URL: https://www.beuc.eu/publications/beuc-x-2017-122_the_challenge_of_protecting_eu_consumers_in_global_online_markets.pdf.
3. Руководство ООН по защите прав потребителей, 2019. 171 с. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/d0fc/2ae1896112d763d0eec749c7b69abaa2bb2c.pdf>.
4. Consumers International (CI) - the global federation of consumer organizations, The State of Consumer Protection Around the World, 2013. 40 с. URL: <http://www.consumersinternational.org/media/154677/the-state-of-consumer-protection-around-the-world-full-report-en-revised-april-2013.pdf>.
5. Дарон Аджемоглу, Джеймс А. Робинсон, [перевод с английского Дмитрия Литвинова, Павла Миронова, Сергея Сановича] Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты, Москва: Издательство АСТ, 2015. 575 с.
6. Тодаро М. П. Экономическое развитие. – М.: Юнити, 1997. 667 с.
7. Розпорядження КМУ від 29 березня 2017 р. № 217-р Про схвалення Концепції державної політики у сфері захисту прав споживачів на період до 2020 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217-2017-%D1%80#Text>.
8. Всеукраїнська Федерація Споживачів «ПУЛЬС», Проект «Регулювання системи захисту прав споживачів для забезпечення високого рівня захисту цих прав згідно з Угодою про асоціацію Україна-ЄС», 2020. 11 с. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Ogliad.Rozgliad_skarg_spozhyvachiv.pdf.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІСТОТНІ УМОВИ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ»

У юридичній літературі відсутня єдина точка зору щодо визначення поняття «істотні умови трудового договору», тому дослідження цього питання є актуальним під час визначення співвідношення істотних умов праці з умовами трудового договору. Питання правового регулювання істотних умов вивчали багато науковців, адже вони пов'язані як з інтересами роботодавця, так і з правами та інтересами працівника.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних та практичних проблем визначення поняття «істотні умови праці». Поняття «істотні умови трудового договору» використовували ще у римському праві. Їх вважали однією зі складових змісту договору. Дослідженням питання істотних умов трудового договору займалися Н. Б. Болотіна, П. Д. Пилипенко, Д. О. Карпенко, Т. В. Парпан, С. М. Глазько. Вони дослідили співвідношення понять «переведення», «переміщення» та «зміна істотних умов праці» класифікацію істотних умов та вивчали правові підстави зміни трудового договору.

Багато дослідників вважають, що істотні умови трудового договору – це умови, погодження яких означає, що трудовий договір укладено та він є чинним. І навпаки, якщо будь-яка із основних умов не погоджена, то такий договір вважатиметься неукладеним. Також до основних істотних умов трудового договору відносять: умову про трудову функцію, про оплату праці, про місце роботи та момент початку роботи [4, с. 191]. Відповідно до Конституції України кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення, також право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом [5].

Наприклад, на думку В. І. Прокопенко істотні умови трудового договору визначаються не стільки волею сторін, скільки законом, нормативними актами, правилами внутрішнього трудового розпорядку та колективним договором. Кодексом законів про працю передбачено, що при прийнятті на роботу сторонам трудового договору дозволяється домовлятися про будь-які умови праці, аби тільки вони не погіршували

становище працівника порівняно з чинним законодавством [1]. Деякі дослідники надають визначення зміни трудового договору через визначення поняття переведення. Г. І. Бологіна, Н. Б. Чанишева під переведенням на іншу роботу розуміють будь-яку зміну трудової функції працівника (спеціальності, кваліфікації посади), а також зміну інших істотних (окрім робочого місця) умов трудового договору (систем і розмірів оплати праці, пільг, режиму роботи тощо), якщо при цьому немає змін в організації виробництва і праці [3, с. 338]. Але Є. І. Астрахан вважає зміною трудового договору переведення працівника на іншу роботу, за винятком тимчасових переведень і переведення на іншу роботу на інше підприємство [2, с. 10–11]. Отже, можна зробити висновок, що істотними умовами трудового договору можна назвати умови, визнані таким законодавством, а також внесені в трудовий договір за ініціативою будь-якої із сторін і до яких сторони трудового договору повинні досягти згоди.

Поняття «умови трудового договору» і «умови праці» є не однозначними. Л. Ю. Бугров стверджує, що ці два поняття співвідносяться, як ціле і його частина (широке і більш вузьке поняття) та водночас визначав умови праці як правила, що встановлені єдиними, галузевими, локальними нормативними актами, а також угодою сторін трудового договору в сфері праці робітників і службовців. Його думку підтримували також П. Д. Пилипенко, В. В. Гончарук та прийшли до висновку, що під зміною трудового договору необхідно розуміти переведення, переміщення, зміну істотних умов праці. Проте Н. Г. Гладков ототожнює істотні умови трудового договору з його необхідними умовами. У проєкті Трудового кодексу України також не розкривається поняття «істотні умови праці», але зазначається, що істотні умови праці визначаються в колективному договорі.

Поняття «істотні умови праці» охоплює й умови, встановлені за угодою сторін трудовим договором між працівником та роботодавцем, й умови праці, встановлені на законодавчому рівні [6, с. 209]. Тому, поняття «істотні умови праці» – більш широке, ніж поняття «істотні умови трудового договору». Зміна змісту трудового договору являє собою зміну його істотних умов, які притаманні вже іншій роботі порівняно з обумовленою трудовим договором. Отже, можна зробити висновок, що у науці трудового права переважає думка про поділ умов залежно від необхідності внесення їх у трудовий договір, на істотні (обов'язкові) та факультативні (додаткові). Проте представники науки цивільного права під істотними розуміють такі умови, які необхідні та достатні для укладення договору та за якими повинна бути досягнута згода сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. М. І. Іншин, В. Л. Костюк. Трудове право України: Монографія. К.: Юрінком Інтер; Буква Закону, 2019. 600 с.
2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня. 1996 р. // Відом. Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Кодекс законів про працю України від 10 груд. 1971 р. № 322-VII (у редакції за станом на 01. 03. 2017 р.) // Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. № 50. Ст. 375.
4. Пилипенко П. Д. Про істотні умови трудового договору та проблеми, пов'язані з переведенням і переміщенням працівників // Вісник Львівського університету. Вип. 37. 2002. С. 336–342.
5. Юшко А. М. Переведення на іншу роботу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 Харків, 2002. 27 с.
6. Марченко В. В. Теоретичні підходи до визначення поняття «Істотні умови праці» / Право і безпека № 3 (35). 2010. С. 208–211.

УДК 349.227(043)(477)

Єльнікова Аліна Миколаївна,

студентка 6 курсу ,
юридичний факультет,

Науковий керівник:

канд. юрид. наук, доцент,

Валецька О. В.,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБОЮ ПРАВА НА ПРАЦЮ НА ЕТАПІ ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

Ідея юридичних гарантій реалізації права на працю знаходить своє законодавче закріплення не лише в гарантіях щодо укладення трудового договору, а й щодо захисту права на працю на етапі припинення трудових відносин. Так, правові гарантії права на працю також визначені за допомогою: а) підстав припинення трудового договору за ініціативою роботодавця; б) дотримання обов'язкових умов, які за наявності підстави визначають законність розірвання трудового договору; в) порядку звільнення з роботи [1, с. 8].

Припинення трудових правовідносин має свої особливості в умовах розвитку ринкових відносин. Досить часто це виявляється в тому, що роботодавець намагається здійснити звільнення працівників без на-

дання їм відповідних гарантій, передбачених чинним трудовим законодавством. Наприклад, створення роботодавцем таких психологічних умов, що унеможливають подальшу працю працівників. Довести таку несправедливість у судовому порядку працівникові буде досить важко, а іноді майже неможливо, а отже, це призведе до подання ним заяви про звільнення за власним бажанням, чим роботодавець досягне своєї мети [2, с. 247].

Основні засади правового регулювання юридичних гарантій реалізації особою права на працю на етапі припинення трудового договору визначає Конституція України, яка у ст. 43 встановлює громадянам гарантію захисту від незаконного звільнення [3].

Крім того, Конвенцією МОП № 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця [4] передбачено положення, за яким трудові відносини з працівниками не припиняються, якщо тільки немає законних підстав для такого припинення, пов'язаного зі здібностями чи поведінкою працівника або викликаного виробничою потребою підприємства, установи чи служби (ст. 4).

Наступною міжнародно-правовою гарантією реалізації права на працю є положення ст. 7 зазначеної Конвенції про недопущення припинення трудових відносин з працівником з причин, пов'язаних з його поведінкою або роботою, доти, доки йому не нададуть можливість захищатися у зв'язку з висунутими проти нього звинуваченнями, крім випадків, коли від роботодавця не можна обґрунтовано чекати надання працівникові такої можливості.

Статтею 8 Конвенції № 158 закріплено гарантію щодо захисту працівником свого права на працю, адже працівник, який вважає, що його звільнили необґрунтовано, має право оскаржити це рішення, звернувшись до такого безстороннього органу, як суд, трибунал у трудових питаннях, арбітражний комітет, чи до арбітра. Вказана Конвенція МОП передбачає право працівника, з яким передбачено припинення трудового договору, на попередження в розумний строк або на грошову компенсацію замість попередження, якщо він не вчинив серйозної провини, тобто такої провини, у зв'язку з якою було б недоцільно вимагати від роботодавця продовжувати з ним трудові відносини протягом строку попередження. Зазначений міжнародний документ передбачає, що працівник, з яким припинено трудові відносини, має право на вихідну допомогу та допомогу з фонду страхування по безробіттю. У разі припинення трудового договору з економічних, технологічних або інших аналогічних причин, роботодавець, згідно з положеннями розділу III Конвенції МОП № 158, повинен провести консультації з представниками працівників щодо таких звільнень (ст. 13), а також по-

відомити компетентний орган якомога раніше (ст. 14), що спрямовано на гарантування дотримання трудових прав працівників на етапі припинення трудового договору.

Також КЗпП України (ст. 36) передбачає низку гарантій, які унеможливають припинення дії трудового договору: а) зміна підпорядкованості підприємства, установи, організації не припиняє дії трудового договору; б) у разі зміни власника підприємства, а також у разі його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) дія трудового договору працівника продовжується; в) припинення трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу можливе лише в разі скорочення чисельності або штату працівників (п. 1 частини першої ст. 40 КЗпП України) [5, с. 265–266].

Види юридичних гарантій реалізації особою права на працю на етапі припинення трудового договору можна виділяти за ознакою особливостей правового статусу працівника, зумовлених віком, статтю, материнством, характером виконуваної роботи тощо. Критерієм класифікації юридичних гарантій реалізації права на працю на етапі припинення трудового договору може бути ознака ініціатора припинення трудового договору. Оскільки трудовий договір може бути припинено за ініціативою працівника, роботодавця, третіх осіб або з незалежних від волі будь-якої сторони подій, то можна визначити і відповідні види юридичних гарантій права на працю.

Особливою категорією працівників, яка потребує підвищеного захисту й гарантування своїх прав, є неповнолітні. Приділення їм окремої уваги зумовлюється віком неповнолітніх, унаслідок якого вони не завжди можуть чітко уявляти собі певну професію, однозначно й упевнено обрати відповідний вид діяльності. Окрім гарантування їм прав під час прийняття на роботу й безпосередньому здійсненні трудової діяльності, цій категорії працівників необхідне й забезпечення дотримання їхніх прав при припиненні трудових правовідносин. Вони не настільки досвідчені, аби забезпечити й відновити свої порушені права в разі звільнення незаконного або з порушенням законодавства.

Припинити трудові правовідносини з неповнолітнім працівником можливо за наявності сукупності певних умов і підстав. Умовою виступає волевиявлення однієї зі сторін або інших осіб на припинення трудових правовідносин. Підставою є чітко визначені законом обставини, за яких останні можуть бути припинені. Винятковість випадків звільнення працівників, які не досягли вісімнадцяти років, з підстав, зазначених у п. 1, 2 і 6 ст. 40 КЗпП України, має встановлюватися районною (міською) службою у справах дітей, яка дає згоду на звільнення неповнолітнього.

Чинним законодавством встановлені гарантії права на працю для державних службовців під час припинення трудових відносин з ними. Службово-трудова діяльність цих суб'єктів більше ніж усі інші трудові відносини потребує забезпечення стабільності, адже до державних службовців висуваються підвищені вимоги щодо професіоналізму й відповідальності. Ці працівники забезпечують виконання функцій держави, а отже, є одним з основних елементів її існування. Тому на сьогодні досить важливим завданням щодо стабілізації відносин у сфері державної служби залишається встановлення високого рівня правової регламентації як проходження останньої, так і припинення трудових правовідносин із державними службовцями [6, с. 247].

Отже, юридичні гарантії в процесі припинення трудового договору – це система визначених нормами трудового права юридичних гарантій, які виникають під час припинення дії трудового договору. Основними рисами юридичних гарантій у процесі припинення трудового договору є такі як: а) спрямовані на забезпечення прав та інтересів працівників у процесі припинення дії трудового договору; б) забезпечують громадський контроль з питань правомірності припинення дії трудового договору з боку роботодавця; в) забезпечують дотримання процедури припинення дії трудового договору, унеможливлення зловживань з боку роботодавця; г) забезпечують дотримання порядку оформлення припинення дії трудового договору.

Основоположними юридичними гарантіями в процесі припинення трудового договору є: а) юридичні гарантії з питань забезпечення дотримання відповідних підстав та процедури; б) юридичні гарантії з питань отримання згоди професійної спілки щодо правомірності припинення дії трудового договору; в) юридичні гарантії з питань оформлення припинення дії трудового договору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Процевський О. І. Щодо реалізації права профспілок на захист прав та інтересів працівників: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. 2011. Вип. 17. Ст. 5–14.
2. Митрофанов І. І. Трудовий договір як юридичний факт у трудовому праві: монографія. Одеса: Фенікс, 2014. 272 с.
3. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с.
4. Кодекс Законів про працю від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 16.10.2020).
5. Про ратифікацію Конвенції Міжнародної Організації Праці № 158 про припинення трудових відносин з ініціативи підприємця: Постанова Верховної Ради України від 04.02.1994 № 3933-12. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 23. Ст. 166.
6. Трудове право України: підручник / М. І. Іншина, В. Л. Костюка, В. П. Мельника. Київ: «МП Леся», 2015. 532 с.

Захаров Олександр Даріушович,
студент 3 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ОБМЕЖЕННЯ КОЛЕКТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ЯК ЗАХИСТ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ БОРЖНИКІВ

Фінансово-кредитна сфера економіки будь-якої держави виграє значущу роль у формуванні не лише інвестиційної репутації у зовнішніх та внутрішніх економічних відносинах, а й, загалом, у стимулюванні державного економічного розвитку. Як і в будь-яких правових відносинах, у зобов'язальних відносинах між кредитором та боржником законодавство встановлює певні гарантії виконання та забезпечення їхніх законних прав та обов'язків. Тим не менш, з різних причин, сторона кредитора не завжди має змогу застосувати способи, гарантовані п. 5 ч. 2 ст. 16 та ст. 625 ЦК щодо майнових та грошових зобов'язань [1]. І в таких випадках має місце звернення до третіх осіб, що володіють достатніми ресурсами для ефективного забезпечення виконання зобов'язання легально. Але, це загальне правило міжнародної практики. В Україні ж, попри відсутність державного регулювання цієї сфери надання послуг, існує чимала кількість кримінальних проваджень, відповідно до яких потерпілі зазнають шкоди саме від дій колекторів. Підозрювані ж характеризуються однорідними характеристиками: членство в одному й тому самому товаристві, наявністю укладеного з первинним кредитором договору факторингу та цесії, примушування до виконання цивільно-правового договору. Питання неврегульованості колекторської діяльності залишається актуальним, адже, хоча суд і стає на сторону потерпілих, як у рішенні Франківського районного суду міста Львова від 15.04.2019 щодо притягнення до відповідальності колекторів з компанії «ПрімоКолект. Центр грошових вимог», які власними SMS та дзвінки з погрозами порушили права боржника [2], але, тим не менш, це стає каталізатором винайдення нових методів вимагання заборгованостей, що не становлять складу злочину.

За деякими оцінками, в Україні працює від 100 до 200 таких компаній. Значний розкид даних пояснюється тим, що чимало їх працює на нелегальній або напівлегальній основі. Частіше за все вони зареєстровані як товариства з обмеженою відповідальністю або підприємства, і самовільно займаються стягненням боргів, але нічого спільного з виконанням рішень суду вони не мають. Ніколи державні та приватні ви-

конавці не застосовують такі методи впливу, як шантаж чи погрози. Цим невибагливим бізнесом намагаються займатися юридичні фірми, охоронні структури і навіть деякі приватні підприємці. Про те, що цим займаються й деякі юридичні компанії свідчить наявність таких послуг: легальний викуп заборгованості клієнта, стягнення заборгованості у судовому порядку/через третейські суди, а також відповідальне зберігання майна та відповідної документації. Але, на жаль, до таких може входити й: незаконна конфіскація, пошук майна боржника, контроль за виконанням, стягнення заборгованості на ранній стадії існування боргу за допомогою дистанційного контакту [3, с. 67–68].

На захист боржників у випадку незаконних дій колекторів виступають: Конституція України у частині захисту особистого і сімейного життя, здоров'я, честі, гідності. Конституція не допускає збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Крім цього, потенційна колекторська компанія, отримавши від банку інформацію, що містить банківську таємницю, повинна чітко дотримуватися законодавства щодо неї. Перелік інформації, яка вважається банківською таємницею, міститься в ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність», де банківською таємницею є інформація щодо діяльності й фінансового стану клієнта, яка стала відома банку в процесі обслуговування клієнта й взаємин з ним, розголошення якої може нанести матеріальну або моральну шкоду клієнтові. Кримінальний кодекс встановлює відповідальність за катування, примус потерпілого чи іншої особи вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати від нього або іншої особи відомості, примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, тобто вимога виконати чи не виконати договір, угоду чи інше цивільно-правове зобов'язання з погрозою насильства над потерпілим або його близькими родичами. Додатково, сфера регулюється законами «Про виконавче провадження», «Про захист персональних даних», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про інформацію» [4, с. 54].

У більшості розвинених країн світу колекторська діяльність законодавчо врегульована. Крім того, внаслідок того, що колектори виконують скоріш медіаторну функцію та мають власний етикет, репутація таких компаній є надійною. У США боргова сфера поділена на дві частини: громадяни які не можуть сплатити борги, і ті, що не хочуть виплачувати. Діяльність колекторів якраз і спрямована на другу категорію. При тому, у більшості випадків контактують сторони дистанційно. Повага до закону превалює – працівник колекторської компанії

завжди керується рамками правового поля. В країнах ЄС колекторська діяльність носить в більшості консультативний характер. Їхня діяльність спрямована, в першу чергу, на вирішення складних ситуацій боржників. У Великій Британії колектори виступають, радше, як інструмент, за допомогою якого унеможливується крах банківської системи, крім того – їх залучають до податкового контролю. Незважаючи на все відмінне, усі ці країни об'єднує одне – жорстка повага до прав та законних інтересів боржників, через що колекторам доводиться вигадувати нові методи легального впливу – від перевдягання у священників в Іспанії до розсилки листів «щастя» в Ізраїлі з пропозицією сплатити борг за іншу особу [5, с. 56–58].

Таким чином, колекторська діяльність в Україні має дві проблеми – неврегульованість у законодавстві самої суті і правил колекторської роботи та грубе порушення діями колекторів по відношенню до боржників вимог законодавства України. Очевидним є те, що друга проблема є наслідком існування першої. Окрім того, наслідком неврегульованості є створення кредитного бізнесу з низькою відповідальністю, який розраховує на грабіжницьке та насильницьке виконання зобов'язань за менші витрати та більшу результативність. На подолання першої проблеми, яка за собою вирішить й похідні від неї спрямований законопроект № 2133 «Про захист прав та законних інтересів боржників при здійсненні колекторської діяльності». У пояснювальній записці автори законодавчої ініціативи зазначають, що, окрім введення самого поняття такої діяльності, запроваджуються наступні обмеження: 1) незаконний вплив на життя та здоров'я, честь, гідність і ділову репутацію; 2) використання залякування, вульгарну або нецензурну лексику, фрази, що ображають особисту честь та гідність боржника; 3) умисне надання неправдивої інформації щодо заборгованості, свого статусу, кваліфікації або професійних повноважень, розміру, характеру та підстав виникнення простроченої заборгованості; та інші дії, що порушують цивільні, конституційні права боржників. Також, закон стає на захист слабких прошарків населення, забороняючи, у разі повідомлення про такі обставини боржником, застосування колекторських дій відносно інвалідів I–II груп, непрацездатних, захворівших. Також, це стосується осіб, чиє нерухоме житло є єдиним місцем проживання, але одночасно є предметом застави/іпотеки, а також тих, хто не визнає або оспорує борг або частину боргу [6]. Отже, якщо закон приймуть (наразі він прийнятий за основу в першому читанні), то боржники отримають чітко врегульований захист, а держава, ліцензуючи колекторську діяльність, посилений контроль за існуванням такого бізнесу у фінансово-кредитній сфері економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України: станом на 16 жов. 2020 р. / *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. (дата звернення: 16.10.2020).
2. Львів'янин через суд заборонив колекторам вимагати повернення боргів за несплачений кредит. *Zaxid.net*: веб-сайт. URL: https://zaxid.net/lvivyanin_cherez_sud_zaboroniv_kolektoram_vimagati_povernennya_borgiv_z_a_nesplacheny_kredit_n1479715. (дата звернення: 16.10.2020).
3. Денис О. Б. Проблеми та перспективи розвитку колекторського бізнесу в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 11. С. 66–69.
4. Данча М. І. Проблеми правового регулювання колекторської діяльності в Україні: до постановки питання. *Часопис цивілістики*. 2016. № 21. С. 52–55.
5. Данча М. І. Світовий досвід правового регулювання колекторських компаній. *Актуальні проблеми захисту права власності*: матер. кругл. Столу (м. Одеса, 17 червня 2016 р.). Одеса: Фенікс, 2016. С. 56–60.
6. Проект Закону України № 2133 «Про захист прав та законних інтересів боржників при здійсненні колекторської діяльності» зареєстрований 12 вер. 2019 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/ji00474i?an=7&ed=2019_12_12. (дата звернення: 16.10.2020).

УДК 340.5

Семеняга Кирило Ігорович,

студент 6 курсу,

юридичний факультет,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ВІДМІННОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ З ПРАВОВОЇ ТОЧКИ ЗОРУ

Організаційно-правова форма становить свого роду конституцію, модель, основу, на підставі якої здійснюється господарська діяльність суб'єкту господарювання. Щоб ефективно функціонувати суб'єктам господарювання, зокрема господарським організаціям, важливо чітко визначитися із вибором своєї організаційно-правової форми, оскільки від такого вибору залежить порядок створення, функціонування, реорганізації та ліквідації.

Організаційно-правові форми різняться за багатьма чинниками. Їх велике розмаїття потребує згрупування та виокремлення спільних моментів у тих чи інших видах організаційно-правових форм. Задля того, щоб виокремити певні класифікації організаційно-правових форм, треба розібратися з дефініцією самого поняття. Відповідно до

КОПФГ, організаційно-правова форма – форма здійснювання господарської (зокрема підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності щодо зобов'язаннях підприємства (організації), порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо [1].

В Україні діє Класифікатор організаційно-правових форм господарювання – КОПФГ. За його допомогою органи державної влади здійснюють класифікацію юридичних осіб за організаційно-правовими формами відповідно.

На практиці під час створення суб'єктів господарювання користуються Державним класифікатором ДК 002:2004 Класифікація організаційно-правового господарювання, затверджена Наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання і споживчої політики від 28.05.2004р. № 97 [2]. Організаційно-правові форми юридичної особи та її ознаки, закріплені в Державному класифікаторі, це поняття характеризується сукупністю певних ознак, елементів, які є необхідними та достатніми, для визначення її змістовної сторони. До них слід відносити дві групи таких ознак: майнові (правовий режим майна, характер майнової відповідальності учасників засновників – учасників) та організаційні (порядок створення, управління, реорганізації, ліквідації, вимоги до установчих документів тощо).

У ч. 1 ст. 135 ГКУ в якій йдеться про організаційно-установчі повноваження власника, зазначається, що «Власник майна має право одноосібно або спільно з іншими власниками на основі належного йому (їм) майна засновувати господарські організації або здійснювати господарську діяльність в інших організаційно-правових формах господарювання, не заборонених законом» [3]. Звідси можна зробити висновок, принаймні, що однією з організаційно-правових форм господарювання виступає саме господарська організація. Ураховуючи положення ч. 2 ст. 55 ГКУ, в якій зазначено, що до суб'єктів господарювання відносяться господарські організації та фізичні особи-підприємці, викремлюємо іншу організаційно-правову форму господарювання, без створення юридичної особи, здійснення господарської діяльності фізичною особою-підприємцем [4].

Отже, ознаки юридичної особи, враховуючи наведене, умовно можна розподілити на дві групи: організаційні (організаційна єдність та виступ в обороті від свого імені) та майнові (наявність відокремленого майна та самостійна майнова відповідальність). Такий підхід до ознак юридичної особи, з огляду на її зв'язок із організаційно-правовою фор-

мою, може бути застосований до останньої. При цьому, якщо буквально тлумачити поняття «організаційно-правова форма господарювання», можна зробити висновок, що форма характеризується з «організаційної» та «правової» точок зору. Проте застосування такого поділу є не зовсім коректним, адже фактично увесь її зміст по суті є правовим, оскільки встановлений правом (закріплені в нормативно-правових актах).

Отже, проведений аналіз свідчить, що розмежування організаційно-правових форм має здійснюватися залежно від їх змісту, який, у свою чергу, не є тотожним факторам, які враховуються при обранні форми і характеристикам, які вона визначає. При цьому під час визначення змісту організаційно-правової форми господарювання доцільно враховувати ознаки суб'єкта господарювання, а також приналежність суб'єкта господарювання – юридичної особи до об'єднання капіталів або до об'єднання осіб. З огляду на проведений аналіз є підстави виділити два елементи змісту організаційно-правової форми господарювання:

1. Майнові елементи: правовий режим майна суб'єкта господарювання; характер зв'язку між засновником/засновниками і суб'єктом господарювання щодо майна суб'єкта господарювання; характер зв'язку між учасниками щодо майна суб'єкта господарювання; обсяг майнової відповідальності суб'єкта господарювання за своїми зобов'язаннями та майнової відповідальності (ризиків) учасників суб'єкта господарювання за його зобов'язаннями.

2. Організаційні елементи: мета господарської діяльності; управління суб'єктом господарювання (порядок управління суб'єктом, система органів управління, їх компетенція та ін.) [4]; характер участі учасників у діяльності суб'єкта господарювання (трудова участь, підприємницька участь, інвестиційна участь).

Зазначені висновки та пропозиції є підставою для розробки системи організаційно-правових форм господарювання, що матиме практичне значення при обранні конкретної організаційно-правової форми господарювання для здійснення ефективної господарської діяльності, а також при удосконаленні чинного законодавства в частині забезпечення його системності й узгодженості. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на розробку цієї системи організаційно-правових форм господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Класифікація організаційно-правових форм господарювання ДК 002:2004 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ST000948.html.

2. Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики, «Про затвердження національних стандартів України, державних класифікаторів України, національних змін до наказу Держспоживстандарту України від 31 березня 2004 р № 59 та скасування нормативних документів»: від 28.05.2004р., № 97.
3. Господарський кодекс України, – Документ 436-IV; – Редакція від 16.10.2020, підстава – 124-IX.
4. Коваль І. Ф. Щодо застосування поняття «організаційно-правова форма» в господарському кодексі України. – УДК 346.2(477), – 2015р. – с. 107–112.
5. Аветисян М. Р. Зміст організаційно-правової форми господарювання, – часопис Київського університету права – 2018/3.

УДК 347,2/3:342,7:(355/359)

Тульчевська Марія Миколаївна,

студентка 6 курсу,

юридичний факультет,

Науковий керівник:

канд. юрид. наук, доцент,

Мамчур Л. В.,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

СКЛАДНОЩІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЖИТЛО ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА ТЕРИТОРІЯХ ПІДКОНТРОЛЬНИХ УКРАЇНИ

Сьогодні Україна переживає чи не найважчий період за роки її незалежності, поставши перед фактами таких негативних явищ як окупація і вимушене внутрішнє переміщення громадян. Унаслідок протиправного захоплення частини території Східної України зневажаються права і свободи значної частини мирного населення, через втрату житлового помешкання конфлікт супроводжується внутрішнім переміщенням осіб, у зв'язку з чим існує необхідність надання таким особам помешкання на підконтрольній території України.

Право на житло – одне з основних соціально-економічних прав людини. Відповідно до Загальної декларації прав людини кожен має право на такий життєвий рівень, включаючи житло, який є необхідним для підтримання його здоров'я і добробуту його самого та його сім'ї [1]. Забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) стало сьогодні основною проблемою, вирішення якої має можливість

забезпечити початок відродження громадян, які постраждали від окупації та перенесли внутрішнє переміщення. Регулювання порядку виділення житла в користування осіб, тимчасово переміщених із тимчасово окупованої території та району проведення Операції об'єднаних сил, носить фрагментарний та хаотичний характер.

Питання надання житла особам, які вимушені залишати свої будинки унаслідок воєнних дій, гостро постає на рівні міжнародних спільнот, зокрема, чітко показує позицію ЄСПЛ щодо цієї проблеми у справі «Доган та інші проти Туреччини» («Dogan and others v. Turkey»). Суд послався, зокрема, на Керівний принцип № 18 щодо права ВПО на житло, придатне для проживання під час переміщення [2]. Суд зазначив, що відмова влади сприяти поверненню житла і землі заявника – внутрішньо переміщеної особи, а також ненадання альтернативного житла і зайнятості, в поєднанні з недостатніми зусиллями з боку держави щодо забезпечення відповідного рівня життя або надійного процесу повернення, спричинило надмірне навантаження на заявника – внутрішньо переміщену особу і призвело до порушення ст. 1 Першого протоколу до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо права на мирне володіння власністю і майном, а також порушення ст. 8 про сімейне життя [3].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року, внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [4].

За даними Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб Міністерства соціальної політики України, кількість зареєстрованих ВПО, які перемістилися з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, а також Автономної Республіки Крим та міста Севастополя станом на 12 жовтня 2020 р. становить 1458977 осіб [5].

Згідно з ч. 1 ст. 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», ВПО особа має право на забезпечення органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) протягом шести місяців із моменту взяття на облік ВПО. Згідно з ч. 9 ст. 11 цього ж Закону, органи місцевого самоврядування в

межах своїх повноважень надають у тимчасове безоплатне користування ВПО із комунальної власності житлові приміщення, придатні для проживання. Проте фактично ні місцеві державні адміністрації, ні органи місцевого самоврядування не здатні забезпечити усіх ВПО придатним для проживання житловим приміщенням за умови оплати зазначеними особами відповідно до законодавства вартості житлово-комунальних послуг, що призводить до необхідності ВПО орендувати житлові приміщення на платній основі.

У рамках реалізації програми надання ВПО житла у тимчасове користування Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України передбачені субвенції для місцевих бюджетів на придбання такого житла. Постановою Кабінету Міністрів України від 04 жовтня 2017 року № 769 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на Сході України» передбачено співфінансування – 30 % з місцевого бюджету та 70 % із державного бюджету – на будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт житла для надання у тимчасове користування ВПО [6].

Постановою Кабінету Міністрів України № 582 від 26 червня 2019 року затверджено Порядок надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. Цей Порядок визначає механізм надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання ВПО. Пріоритетність надання ВПО житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання ВПО визначається за кількістю балів, що набере внутрішньо переміщена особа/сім'я, за такою системою нарахування балів. Таким чином, житло для тимчасового користування отримують лише ті, хто набере найбільшу кількість балів, що є дискримінаційним у відношенні до тих категорій ВПО, які не підпадають під жодну з критерій, визначених у п. 25 Порядку [7].

Щомісячна адресна допомога для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату комунальних витрат для працездатних осіб є фіксованою та складає 442 гривні, для окремих категорій ВПО розмір виплат є трохи більшою. Так, для студентів та пенсіонерів вона складає 1000 гривень, а для осіб з інвалідністю, в залежності від групи інвалідності – 100–130 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Фіксація абсолютних цифр грошової допомоги для всіх осіб, крім осіб з інвалідністю, призводить до того, що розмір виплат не змінюється і, як наслідок, соціальна значущість цих витрат падає. Тож, при значних витратах з державного бюджету, до прикладу в 2019 році

на програму адресної допомоги було витрачено 16,1 млрд. гривень, не відбувається розв'язання проблеми забезпечення житлом ВПО в довгостроковій перспективі. Тому існує нагальна потреба в розробці нових довгострокових рішень для ВПО та пошуку альтернативних джерел їх фінансування [8].

Як підсумок, частина діючих положень щодо надання житла ВПО у тимчасове користування не відповідають встановленим міжнародним стандартам, мінімальні нормативи Загальної декларації прав людини та Європейської конвенції з прав людини не забезпечуються, а відтак, більшість ВПО вимушені відновлювати свої права в судовому порядку. Таким чином, Україна стоїть перед ризиком пред'явлення позовів до ЄСПЛ, чим загрожує непередбачуваними витратами з державного бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015.
2. Керівні принципи щодо внутрішнього переміщення осіб 1998 року: Комісія ООН з прав людини Генеральної асамблеї ООН. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/internal_displacement_principles.shtml.
3. Справа «Доган та інші проти Туреччини» («Dohan and others v. Turkey»). Рішення Європейського Суду з прав людини від 29.06.2004. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=630>.
4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Закон України від 20.10.2014 №1706-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.
5. Облік ВПО станом на 12.10.2020. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>.
6. Порядок надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 № 582. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/582-2019-%D0%BF#Text>.
7. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України. Постанова Кабінету Міністрів України від 04.10.2017 № 769. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769-2017-%D0%BF#Text>.
8. В Миколаєві визначили кроки щодо переорієнтації на довгострокові програми забезпечення житлом дата ВПО. Офіційний веб-сайт БПД від 02.07.2020. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/novyny/v-mykolayevi-vyznachyly-kroky-shhodo-pereoriyentatsiyi-na-dovgostrokovyi-programy-zabezpechennya-zhytlom-vpo/>.

Чантай Світлана Володимирівна,
студентка 4 курсу,
юридичний факультет,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

НЕДОЛІКИ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО КОНЦЕСІЮ» В СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

У сучасних соціально-економічних умовах України відображається низький рівень результативності, значне спрацювання фізичної та моральної зношеності виробничих фондів, низька інвестиційна привабливість та відсутність у суб'єктів господарювання державного сектора економіки достатніх обсягів фінансових ресурсів підкреслюють важливість розробки та запровадження дієвої політики фінансового забезпечення відтворення їх основних засобів та виробничої діяльності.

Ефективність виробничо-господарської діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки істотно залежить від їх здатності акумулювати фінансові ресурси як гарантія стабільного функціонування, що забезпечить зростання економічних ресурсів, за умови втілення фінансової політики, яка була б спрямована на доцільне використання фінансових ресурсів для задоволення суспільних потреб та на чітке визначення їх обсягів, вартості та джерел формування. Один із основних засобів підвищення фінансових ресурсів є впровадження концесій.

Коли уперше з'явилися ідеї про використання концесії у якості базового інструменту залучення приватних інвестицій в об'єкти концесії, справа виявилася не простою, оскільки в Україні не так багато практичного досвіду та й теоретиків з державно-приватного партнерства можна порахувати на пальцях однієї руки.

Питання розвитку процесів упровадження концесійної діяльності досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими. Зокрема, концептуальним засадам реалізації концесійних відносин присвячені наукові праці П. Бруссера [1], В. Г. Варнавського, Ю. С. Вдовенко, В. В. Стасюка [2], Л. О. Коваленко, О. В. Міщука [3], С. В. Онишко.

У середині 2016 року розробку проекту закону профінансовано ЄБРР (Європейський банк реконструкції та розвитку), що надало змогу залучити міжнародну юридичну компанію. Далі законопроект доопрацьовувався робочою групою, яка координувалася Міністерством економіки та торгівлі. І лише 8 вересня 2019 року відбулася презентація проекту Закону України «Про концесії».

У пояснювальній записці до законопроекту йшлося про застосування механізму концесії, що дозволить державі залучити значні приватні

інвестиції для модернізації і підвищення ефективності використання інфраструктурних об'єктів (морські та річкові порти, дороги, аеропорти, вокзали). Парламент ухвалив законопроект № 1046 «Про концесію» у цілому 3 жовтня 2019 р. [4].

Зміст Закону України «Про концесію» доцільно розглядати з боку фінансових правовідносин, через те що форма концесії помітно впливає на формування і функціонування бюджетної і грошово-кредитної системи, на складання і виконання бюджету, а також державне фінансування, відносини пов'язані з банківською діяльністю, оскільки платежі концесіонера на користь концесієдавця та платежі концесієдавця на користь концесіонера вносяться грошовими коштами у безготівковій формі – в такому випадку залучається банківська установа, та на інші відносини у фінансовій галузі.

За новим законодавством, концесія – форма здійснення державно-приватного партнерства, що передбачає надання концесієдавцем концесіонеру права на створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт та технічне переоснащення), та/або управління (користування, експлуатацію, технічне обслуговування) об'єктом концесії, та/або надання суспільно значущих послуг у порядку та на умовах, визначених концесійним договором, а також передбачає передачу концесіонеру переважної частини операційного ризику, що охоплює ризик попиту та/або ризик пропозиції. Зважаючи на визначення концесії вже можна побачити зміни.

Значні відмінності між новим законом й таким, що втратив чинність у фінансових правовідносинах, стосуються механізму фінансової підтримки концесіонерів і відшкодування інвестицій із державного та місцевого бюджетів, що суперечить правовій природі концесії та інвестиційній діяльності, яка є формою реалізації підприємства і здійснюється на власний ризик. А саме:

1) У разі прийняття державними органами або органами місцевого самоврядування рішень, що порушують права концесіонерів, збитки, завдані їм унаслідок прийняття таких рішень, підлягають відшкодуванню в повному обсязі вилучені з державного або місцевого бюджету у порядку, визначеному концесійним договором.

2) Концесійний договір має передбачати отримання концесіонером плати за суспільно значущі послуги, що надаються ним з використанням об'єкта концесії, від користувачів (споживачів) таких послуг, але законом не визначено, які послуги можуть бути суспільно значущі. Платежі концесієдавця на користь концесіонера можливі у випадку, якщо концесіонер не може отримати повне відшкодування здійснених ним інвестицій за рахунок користувачів (споживачів) послуг. Головний ризик – це відсутність чітких визначень. Наприклад, які строки вважати

розумними для визначення – в інвестора надзвичайний збиток або все ще плановий?

3) Фінансування робіт з розроблення проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки державної або комунальної власності та іншої документації із землеустрою, яка відповідно до законодавства вимагається для надання земельної ділянки у користування, може здійснюватися за рахунок коштів державного або місцевого бюджету, коштів державних, комунальних підприємств, установ, організацій, господарських товариств, 100 відсотків акцій (часток) яких належать державі, територіальній громаді, або за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством.

4) Законом передбачено відшкодування концесіонеру частини інвестицій у разі дострокового припинення концесійного договору в зв'язку з порушенням концесіодавцем зобов'язань за таким договором або у зв'язку з настанням обставин непереборної сили. Наприклад, інвестор може в будь-який момент сам ініціювати розірвання договору, при цьому це може бути спеціально для отримання компенсації.

5) Можливість концесіодавця залучити радників (для розробки ТЕО проєктів, підготовка конкурсної документації, пошуків інвесторів тощо) в свою чергу свідчить про використання державних грошових коштів суб'єктами з боку концесіодавців для надання послуг радниками обраним виконувати, зазначені вище, завдання.

Крім того, державна підтримка може надаватися концесіонеру відповідно до статті 35 розділ 6 «Фінансові умови концесії» закону України «Про концесію»: 1) шляхом виплати плати за експлуатаційну готовність; 2) шляхом придбання концесіодавцем певного обсягу товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) концесіонером відповідно до концесійного договору; 3) шляхом постачання концесіонеру товарів (робіт, послуг), необхідних для виконання концесійного договору; 4) шляхом будівництва (нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту, технічного переоснащення) державними, комунальними підприємствами, установами, організаціями тощо [5]. Державна підтримка концесії не є державною допомогою у розумінні Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014, (остання редакція 16.06.2020) та не потребує обов'язкового повідомлення про державну допомогу уповноваженого органу з питань державної допомоги. Форми та максимальний обсяг державної підтримки відображаються в конкурсній документації.

Досліджуючи наукові коментарі Закону можна виділити ряд додаткових проблем, пов'язаних із платежами за концесійними договорами, зокрема:

— закон не містить ніяких посилань на особливості розрахунку та порядку сплати концесійних платежів для окремих видів концесії

(концесія на створення об'єкту концесії, концесія на управління, концесія на надання суспільно значимих послуг);

- не передбачає алгоритм дій для ситуацій, коли склад об'єкту концесії зменшується (списання) чи збільшується (передача з боку держави нових об'єктів);

- майже не регулює особливості сплати концесійних платежів у разі створення нових об'єктів (фактично це питання виноситься на рівень формування умов договору);

- не встановлює інструкції щодо механізму формування одноразової фіксованої плати, що створює умови для формування корупційних ризиків [6].

Закон, а саме в ч. 7–8 ст. 34, не визначає порядок формування плати за готовність (доступність) об'єкта концесії, також не передбачається впровадження такого механізму на рівні підзаконних нормативних актів. Тобто формування плати за готовність так само, як і встановлення інших видів платежів держави на користь приватного суб'єкта, буде здійснюватися без будь-яких меж та правил, що зумовить формування сприятливого ґрунту для корупції.

Зважаючи на це в законі України «Про концесію» є істотний дисбаланс між нормами, які захищають інтереси потенційних концесіонерів, і їх кредиторів, міжнародні фінансові установи, і нормами спрямованими на захист національних державних інтересів.

Водночас спостерігається фінансова криза через падіння світового фондового ринку особливо з причин виникнення пандемії, через конфлікт на сході України, і тому формування і використання фондів коштів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ, організацій, господарського товариства, 100 відсотків акцій (часток) яких належать державі є головним чинником розвитку країни і вихід із кризи. Зазначені положення можуть спричинити великі збитки в державних і місцевих бюджетах, можуть виникнути додаткові проблеми незаплановані в державних програмах фінансової політики.

Залучаючи концесіонерів у спосіб вигідних позицій для них, держава може опинитися ще в скрутнішому становищі, державний борг збільшиться через недостатність коштів.

Упроваджуючи ряд вигідних умов для інвесторів, треба порадити, а не буде вигідніше і краще для країни фінансувати об'єкти концесії самостійно на цей період. Або все ж таки ризикнути і зменшити придатні умови концесіонерам, або чітко прописати механізм здійснення операцій з фондами бюджетних коштів, визначивши перелік підстав виплат на користь концесіодавця і розмір таких виплат без так званих умовних ситуацій і упущеної вигоди, яка може бути перебільшена інвестором порівняно з плановим прибутком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бруссер П. Государственно-частное партнерство – новый механизм привлечения инвестиций / П. Бруссер, С. Рожкова // Рынок ценных бумаг. – № 2(329). – 2007. – С. 29-33.
2. Стасюк В. В. Становлення державно-приватного партнерства у сфері комунального водопостачання: основні форми співпраці / В. В. Стасюк // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2013. – № 6(44). – С. 23–27
3. Міщук О. В. Державно-приватне партнерство як інститут фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки України / О. В. Міщук // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2013. – № 6(44). – С. 23–27.
4. Про концесію. Закон України від 03.10.2019. № 155-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-IX#Text> (дата звернення 04.10.2020)
5. Про державну допомогу суб'єктам господарювання. Закон України від 01.07.2014. № 1555-VII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text> (дата звернення 04. 10. 2020)
6. Підгайний А., Шарапа М., Юрець О. Коментарі до проекту Закону «Про концесії». Аналітик: веб-сайт. URL: <https://agrega.ua/komentari-do-proektu-zakonu-pro-kontsesiyyi> (дата звернення: 04.10.2020)

УДК 346

Яновський Антон Олегович,

студент 6 курсу,

юридичний факультет,

Науковий керівник:

канд., юрид. наук, доцент (б.в.з.),

Панченко С. С.,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДИРЕКТИВИ ЄС ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ МЕДІАЦІЇ В ЦИВІЛЬНИХ І КОМЕРЦІЙНИХ СПРАВАХ

Інститут медіації став частиною правової системи держав Європейського союзу. Ініціативною групою практикуючих медіаторів за підтримки Європейської комісії розроблений і прийнятий в Брюсселі 2 червня 2004 року Європейський кодекс поведінки медіаторів.

Європарламент і Рада Євросоюзу 21 травня 2008 р прийняли Директиву 2008/52 щодо деяких аспектів медіації в цивільних і комерційних справах. У Директиві ЄС під медіацією розуміється будь-який процес, в

якому дві або більше сторони спору на добровільній основі самостійно роблять спроби досягти угоди щодо спору за допомогою медіатора.

У Директиві ЄС акцентується увага на тому, що медіатор покликаний проводити медіацію ефективно, неупереджено і професійно. Європейський кодекс поведінки медіаторів, на який робить відсилання Директива ЄС, більш чітко, ніж Директива, вказує на те, що медіатор повинен бути незалежним і неупередженим. Під незалежністю розуміється, насамперед, обов'язок медіатора сповіщати сторони щодо наявності конфлікту інтересів. У такому випадку медіатор може продовжувати процедуру медіації тільки за згодою сторін і за наявності власної впевненості в дотриманні незалежності.

Неупередженість полягає в тому, що медіатор зобов'язаний дотримуватися принципу рівності сторін у медіації і забезпечувати рівні права і можливості для сторін.

Держави-члени повинні гарантувати, що сторони, які вибирають посередництво, намагаючись залагодити суперечку, згодом не мали б перешкод почати судовий розгляд або арбітражний розгляд щодо цього ж спору внаслідок закінчення строків давності під час процесу посередництва.

Відзначимо, що в Директиві ЄС роль медіатора чітко не визначена. Зокрема, щодо медіатора використовується термін «сприяння» (Assistance) [5, § 10 преамбули]. Європейський кодекс поведінки медіаторів дублює визначення медіації, яке міститься в Директиві і також використовує термін «сприяння» [4, § 3 преамбули]. Термін «сприяння», який є широким і може включати в себе різні форми взаємодії медіатора зі сторонами, підлягає конкретизації в законах держав-членів Європейського союзу.

Директива охоплює тільки ті мирові угоди, які укладені в результаті медіації. Але це пов'язано, імовірно, лише з тим, що сама Директива обмежується питаннями медіації, і не означає, що за змістом Директиви мирові угоди, укладені без участі медіатора, не слід наділяти виконавчою силою.

Директива дає сторонам можливість надати угоді, укладеній в результаті медіації, статус, подібний статусу рішення суду, шляхом надання йому властивості примусової можливості виконання. Це може бути досягнуто, наприклад, шляхом затвердження судом або нотаріальним засвідченням, тим самим, дозволяючи таким угодам бути примусово виконаними в державах-членах відповідно до існуючих правил ЄС. Таким чином, мета ст. 6 Директиви – наказати державам-членам вжити заходів до того, щоб угоди, які укладаються в результаті медіації, могли бути при необхідності примусово виконані в спрощеному і прискореному порядку.

Отже, Директива націлена на те, щоб всі держави-члени ЄС, у яких немає подібних механізмів надання виконавчої сили угодами, що укладаються у результаті медіації, передбачили їх у своєму законодавстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради о некоторых аспектах посредничества (медиации) в гражданских и коммерческих делах. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95#Text.
2. Европейский кодекс поведения для медиаторов от 2 июня 2004 года. – Режим доступу: <https://mediation-eurasia.pro/wp-content/uploads/2018/04/evropejskij-kodeks-povedenija-dlja-mediatorov.pdf>.

ЗМІСТ

Секція: Теорія, історія, філософія права

<i>Оганесян Т. А.</i> Прояви антисемітизму на території Миколаївської області в роки Другої світової війни	1
<i>Поліщук Є. В.</i> Становлення фабричного законодавства на українських землях Російської імперії у XIX столітті	4
<i>Савінов К. Г.</i> Соціально-правова природа наркотизму	7
<i>Самойленко М. С.</i> Сучасне українське суспільство як суспільство відкритого типу	10

Секція: Публічне право. Права людини та їх захист

<i>Авдєєва К. Р.</i> Електронні гроші в Україні: правове регулювання та особливості функціонування.....	15
<i>Белій Є. О.</i> Інститут самостійного адвокатського розслідування.....	19
<i>Галстян А. Г.</i> Проблеми захисту прав національних меншин в Україні	23
<i>Демченко К. А</i> Конституційно-правовий статус політичних партій як інститутів політичної системи та інститутів громадянського суспільства в Україні.....	26
<i>Коржова В. І.</i> Правовий аналіз випадків втручання в діяльність судових органів.....	29
<i>Костенко К. В.</i> Правові аспекти дослідження вогнепальної зброї в досудовому розслідуванні	33
<i>Котова О. Д.</i> Забезпечення безпеки учасників кримінального провадження в світлі європейських стандартів	36
<i>Кривцов А. О.</i> Роль патронатної служби голови Миколаївської обласної державної адміністрації в сфері публічного права та врядування	38
<i>Кулик Я. І.</i> Деякі проблеми законодавчого регулювання здійснення публічного управління у молодіжній сфері	41

Купенко А. І. Теорія оптимального оподаткування в Україні.....	44
Михайлова Ю. В. Розвиток національного законодавства у напрямі його зближення із законодавством ЄС	48
Ніколайчук В. С. Генеза прав людини в Україні.....	51
Пахомова В. А. Загальна характеристика Кодексу України про адміністративні правопорушення як основного джерела адміністративного права	54
Савченко С. О. Злочини у сфері медичної діяльності.....	58
Томченко С. О. Конституційне право на мирні збори, мітинги, демонстрації і проблеми гарантій його реалізації	61
Федосова О. В. Становлення сучасного адміністративного права України.....	65
Чеботарьов І. О. Охорона прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави як одне з визначальних завдань Національної поліції України	69
Ювченко О. А. Аналіз практики Європейського суду з прав людини щодо тримання під вартою	72

Секція: Проблеми теорії та практики приватного права в Україні

Артьомов І. І. Ефективний захист прав споживачів як необхідна передумова для розбудови правової держави в Україні ...	76
Башира І. А. Теоретичні підходи до визначення поняття «істотні умови трудового договору»	81
Єльнікова А. М. Основні засади правового регулювання юридичних гарантій реалізації особою права на працю на етапі припинення трудового договору.....	83
Захаров О. Д. Обмеження колекторської діяльності в Україні як захист прав та законних інтересів боржників	87
Семеняга К. І. Відмінності організацій з правової точки зору	90
Тулчевська М. М. Складнощі реалізації права на житло внутрішньо переміщених осіб на територіях підконтрольних Україні	93

Чантай С. В. Недоліки положень Закону України «Про концесію» в сфері фінансової політики	97
Яновський А. О. Суть та значення Директиви ЄС щодо деяких аспектів медіації в цивільних і комерційних справах	101

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Формат $60 \times 84\frac{1}{16}$. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 6,28. Обл. -вид. арк. 6,15.

